هاوكاری

رۆژنامەیەكی هەفتانەی گشتییە

لە دار الجماهیر دەرئەچێو لە دار الحریە چاپ ئەكرێ

التضامن

ژمارە ١٩٣ – ١٦–١١–١٩٧٣

نرخی (٢٠) فلسە

تەلەفۆن ٢٠٣٦٥

سەرەك كۆمار پیرۆزبایی لە پاشای ئەردەن ئەكات

سەر كۆمار كاك احمد حسن بكر ئەم بروسكە پیرۆزبایییەی بۆ مەلیك حسەینی پاشای ئەردەن نارد :

خاوەن شكۆ مەلیك حسەین پاشای شانشینی هاشمی ئەردەن : عەممان : بەبۆنەی جەژنی لەدایك بوونی خاوەن شكۆتانەوە ، بەخۆشحالم كە لەجیاتی گەلو حكومەتی عیراقو بەناوی خۆمەوە جوانترین پیرۆزباییتان لێبكەین • هیوادارم كەهەر تەندروستی‌تان باش بێو گەلی ئەردەن لەپێشكەوتندا بێت •

رۆژنامـەكانی لوبنان بایەخ بەسیاسەتی عیراق ئـەدەن

بیروت : ئا٠د٠ع : رۆژنامەی « الیوم » كە لەبیرۆت دەرئەچێ لەژمارەی رۆژی ١٤–١١دا بایـەخـی بەوسیاسەتە داوە كە حكومەتی عیراق لەمەیانی ئەوتدا گرتویەتیە بەر • وە رۆژنامەكە داوای لەوڵاتانی عەرەب كردووە كە هەڵوێستێكی توندیان هەبێ لەسیاسەتی ئەوتدا بەرامبەر بە دوژمنانی گەلی عەرەب •

وەزارەتی یەكێتی نیشتمانی كەمبۆدیا بارەگای خۆی ئەباتە ناوچە رزگاركراوەكان

دانانی ئێستگەی رادیۆی شۆڕشی زەفار

بڵێسەی خەباتی شۆڕشگێڕی گەلانی ناوچەكەمان و پرۆژەكانی ئیمپریالیزمی ئەمریكا

ئـەو دەڵاڵیو ساتوسەوایـەی وەزیری دەرەوەی ئەمەریكا كیسنجەر ، دەستی داوەتێ ، دوو نیازی گەورەی ئەمەریكا دێنێتەدی كە هەردوو نیازەكە پایـەی ئەمەریكا قایمتر و تەمەنی ئیمپریالیزم درێژتر ئەكاتو بەپێچەوانەی ئەمەشەوە بزوتنەوەی رزگاری‌هێنەری گەلانی ژێردەستەو نیوە ژێردەستەو خـاك داگیركراو بەرەو دواوە ئەباتو خەباتی شۆرشگیری چەكدارانە بەرەو خامۆشی ئەبات •

وەكو ئەزانین ئەمەریكا لەزۆر گۆشەی دنیـادا بەتایبەتی لە خواروی رۆژهەڵاتی ئاسـیاو رۆژهەڵاتی ناوەراستدا خـۆی گلانۆتە جەنگی نێـوان رێژیمە كۆنەپەرستەكانو هێزە شۆڕشگێڕە چەكدارەكانی ئـەو گەلانەوە ، لە هەندێك شوێندا راستەوخۆ بـە سەربازو چەكو تفاقی جەنگی خۆیو بەهەمـوو یارمەتی‌یەكی ترەوە شان بەشانی رێژیمە كۆنەپەرستەكان دژی ئـەو گەلانە كەوتۆتە جەنگەوە وە لەهەندێ شوێنی تردا بەهۆی چەكو تفاقی جەنگیو پارەو پولـەوە رۆڵەكانی ئـەو گەلانە بەیەكتری بەكوشـت ئەدات تا جێگا پێی خـۆیو كۆنەپەرستانی نۆكەری قایم‌بكاتو دەسەڵاتو نفـوزی هەرەسی هێناوی خۆی بخاتەوە دۆخی جارانی •

جا لەم تێوە گلانانەدا دووچاری گەلێ زیانی گەورە بووە چ لەروی سەربازیو شكستی عەسـكەری‌یەوە یان لەروی ئابوریو داراییەوە كە شكستی دۆلارو سوك‌بوونی لەنێو بازاری پارەی دەوڵەتاندا نمونەی ئاشكرای ئـەم شكستە ئابوریو داراییەی ئەمەریكایە ئەبە جگە لـە ناوبانگی ئەمەریكا كە بووە بە پۆلیسی پارێزەری رێژیمە كۆنەپەرستە گلاوەكانی دنیاو لەهەمـوو لایەكەوە دەنگی نارەزاییو تورەیی بەرزبۆتەوەو تەنانەت گەلی ئەمەریـكا خۆشی بەشداری تەواوی ئـەم نارەزاییو تورە بوونەیە •

لەبەر ئەم هۆیانەی سەرەوە ئەمەریكا ئەیەوێت خۆی لەم تێوەگلانە رزگاربكاتو بۆ ماوەیەك خـۆی بحەسێنێتەوە ، بەڵام لەشێوەو قالبێكدا كە ئامانجە بنچینەییەكانی خـۆی هەربپارێزێتو پایەی نفـوزو دەسەڵاتی خۆی ئەگـەر قایمتریش نەكات لە لەقینو ترازانێ رزگار بكات •

ئەمە لەلایەك ، لەلایەكی ترەوە نیازی دەڵاڵیو ساتو سەوای كیسنجەر بەرەو ئەوە ئەروات كە بڵێسەی خەباتی شۆرشگێڕی چەكدارانە لەهەموو گۆشەیەكی دنیادا بەناوی پاراستنی ئاشتیو ئاسایشەوە خامۆش بكات چونكە ئەم بڵێسەیە تادێت فراوانو بەرزتر ئەبێتو گۆشـەی تازەی دنیا ئەگرێتەوەو بەرە بەرە گەلانی ژێردەستو نیـوە ژێردەستو ماف خوراو ئەگەنە ئەو بۆچوونە كـە خەباتی شۆرشگێری چەكدارانە تاقە رێگایە بۆ دەست‌خستنەوەی مافی چینایەتیو نەتەوایەتی زەوت‌كراوی خۆیان • وە ئەم بڵێسەیە بەرە بەرە هێزە دەستە راستەكان نابوت ئەكات كـە راستەوخۆ یان دوربەدور لەگـەڵ ئیمپریالیزمی ئەمەریكادا یەك‌ئەگرنەوەو بەقەدەر نابوتیو شكستی ئەم دەستە راستانە هێزە دەستەچەپەكان بەرەوپێش ئەرۆنو جێ‌پێی خۆیان لەشوێنانی تازەدا ئەكەنەوە • بێ‌گومان ئەم بەرەوپێش‌چوونی دەسـتە چەپانەی دنیـا واتە پێشكەوتن‌خوازانی شۆرشـگێرو چەكداری گـەلانی ژێردەستەو نیوە ژێردەستەو بێ‌بەش لـەمافی نەتەوەییو چینایەتی هەرەشـەی نەمان لە ئیمپریالیزمی ئەمەریكاو هاوكارەكانی ئەكاتو سەرخانو بن‌خانی دەسـتگاكانی ئیمپـریالیزمی ئەمەریكا لـە دەرەوەی ئەمەریـكا هەڵئەتەكێنێت • لەبەرئەوە بەوپەڕی توانـاوە هەوڵی خامۆش كردنەوەو لەناوبردنی بڵێسەی ئاگری شـۆرشی چەكداری گەلان ئەدات كـە گەلانی عەرەب لەچـەند گۆشەیەكی نیشتمانەكەیاندا دەستیان داوەتێ •

جا كە ئەم دوو نیازە گلاوەی ئەمەریكاو نوێنـەرە هەڵبژاردەكەی بەم جۆرە بزانین پێویستە بەوپەڕی تواناوە بەرەنگاریان ببینو بەهەموو تواناوە هەوڵی لەناوبردنیان بدەین •

سەبارەت بە گەلی كوردیش كە گەلێكی تێكوشەری شۆرشگێری پێشكەوتن‌خوازەو قازانجی بنچینـەیی بەستراوە بە قازانجی گەلانی عەرەبو هەموو گـەلانی پێشكەوتن‌خوازی دنیاوەو هـەر بەرێـگای خـەباتی شۆرشگێری پێشكەوتن‌خوازانە ئەتوانێت بـە ئامانجە نەتەوەییو چینایەتی‌یەكانی خۆی شادمان بێت ، بێ‌گومان شان‌بەشانی هەموو گـەلانی شۆرشگێڕ دوژمنـایەتی ئیمپریالیزمی ئەمەریكا ئەكاتو بەوپەری توانـاوە دژی پیـلانە گلاوەكانی خەبات ئەكات چونكە تێك‌شـكانی ئەمەریكا لەڤیتنامو كەمبودیاو رۆژهەڵاتی ناوەراستو •• تێك‌شكانی دوژمنانی گەلی كوردەو سەركەوتنە بۆ مەسەلە رەواكەی كە دەستخستنی مافی نەتەوەییو رزگاربوونی رەنجبەرانی كوردە لەچەوسانەوەی چینایەتی •

● سەرەك كۆمار كاك احمدحسن بكر ئێـوارەی ١٣–١٠سەریان لەخەسـتەخانەی عەسكەری رەشیددا • وە لەوێ بەبەشەكانی خەستەخانەكەدا گەرانو هەوالی نەخۆشەكانی خەستەخانەكەیان پرسـیوداوایان‌كرد كـە بەزویی چاك‌ببنەوە • سەرەك كومار لەم سەردانەیانا كە٩٠دەقیقەی خایاند فەرمانەدەی هێزەكانی بەغداو بەریوەبەری خەستەخانەكەیان لەگەلا بوو •

ئا٠د٠ع

وەزارەتێكی تازە لە توركیا

ئەنقـەرە : ١٤–١١ : هەرچەندە پارتی‌یەكـانی دەستەراست لەتوركیـا لـەهەڵبژاردنەكەی ئەم دواییەی پەرلەماندا سەرنەكـەوتنو پارتێكی دەستە چەپ كەپارتی جمهوری گەلە نیمچـەسەركەوتنێكی بەدەست‌هێنا ، بەلام ئەنجامی هەڵبژاردنەكـە بەلایەكی ترا شـكایەوەو سەرلەنـوێ ٠پارتی‌یـەكلاسیكیەكانی دەستە راست هاتنەوە مەیانو دەسـتیان‌ـ كردەوە بە جموجـۆڵو پێك‌هێنانی وەزارەتێكی تازە ٠ئەوەبوو هەفتـەی رابوردو بولنت ئەجور سەركردەی پارتی جمهوری گەل ئاشكرای‌كـرد ئەو تەقەللایەی دای هیـچ سودی نەبوو وە ناتوانـێ وەزارەتێكی تازە پێك بهێنێ • وەلەلایەكی‌ترەوە فخـری كورتورك سەركوماری توركیا داوای لە سلێمان دیمیریل‌كرد كە وەزارەتێكی تازە پێك‌بهێنێو ئەویش وەزارەتەكەی پێك‌هانی ئەم هەڵبژاردنەو ئەنجامەكەیو كشانەوەی پارتی جمهوری گەل لەمەیانی پێك‌هێنانی وەزارەتو ریگكەوتنی لە گەڵ هێزەكانـی دەستەچەپی توركیا سەرلەنوێ ئەو پرسیارە ئەهێنێتەوە یاد كە ئایا (مبرراتی) مانـەوەی ئەم جورە لایەنە سیاسی‌یانە چی‌یە لەتوركیادا •• كە تاكۆ ئێستا لەبەرزكردنەوەی دروشم بەولاوە هیچیان‌نە كردووە •

وەفدێكی گینیا ـ بیساو سـەر لەیـەكێتی سوڤییەت ئەدات

مۆسكو١٣–١١ یونایتدپریس بریار وایە لە نۆزدەی ئـەم مانگەدا وەفدێكی پارتی رەسمی كۆماری گینیا ـ بیسـاو بەسەردان بچی بۆ یەكێتـی سۆڤییەت • تـاس ئەڵـێ : وەفدەكە بەسەرۆكایێتی لویس كابرالی سەرۆكی ئەنجومەنی دەوڵەتی كوماری گینیا ـبیساو ئەبێ • بەلام ئاژانسەكە باسی ئـەو مەسەلانەی نەكردووە كە نوێنەری گینیا ـ بیساو لەگەڵ كاربەدەستانی سـوڤییەتدا باسی ئەكەن •

نیكسـۆن دەسـت لەكـار ناكێشێتەوە

واشنتۆن : ئاژانسەكان : ریچارد نیكسون سـەروكی ئەمەریكا رۆژی ١٤–١١ لەگەڵ ئەندامانی جمهوری كونگرێسی ئەمەریـكا كۆبـۆوە بـۆ لێكولینەوەی ئەو هەنگاوانەی پیویست ئەكات بینێ سەبارەت بە مەسەلەی وۆتەرگـێت • نیكسون دوای كۆبونەوەكـە رایگەیاند كە نیازی نیە دەست لەكاربكێشێتەوە • ئـەوەی شایانی باسە لیژنەیەكـی ئەنجومەنی سەنا كە بـۆ لێكولینەوەی مەسـەلەی وۆتەرگێت دانـراوە • داوای كردبوو كە لەگەڵ نیكسـوندا كۆببنەوە ، بەلام تاكو ئیستا نەزانراوە كە ئایا نیكسـون لەگەڵ ئەندامانی ئەم لیژنەیە كۆئەبێتەوە یان نا •

تایوان بەشێكە لە چین

توكیو : ئاژانسەكان :دوای سەردانە چوار رۆژییەكـەی كیسنجەر لەچین روژی ١٤–١١ بەیاننامەیەكی دوو قۆڵـی بلاوكرایەوە تیایدا ئەمەریـكا دانی‌پیادا نا كە تەنیا یـەك دەوڵەتی چین هەیەو تایـوان بەشێكە لەخاكی چین ٠ئـەوەی شایانی باسە كیسنجەر لەگەڵ كاربەدەستانی كۆماری گـەلی چین دەربارەی مەسـەلەی ڤیتنامو لائوسو كەمبـودیاو روژهەلاتی ناوەراسـت وتوویژی‌كرد • وە دوێنـێ لەپەكینەوە چوو بۆ توكیـۆو لەوێوە سەر لەسـێئۆل ئەدات •

رەگەزپەرسـتانی رۆدیسـیا ١٠٣ قوتابیـان دەركـرد !

لۆساكا : ١٤–١١ تـاس : كاربەدەستە رەگەزپەرستەكانی رودیسیا بێ‌گوێدانە رای گشتی دنیا ، بەردەوام خەریكـی گرتـنو دەربەدەر كردنـی هاوولاتیانو ئەم تونـدو تیژیەیان لەم دواییەدا گەیشتە قوتابخانەو زانستگاكـان ئەوەبو هەفتەی رابـوردوو بەدەیان قوتابی فرمانی‌گرتنیان دراو لە بەندیخـانەی سولزبوری قایم‌كران• بەتۆمەتی ئەوەی كە دژی سیاسـەتی رەگەزپەرستین • ئاژانسەكە ئەڵی بەهەمان تۆمـەت رەگەزپەرستان ١٠٣ قوتابیان دەركردووە •

***

میلیتاریستەكانی شیلی هەنگاوە پێشكەوتنخوازەكانی حكومەتی «یەكێتی گەل» یان پەك خست

بۆینس ئایرس : ئا٠ر٠ف :هەفتەی رابوردوو میلیتاریستەفاشیستی‌یەكانی شـیلی دەستیان‌كرد بە تێـكدانو پوچەل كردنەوەی ئەو بریـارو هەنگاوە پێشكەوتنخوازانـەی حكومەتەكەی دكتور ئەلێندی نابونی • لەمانە پەك‌خستنی بریاری میللی‌كردنی كومپانیای ـدوی كیمیكل ـی ئەمەریكایەو قسەكەرێك بەنـاوی میلیتاریستەكانی سانتیاگۆوە وتی :ـ ئیمە لەم مەیانـەدا بەیەكجاری لەگەڵ كومپانیاكانی ئەمەریكادا ریك‌كەوتین •

لەلایەكی تریشـەوە لەسانتیاگو فرامان‌درا كە بریاری پێشوی میللی‌كردنی دەزگـا پیشەسازی‌یەكان پەك بخرێتوفابریقەكان بدرێنەوە بـەخاوەنەكانیان !! وە راوێژ كرێكی میلیتاریسـتەكان‌رایگەیاند كە لەگەڵ ئەمەریكادادەستیان بەوتووێژكردوە بۆ ژماردنەوەی ئەو زیانـەی‌لەئەنجامی بریاری میللی‌كردنەوەلەكومپانیا مونوپولی‌یەكـانی ئەمەریكا كەوتوە • هەروەهـاوتی : لەمەولا دەزگای شیلی‌بۆ هەموو سەرمایەدارەكـانی ئەمەریكا ئەخرێتە سەرپشت • رویتەر ئەڵی : ئەو دادگـادەستوری‌یەی لەمەوبـەر لەشیلی‌دا هـەبوو ئەویـش پەك‌خرا • وە جوتیـاران زەوی‌یەكایان لێ‌سەنراوەتەوەو دراوەتەوە بە دەرەبەگەكان •

وە ئەسۆشیتدپریس ئەڵی : ئەم هەنگاوانەی حكومـەتی سانتیاگۆ لەلایەت ئەمەریكاوە پەسندكراوەو كۆشكی سپی بریاریدا فاشستی‌یەكانی شیلی خەلات بكاتو بەقـەرز ـ٢٤ـ ملیون دۆلاریان بداتێ •

***

كۆنگرەی بەرزی وڵاتانی عەرەب

قاهیرە : ئا٠د٠ع : چەنـد سەرچاوەیەكی دەزگای وڵاتانی عەرەب بلاوی‌كردەوە كـە لە ٢٨ی ئەم مانگە كونگـرەی بەرزی وڵاتانی عەرەب ئەگیرێ وە رۆژنامەی ـ الاهرام ـ كـە لە قاهیرە دەرئەچێ وتـی :

هەردوو سەرۆكی میسـرو سوریا نامەیەكیان بۆ محمـود ریاضی ئەمینداری گشـتی دەزگاكە ناردووە تیایدا داوایان كردووە كە ئەم كونگـرەیە بگیرێ •

وە تقی‌الدین صلح سەرەك وەزیرانی لوبنان رایگەیاند كە لە ٢٨ی ئەم مانگەدا ئـەم كونگرەیە ساز ئەكرێت •

حكومەتی یەكێتی نیشتمانی كەمبۆدیا لە ناوچە رزگاركراوەكاندا حوكم ئەكات

هانۆی : ئاژانسـەكان :لەكۆبونەوەیەكی دووقـوڵی مەكتەبی سیاسی كومێتـەی ناوەندی بەرەی یەكگرتـوی نیشتمانیو حكومەتی پاشایەتی‌یەكێتی گەلی كەمبودیا بریاردرا كە هەموو كاربەدەسـتو وەزارەتەكەی حكومـەتی پاشایەتی كە ئێسـتاكە لەدەرەوەی ولاتن ، لەمـەولا بچن بۆ ناوچە رزگاركراوەكانو لەوێ فەرمان‌رەوای بكـەنو كاروباری ئەو ناوچـــە رزگاركراوانە بەرن‌بەرێوە •

وە بەیاننامەیەكی بارەگای سەرەك وەزیرانی حكومەتـی پاشایەتی كە لە رۆژنامـەی ـ نهان‌دان‌ـدا بلاوكراوەتـەوە ئەڵێ : ٩٠٪ی خاكی نیشتمان كە ٥ر٥ ملیون كەسی تیـا ئەژی رزگاركراوەو لەژێـر چاودێری لەشكری نیشتمانی‌دا ئەچێ بەرێوە • وە لەمـەولا داوو دەزگـای تـازەی دیموكراتیانە لەم ناوچانـە دائەنرێ بۆ راپەرانـدنی كاروباری ناوچەكە •

ئێستگەی شۆرش لە زەفار دانـرا

عەدەن : ١٣–١١ ئاژانسەكان بەرەی گـەلی رزگاری‌هێنەری عەممانو خلیج بەیاننامەیەكـی بلاوكردەوە تیایدا وتی : بەرە ئیستگەیەكی بێ‌تـەلی لە ناوچەیەكی رزگاركـراو لـە زەفار داناوە • وە ئیستگەكـە ناونراوە « ئیستگەی شۆرش دەنگی بەرەی رزگاری‌هێنەری عەممانو خلیج • وە لەلایەكی تریشەوە ئیسـتگەكە لەبەرنامەیەكیا وتی : ئێستگەكە لەمەولا بەهەموو توانایەكیەوە چالاكی دوژمنانەی ئیمپریالیزمو كونەپەرستان رسوا ئەكـاتو گەل لە تێكوشانی شورشگیران ئاگادار ئەكات •

پێك هێنانی حكومەتێكی ئیئتیلافی لە لائوس

ڤیەنتیـان : ١٣–١١ یونایتدپریس : میر سـوڤانا فۆما سەرەك وەزیرانی لائوس داوای لە میر سوڤانا ڤۆنـگی سەرۆكی شورشگیرانی «پاتیت لاوی لائوس كـرد كـە هەردووكیان كۆببنەوە ، بـۆ ئەوەی بەدەستوبردی هەردوو لا حكومەتێكی تازەی ئیئتیلافی پێك بهێنن • وەكو ئەزانـین ریككەوتنەكەی ئەم دواییـەی لائوسو بەیاننامەكـەی جێگیر كردنی ئاشـتی لـە لائوس‌دا داوای كردبوو كـە بەزوویی حكومەتیـك لـە نوێنەرانـی حكومـەتو شورشگێرانو بێ‌لایەنەكـان پێك‌بهێنرێت •

***

مێگ ڤانتۆم ئەبەزێنێ

بیروت : ئا٠ر٠ف:جەنەرال موشین باتور سەركـردەی پێشوی هێزی ئاسمانی توركیا لە وتوویژێكدا لەگەڵ پەیامنێری ئاژانسی دەنگوباسی ئەلەمانیای فیدرالداوتی : لەشەڕی ئـەم جارەی نێـوان عەرەبو ئیسرائیلدا دەركەوت كـە ئەو فرۆكە مێگانەی بەدەسـت فروكەوانەكانی عەرەبەوەبوو زۆر لەڤانتۆمی ئەمەریكایی بەكارو شەركەرترن • هەروەها وتی : لەئەنجامی ئەم شەڕەدا بۆمان دەركەوت كە مێـگ ڤانتومی بەزاندوو ڤانتوم وەكو فرۆكەیەكی جەنگ سەركەوتوو نیە !••

هەڵبژاردنی ئەندامانی ئەنجومەنی هەریم لـە خوارووی سودان

خەرتوم : ئا٠ر٠ن : رۆژی١٥–١١ لە هەرێمـەكانی خوارووی سودان دەست‌كرا بە هەڵبژاردنی ئەنـدامانی ئەنجومەنی گەل • وە ئـەم‌هەنگاوە بەشێكە لە بریارەكەی حكومەتی سودان كە بریاری‌دا بەپێی ریككەوتننامەكـەی مانگی مارتی ساڵی ١٩٧٢ كـەلەئەدیس ئەبابا موركرا مافـی ئۆتونۆمی بدرێ بە خوارووی‌سودان • لەلایەكی تریشەوە حكومەتی سودان فرمانی‌دا كە نابێ هیچ كەسێك لەیەك‌كاتدا ئەندام بێ لەئەنجومـەنی نەتەوەیی گەلو ئەنـدامی ئەنجومەنی هەریمایەتـی •

institutkurde paris

شۆڕشگێرانی ئەرتیریا بەگژ پیلانەکانی ئیمپریالیزمی

ئەمەریکاو حەبەشەدا ئەچن

بەشی یەکەم

وەرگێڕی : عبدالوهاب تالەبانی

« لە ساڵی ١٩٧٢دا نوسەری پێشکەوتن-خوازی ئەمەریکا (ریچارد لوبان) سەری لە ناوچە رزگارکراوەکانی ئەرتیریاداو بەچاوی خۆی بینی کە ئیمپریالیزمی ئەمەریکا تا چ رادەیەك دەستی خستۆتە کاروباری ئەم ناوچەیەوەو چۆن هاوکاری تەواوی حکومەتی حەبەشە دەکا بۆ لەناوبردنیان و لاوازکردنی بزوتنەوەی شۆڕشگێڕیی گەلی ئەرتیریا .

کە گەڕاشەوە دەستی کردە کۆکردنەوەی هەموو ئەو سەرچاوانەی لەم بابەتەوەیان نووسیوەو لەگەڵ ئەوەی بەچاوی خۆی بینی و بەراوردی کردن .. لەدواییدا تێکڕایی ئەو راستیانەی بۆی ساغ بووەوەو کردیە کتێبێك و بەناونیشانی (جەنگی نهێنی ئیمپریالیزمی ئەمەریکا لە ئەرتیریا)دا بڵاوی کردەوە .

ئەمەی خوارەوەش کورتەی نووسینەکەی نووسەری ناوبراوە » .

ئەمە یەکەم جارم نیە کە دەربارەی مێژووی بزوتنەوەی ئازادیخوازانەی گەلی ئەرتیریا ئەنووسم ، بەڵکو جارێکی تریش هەوڵم داوە کە شتێك لەم بارەیەوە بنوسم ، وا لەم نوسینەشمدا بە تایبەتی دەوری ئیمپریالیزمی ئەمەریکا شی ئەکەمەوە کە چۆن پاڵپشتی رژێمی هیلاسی لاسی دەکات و یاریدەی دەدات و دەیەوێ بەهەموو نرخێك سامی ئەم ئیمپەراتۆرە لە دڵی گەلی حەبەشەو گەلی ئەرتیریادا بهێڵێتەوە .

بنکەی کانیۆ :

ئەم بنکەیە بۆ کاروباری پەیوەندی کردنی بێتەل بەکار دەهێنرێ ، نزیك شاری ئەسمەرەی پایتەختی ئەرتیریایە

ئەم بنکەیە لە وەختێکی رابووردوودا ئیتالیەکان بۆ پەیوەندی کردنی بێتەلی هێزەکانیان بەکاریان دەهێنا ، بەڵام لە ساڵی ١٩٥٣دا بوو بە بنکەیەکی ئەمەریکایی ، و لە بریتی بەکارهێنانی حکومەتی ئەمەریکا دەستی کردە یاریدەدانی حکومەتی حەبەشەو بڕیار وایە ئەمەریکا تاوەکو ساڵی ١٩٧٨ لەم بنکەیەدا بمێنێتەوە .

لەم دواییەشدا کۆنگرێسی ئەمەریکا رای گەیانە کە بنکەی ناوبراو لەرووی تەنیکیەوە کەڵکی پێوە نەماوەو داوای کردوە کە ئامێرو پێویستیەکانی بگوێزنەوە بۆ دورگەی (دیگوگارسیا) لە ئۆقیانوسی باسفیکدا ، ئەوەی شایانی باسیش بێت ئەمەریکا هەموو ساڵێ ١٣ ملیۆن دۆلار لەم بنکەیەدا خەرج دەکاو بەتوندی پارێزراوە بەشێوەیەك کە لەتوانای شۆڕشگێرانی ئەرتیریادا نەبێ زەفەری پێبەرن .

وەدەربارەی ئەو کاروبارانەی لەم بنکەیەدا دەکرێن ، رۆژنامەی (نیویۆرك تایمز) وتبووی : پسپۆرە ئەمەریکاییەکان لەم بنکەیەدا چاودێری تاقی کردنەوە ئاسمانیەکانی ئەمەریکا دەکەن و هەروەها لەم شوێنەدا ئەو شریتانە تۆمارکراوانە دەپارێزرێ کە جاسوسەکانی ئەمەریکا دەربارەی بزوتنەوە شۆڕشگێڕیەکانی ئەفەریقا دەستیان دەکەوێ ، هەروەها لەم بنکەیەدا ئامێری بێتەلی ئەوتۆ هەیە کە شیفرەی بێتەلەکانی شۆڕشگێرانی ئەو ناوچەیەو ناوچە نزیکەکان وەردەگرێ ، وە لەبەر ئەوەی جێگای بنکەکە بەرزە (٧٦٠٠ مەتر لە سەرووی ئاستی دەریاوە)و نزیکی هێڵی ناوەڕاستە (ئیستواء) ، لەتوانایدا هەیە نامەی بێتەلی ئەمەریکاش وەرگرێ و بۆ ناوچە دوورەکانی قاررەی ئاسیای بنێرێ .

وە کۆمەڵێ شارەزای شیفرە لەم بنکەیەدا کۆبوونەتەوەو تەنیا ئیشیان ئەوەیە شیفرێ دەوڵەتانی عەرەب و سۆشیالیست وەرگرن و هەوڵی خوێندنەوەی بدەن .

لە ساڵی ١٩٦٧دا ٣٢٠٠ ئەمەریکایی (پسپۆڕو سەربازو خێزانەکانیان) لەم بنکەیەدا دەژیان لەساڵی ١٩٧٠ شدا ئەم ژمارەیە بەرزبوەتەوەو خۆی داوە لە (٤٥٠٠) کەس ، ئەم زانیاریانە ئەوە دەگەیەنن کەبنکەی (کانیۆ) گرنگیەکی تایبەتی هەیە لەلای دەزگای موخابەراتی ئەمەریکا .

وە جار نە جارێ کاربەدەستە گەورەکانی لەشکرو موخابەراتی ئەمەریکا سەر لەم بنکەیە دەدەن ، تەنانەت لە ساڵی ١٩٧١ دا سەرکردەی هێزە بەزیوەکانی ئەمەریکا لە ڤیێتنام ژەنەراڵ ویستمۆرلاند سەری لە بنکەکە دابوو ، پاش ئەم بە مانگێك بریگادێر ژەنەراڵ رۆبرت مایەر سەرکردەی هێزی پەیوەندی کردنی ستراتیژی ئەمەریکا سەری لە بنکەکەدا بۆ دانانی پلان و رێ و شوێنی ئەوتۆ کە بنکەکە لە هێرشی شۆڕشگێڕان بپارێزێ ، هەروەها هەموو ساڵێ سەرکردەی هێزە لەسەربازیەکان ئەمەریکا سەر لە حەبەشەو ئەرتیریا دەداو ئامۆژگاری خۆی بەسەر سەرکردەکانی سوپای حەبەشەدا دابەش دەکا دەربارەی چۆنیەتی بەرەنگاری بوونەوەی شۆڕشگێڕانی ئەرتیریا .

دەستدرێژی سوپایی ئەمەریکا:

نیوەی ئەو یارمەتیـــە

بڕوانە ل : ٧

چەکی نەوت و رزگاری گەلەکانی مەڵبەند

نوسینی پاکدل

لە ولاتەکانی نەوتەلانی رۆژهەلاتی ناوەراست ، لەمێژ ساڵە هێزەکانی نیشتمانی و پێشکەوتوو ، نەوتیان وەك چەکێکی هەرەگرینگی سەربەخویی و بووژاندنەوە داناوە ، چەکێك کە ئەگەر بەدەست گەلەکان و حکوومەتەکانی نیشتمانی و پیشکەوتووەوە بێ ، خێرو خوشی پێشکەوتنی هەموولایی بۆ دانیشتوانی مەڵبەندی پێوەیەو ئەگەر هەروا وەك رابردوو بەدەستهێزەکانی نەوتخۆری جیهانیەوە بێ ، دواکەوتوویی ، دیلی ، ژێرچەپۆکیی و هەژاری گەلە خاوەن نەوتەکانی بەدواوەیە . نەوتی مەڵبەند بەدرێژایی دەیان ساڵە ، چەرخی سەنعەتی دنیای سەرمایەداری پێدەگەرێ و لەوماوەیەدا ، لە کاتێکدا ولاتە نەوتخورەکانی گەیاندوتە پلەی ئیستای شارستانیەت و پیشکەوتنی ئابووری و سەنعەتی ، کەلکیکی ئەوتوی بۆ ولاتەخاوەن نەوتەکان نەبووە .

هێزەکانی ئیمپریالیستی ، هەرلەزوریان داوە ، ئەو چەشنە ریژیمانە لەولاتە نەوتەلانەکاندا بهێننە سەر کارو رایان بگرن کە پاریزەری قازانجی نەوتخورەکانن کاریان بەخومالی کردنی نەوت بەقازانجی خەڵك و بۆ بردنەپێشی ولات نیە . حکوومەتە داتاشراوەکانی سەرمایەداری لەمەڵبەندبەپارەی بەشێك لەداهاتی نەوت ، لەلایەن ئەربابە نەوتخورەکانیانەوە ، لەچەکی جوربەجوردا رەشهەڵدەگەرین ، بۆ ئەوەی رێگای رزگاری گەل و ریگای سەربەخویی سیاسی و ئابووری ولاتیان گرتبێ ، ریگای ئەمەیان گرتبێ کە نەوتی هەرولاتێك بۆ ئاوەدانی و خیرو خوشی گەلەکانی ئەو ولاتە بێ . بێجگە لەمە ، نەوتخورەکانی جیهانی پەیتا پەیتا لەدژی هێندێك لەو ولاتە خاوەن نەوتانە پیلان دەگیرن کە سەر بۆ مۆنۆپۆلەکانی نەوت دانانوێنن . خەباتی رەوای ئەو ولاتانەو خۆراگریان لە بەرامبەر شیرکەتەکانی نەوتی سەرمایەداریدا بۆتە هۆی ئەوە کەجمو جۆڵیکی بەرچاو بۆزیادکردنی نرخی نەوت و سووتەمەنی لە ولاتە نەوتەلانەکاندا بەرپا بێ .

پێ بەپێی خوراگری حکوومەتەکانی نیشتمانی خاوەن نەوت لەدژی نەوتخورەکان و سەرکەوتنیان و پێ بەپێی کەم بوونەوەی خێرای سەرچاوەکانی ئەنیرژی سووتەمەنی ، ولاتەکانی سەرمایەداری لە ئەمریکاوە بگرە تا ژاپۆن ، دەولەدەدەن دوا رۆژی خۆیان لەباری نەوتەوە دابین بکەن و مل بۆ هێندێك لە داخوازیەکانی ولاتە خاوەن نەوتەکان رابکیشن ، ئەمە لەلایەك و لەلای دیکەشەوە ، هێزەکانی ئیمپریالیستی تێدەکۆشن بەهۆی هەرشەرزۆرەوە ، کاریکی وابکەن چەکی کاریگەری نەوت و خێروبێری نەوت هەروا لەدەست خویاندا بمێنیتەوەو دەڵ و مەرجێکی راپیك نیە ، نەوت ، کلیلی رزگاری وسەرکەوتنی ولاتە خاوەن نەوتەکان بکەوێتە دەست خەڵك و حکوومەتە گەلیەکانەوە . رووداوەکانی مانگی رابردوو ، بەڵگەی زیندووی ئەم راستیەیە تەن شەری ١٧ رۆژەی نێوان عەرەبەکان و ئیسرائیل بوو بەهۆی ئەوە کە ولاتە خاوەن نەوتەکانی عەرەبی تا رادەیەك لەدژی ئەمریکا ، پشتیوان و هاندەری دەستدرێژکەرەکانی سەهیونست لەچەکی نەوت کەڵك وەرگرن و ناردنی نەوت بۆ ئەمریکاو ولاتەکانی یاریدەدەری ئیسرائیل کەم کەنەوە . ئەم هەنگاوە نیوەچڵە ، مەترسی هەرەگەورەی بۆ ولاتە یەکگرتوەکانی ئەمریکا ، بۆ سەنعەتی ئەمریکاو ولاتەکانی سەرمایەداری ئەورووپاو ژاپون پێکهێنا . کەم بوونەوەی نەوت یان برانی نەوت ، دەبوو بەهوی ئەوە کە ماشینی سەنعەتی ئەمریکا ، ناوەندی ئیمپریالیزمی جیهانی لەکار بکەوێ و زیانیکی ئەوتو بۆ ولاتە یەکگرتووەکانی ئەمریکا پێك بێنی کە لە ژمار نایە . لەخۆرانەبوو ، نیکسون لە

بڕوانە : ل -٤-

[ژن و پیاو وەکویەك ئەبێ هاوبەش و هاوکاریی خەبات بن وە ژنانی کوردستان کە لە دێهاتەکانی کوردستانا شان بەشانی پیاو گەلێك جار زیاتر لەپێناوی ژیان و گوزرانی خێزانەکانیاندا لەبەرهەمدا دەستێکی درێژو بایەخداریان هەیە . ئەتوانن لەم تاقی کردنەوە سەرکەوتووانەیە کەڵك وەرگرن و تێکەڵی تاقی کردنەوە سەرکەوتووەکانی خۆیانی بکەن لەپێناوی دامەزراندنی کۆمەڵگایەکی سوشیالیستی و دوارۆژێکی باشترو لەناوبردنی چەوسانەوەدا - هاوکاری] .

دەوری ئافرەت لە کاروباری کۆمۆنی گەلی جیانمینگدا

« لە کۆمۆنەکەماندا ئافرەتان دەورێکی گرنگ لە بەرهەمهێناندا ئەگێرن ، وە ئافرەتان لە توانایاندایە وەکو پیاوە هاورێکان کاربکەن » .

(شی رۆی هوا) سەرۆکی یەکێتی ئافرەتان لەکۆمۆنی جیانمینگدا زۆر بە شانازیەوە ئەمەی وت .

ئێستا لەسەدا ٨٥ تا ٩٠ی ئافرەتانی کۆمۆنەکە بەشداری کارە کۆمەڵایەتی و بەرهەمەکانن ، وە ئافرەت نیوەی ژمارەی کارکەرانی کشتوکاڵن لەکۆمۆنەکەدا ، وە لە سەرانسەری کۆمۆنەکەدا ٣٨ تیپ لەژنان دروست کراوە بۆ لێکە بەرهەمهێنان وەبەریوەبردنی کێلگەکانی لۆکەی هەمو کۆمۆنەکە لە ئەستۆی ئەمانە . وە لە دەستە بەرهەمهێنەکاندا شوفێری تراکتورو « پزیشکی پێخاوس - نیاز لەپزیشکی گەرۆکە بەناو جوتیاراندا - وەرگێڕ - » بەزۆری ئەبینرێت .

پار کە نەهاتێکی ترسناك تووشی پاریزگای تسۆنها بوو دەستەی بەرهەمهێنەری (شیبۆ) دووچاری نەهاتێك بوو بۆ ماوەی ٣٦٠ رۆژ ، وە لەژێر ئەو دروشمە فەخریەدا کە ئەڵێت :

« با بەهەموو تواناوە دژی نەهات کاربکەین ، ئێمەی جووتیارانی جوامێر لەئەنجامدا بەسەر کارەساتەکانی سروشتدا هەر زاڵ ئەبین » .

ئافرەتانی ئەندامانی کۆمۆن شان بەشانی پیاوان کەوتنە بیری ئاو لێدان و ئاو گوێزانەوە بۆ کێڵگە شاخاوییەکان ، لەسایەی کارکردنیەکی بێوچانەوە کە سەد رۆژی خایاند ، بەرهەمێکی باشیان دەستکەوت بەجۆرێك کەبەرهەمی هەر هەکتارێك زەوی پتر لە ٣ر٦ تەن دانەوێڵە بوو . تەنانەت پیرەژنەکانیش بەدواکەوتن قایل نابن و دەورەی خوێندنیان بۆ کراوەتەوە کە هەر دەورەی ١٠ یان زیاتر پیرەژنن نووسینەکانی سەرۆك ماو تسی تونگی تیا ئەخوێنن و تیا فیری خوێنەواری ئەبن و لەهەمان کاتیشدا خەریکی بوژاننەوەی زەویە بەیارەکانی ئەم لاو ئەولای چەمەکەی نزیك دێیەکەی خۆیانن و ئەیکەن بە گەنمە شامی و بەرهەمەکەی بە

ئافرەتان لەهەموو بواریکدا گەشە بەزیرەکی و توانای خۆیان ئەدەن و دەوریکی گەورە لە شورشی سوشیالیستی و دامەزراندنی سوشیالیزم لەلادێدا ئەگێرن .

دەستەکەی خۆیان ئەدەن ، وە ئەیان وت :

« هەرچەندە وەکو گەنجەکانمان کارمان پێ ناکرێت ، بەڵام ناشمانەوێت بێکار لەماڵەوە دانیشین ، بەدڵ ئەمانەوێت بەپێی توانا لەدامەزراندنی سوشیالیزمدا بەشدار بین » .

شی رۆی هوا کە ئەندامی حیزبە و ٣٣ ساڵ تەمەنێتی ، ئەندامێکی زۆر خۆشەویستی کۆمونەکەیە . لەساڵی ١٩٦٢دا پاش ئەوەی قوتابخانەیەکی پسپۆری لەپەکین تەواوکرد گەرایەوە ناوچەکەی خۆی ، وە لەساڵی ١٩٧٢دا بۆ سەرۆکایەتی یەکێتی ئافرەتانی کۆمونەکە هەڵبژیراو هەر بە وەرگرتنی پلەکەی وەکو کادیریکی کۆمونەچۆ بۆ دەستەی شیاوانگشی کە دواکەوتوترین دەستەی بەرهەمهێنی کۆمونەکەیە کەوتە لێکۆڵینەوەو تۆژانەوەو کارکردن لەگەڵ خەڵکەکەداو راگۆرینەوە لەگەڵ کادرانی دەستەکەدا ، وە لەسایەی ئەو لێکۆڵینەوانەوە هۆی دواکەوتویی بەرهەم هێنانی بۆ دەرکەوت کە ئەویش بونی جۆرە بیرورایەکی کۆنە پاریزانەیە لەناو هەندیك کادردا . ئەو کادرانە رایان وا بوە کە دەستەکەیان بچوکەو تەنیا ١٠٠ کەس ئەندامێتی و تەنیا سێ یەکێکی دانیشتوان کار ئەکەن ، لەگەڵ ئەوەشدا کە ٢٦ هەکتار زەویان هەیە ، وە رایان وایە کە لە باریکیوادا پێشخستنی خێرای بەرهەمهێنان کاریکی زۆر گرانە ، لەبەر ئەوە کەلیك لەحاڵی خۆیان رازین و بە پیشکەوتنیکی بچوکی بەرهەم قایلن . بەڵام (شی رۆی هوا) رابەری کادرانی دەستەکەی کردو کەوتنە لێکولینەوەی ئەو هێڵەی حیزب کە سەرۆك

بڕوانە ل : ٧

کورتەی ئەو وتارەی سەرۆك کیم ئیل سۆنگ بەبۆنەی بەخێرهاتنی وەفدی پارتی و حکومەتی بولگاریاوە خوێندیەوە

ئەمە کورتەی ئەو وتارەیە کە سەرەك کیم ئیل سۆنگ لە کۆبونەوەیەکی گەورەدا بەبۆنەی بەخێرهاتنی وەفدی پارتی و حکومەتی بولگاریاوە خوێندویەتی‌یەوە :-

کۆمۆنێست و رۆڵە نیشتمان پەروەرەکانی گەلی بولگاریا ، لەسەردەمی شەری دووەمی دنیادا ، لەژێر سەرکردایەتی هاورێ گیورگی دیمترۆف کە تێکۆشەرێکی دلێری دوژمن بەفاشیزم و خەباتکەرێکی ناسراوە لە بزوتنەوەی کریکارانی دنیادا ، چەکیان هەڵگرت و دلێرانە دژی تاقمە فاشستیەکەی هیتلەرو رێژیمی فاشیستی پاشایەتی خەباتیان کرد .

گەلی کۆریا لەقولایی دڵیەوە ئاوات ئەخوازی گەلی بولگاریا لەپێناوی بنیات نانی ژیانێکی تازەدا ، گەورەترین سەرکەوتن بەدەست بهێنی . ئیمە بڕوامان بەوە پتەوە کە جێ بەجێ کردنی شۆرش و جێ بەجێ کردنی شورش و بنیات نان بەشیوەیەکی سەرکەوتوانە لەهەر ولاتێکی سۆشیالیستی دا ، بەشداربوونە بەکردەوە ، لە مەسەلەی چینی کارگەران و مەسەلەی شۆرشی جیهانی دا . جا لەم هەڵویستەوە شورش و بنیات نانی سوشیالیستی یا بە لەولاتی ئێمەدا بەتەوژم بەرەوپێش ئەڕوات .

تاقی کردنەوەی هەردوو گەلی کۆریاو بولگاریا کە لەدوای شەری دووەمی جیهانی یەوە ریگای بنیات نانی کۆمەڵیکی تازەیان گرتەبەر ، بەئاشکرا دەری خست کە سیستەمی سوشیالیستی تاکە ریگایەکە سەربەستی و بەختیاری رەنجبەران زامن بکات .

هەروەها سەرەك کیم ئیل سونگ لە وتارەکەیدا وتی : کاربەدەستانی کۆریای خواروو بەکۆمەکی کۆنەپەرستانی ئەمەریکاو ژاپۆن پێشنیازیکیان پێشکەش کرد سەبارەت بەوەرگرتنی هەردوو بەشی کوریا بەئەندام لەنەتەوە یەکگرتوەکاندا .

ئەم پێشنیازە بەئاشکرا بەپێچەوانەی ئەو بەیاننامە دووقۆڵیەیە کە لە چواری تەمووزی رابوردووا ژوورووو خوارووی کوریا بڵاویان کردەوە کە داوای یەکخستنەوەی ولاتی کردووە ، بەرێگایەکی ئاشتی یانەو بەبێ پەنابردنە بەر هێزی بێگانە .

نەتەوەکەمان کە لەکۆنەوە یەك نەتەوە بووەو لەم دوورگەیەدا ژیاوە بەهیچ جورێك قایل نابێ لەم سەردەمەدا پچرپچر بکرێت . چ دۆڵەیەکی گەلی کوریا رازییە نەتەوەکەی بکرێت بەدووبەشەوە ؟.

خۆ کە کەسانێك لەگەڵ دابەشکردنی نەتەوەی کوریادا بن ، ئەوا ئەوانە چەند سەرمایەداریکی کۆمپرادۆرو سیاسیەکی پیاوو بەکرێگیراوی ئیمپریالیزمی ئەمەریکاو میلیتاریستەکانی ژاپۆن و دەستیان بەدامێنی سەرمایەدارە مونوپولیەکانی بێگانەوە گرتووە . پیلانی پچرپچر کردنی نیشتمان خیانەتێکە بەهیچ جوریك ناسرێتەوە .

هەروەها سەرۆك کیم ئیل سۆنگ لەوتارەکەیدا وتی : پیویستە لەسەر هێزە شۆرشگێرەکانی دنیا ئەگەر بیانەوی لەسەرخستنی مەسەلەی ناوکۆیی خۆیان ، مەسەلەی جێگیرکردنی ئاشتی و دیموکراتی و سەربەخۆیی نیشتمانی و سوشیالیستی دالەمەیانی دەوڵەتا سەربکەون ، ئەوا ئەبی ریزیان یەك بخەن لەخەباتدا دژی ئیمپریالیزمی دنیا .

زۆر جار چەند دەنگێك لەدنیادا بەرزئەبێتەوە دەربارەی ئەوەی کە زروفی نێو دەوڵەتان لەباری گرژبوونەوە بەرەو بەئاشتی پێکەوە ژیان ئەچێ .. حزب و حکومەتی ئیمە کە بەراستی دلسۆزی بیروباوەری لینینزمن دەرباری بەئاشتی پێکەوە ژیانە .. بەڵام ئیمەوای بۆ ئەچین کە بەبێ خەباتێکی ناو کۆیی دژی ئیمپریالیزم ، ئاشتی و ئاسایشێکی ئیجگارەکی لەدنیادا ناچەسپێت .

سروشتی درندانەو دەستدرێژی کەرانی ئیمپریالیزم هیچ کاتێك ناگۆرێ .. ئیمپریالیستەکان بەدەستی چڵی زەیتونیان گرتووەو بەدەستەکەی تر نێزەیان بەرزکردۆتەوە وە زۆر جار پەنا ئەبەنە بەرنەکتیکی دوو رووانەو سازکردنی پیلان و دەستخستنەناو کاروباری دەوڵەتانەوە .

لەم دواییەدا ئیمپریالیزمی ئەمەریکا سەرۆك ئەلیندی کوشت و حکومەتی یەکێتی گەلی لەشیلی لەسەر کارلابرد ، وە بەسەهیونیەکان شەرێکی دوژمنانەیان دژی میسرو سوریا هەڵگیرسان .. هەروەها ئیمپریالیزمی ئەمەریکا سەرەرای شەری ڤیتنام و لائوس و کەمبۆدیا بەشداری ئەکات لەو شەرە چەپەڵەدا کە دژی گەلانی ئەنگۆلاو موزامبیق و نامیبیاو زمبابوی هەڵگیرسێنراوە . گەلانی دنیا حەز بەئاشتی ئەکەن بەڵام ئیمپریالیستەکان هەرخەریکی هەڵگیرساندنی شەرو تیرورو سازکردنی کودەتان .

نابێ ئیمە رێگای خۆبەدەستەوەدان بگرینەبەرو واز لە تێکۆشان بهێنین دژی ئیمپریالیزم ، بەبیانوی جێگیرکردنی ئاشتی و پاراستنی ئاسایش .. بەڵکو ئەبێ بەخەباتێکی بێوچان دژی ئیمپریالیزم ئاشتی جێگیر بکەین ... وە پیویستە مەسەلەی هەر میللەت و ولاتێك بەگوێرەی ویست و بەرژەوەندی ولات و گەلەکە خۆی چارەسەر بکرێت . جا لەم هەڵویستەوە ئیمە پشتگیری ئەو جەنگە رەوایەمان کرد کە گەلی میسرو سوریا دژی دەستدرێژکەرەکانی ئیسرائیل بەرپایان کرد .. وە ئەگەر بێتو گەلی عەرەب درێژە بەخەباتی بدات دژی دەستدرێژکەرە ئەمەریکاییەکان ئەوا ئیمە هەمیشە

بڕوانە ل : ٧

institutkurde.paris

لە ئەدەبی گەلانی ئاسیاو ئەفریقیاوە

٣ - تانزانیا

- هەڵبژاردن -

نووسینی: راڵف نیج ئەریس(١)

کاتێك باوکم رۆنەکەی دالەسەرمو کەوتە داهێنانی قژم، هەستم بەخۆمکرد لەشـم واخەریکە ئەنیشێتە سەر ئارەق· لەئاوێنەکەدا رەنگ و رووخسارو چاوە رقاوی یەکانیم ئەدی · لەتاوا چاوومداخست· تەنگەتاو بووم · هەڵەی من نییە · من بەخۆم ئەزانم کە ئەو منالەی جاران نەماووم · ئەوسا مولکی بووم · بۆی هەبوو رۆن بدا لەسەرمو قژم دابێنێ و ناوی نازدارانەم لێبنێ · بۆی هەبوودەستم بگرێ و لەگەڵ خۆیا بمبات بۆسەر ئیشەکەی لەشار ئەوسا مندالەکانی تر بەخیلیان پێ ئەبردم · پێیان ئەوتم : نازدارەکە ·

لەئاوێنەکەدا سەرلەنوێ چاووم هەڵبڕییەوە · رەزامەندی و شانازیم لە رووخساریادی · لەکاتێکا شانەکەی دەستی هێشتا هەر قژە زبرەکەمی سزائەدا · من مولکی بووم · وەك رۆژانی رابوردوو بووبوومەوە بە مولکی · رووخساری بە ئاشکرا هاواری ئەکرد :

« تۆ کوڕمی · لە خوێن و گۆشتی منی · پێش ئەوەی تۆ هەبیت ، من هەبووم · ساڵانی تەمەنت ، خوێندەواریت ، مەی خواردنەوەت ، رابواردن و بەرەڵاییت ، هەموو هیچن · هێشتا هەر من گەورەتم ·· باوکتم · تۆ ئێستاو بۆ هەتا هەتایە ، هەر هی منیت » ·

« نەء بابە ·· نەء ! ·· تۆبەهەڵە چوویت · هەموو شت گۆڕاوە · ئایا نابینیت ؟! » · هەستم کرد رائەچەنێ و لێم دوورئەکەوێتەوە · کە ئاووڕم دایەوە ، بینیم لە دوور گرمۆڵە ئەبێ · زانیم برینداڕمکرد · ئەو شەوەم هاتەوەیاد کە ئەو جارەش رووخساری کوت وەت وەك ئێستای هاتە پێش چاووم· لەجێگەدا کەوتوومو زۆرابازیی مندالێکم لەگەڵ مردندا ئەکرد، کە ئەو سەری شۆڕکردبووەوە بەسەرما ·· گریان لە قوڕگیا قوڵپی ئەدا ئەیوت :

« ئەمریت ؟! ·· کەوابوو تۆ ئەمریت ؟! » ·

ئەو سوور بوو لەسەر ئەوەی کەمن ئەبێ بژیم · منیش ئەمزانی ئەگەر بمرم ، پشتی ئەشکێنم · بۆیە ژیام · بەڵام ئێستا باسەکە پێچەوانە بۆتەوە ئێستا واهەست ئەکەم خەریکە من پشتم بشکێ · چونکە خۆشم ئەوێ · ئەشمەوێ ئەو خۆشەویستی یەمی بۆ دەربڕم و بەڵام ناتوانم · لەبەرئەوەی هەموو شت گۆڕاوەو ئەو ناتوانێ لەمە تێبگا ·

من هەر تێم ئەڕوانی · ئەمبینی هەر دوور ئەکەوێتەوەو دوورئەکەوێتەوە تا لەچاو ون ئەبێ · بێ ئەوەی بتوانم ئەو قسانەی بۆ بکەم کە ئەمویست بۆی بکەم و کە نەشم ئەزانی چین · بەڵام من حەزم نەئەکرد **بڕواو وەها لەچاو ون ببێ** ، کە لە گوناهبارکردنم بەولاوەهیچی تر جێ نەهێڵێ · ئەوسا برادەرێکی زووم هاتەوەیاد · پەنجەی گوناهبارکردنی بۆ درێژکردم · تەقەلامدا تێی گەیەنم کە هەڵەی من نییە · من ئەو وا ئەبینم کە لە من جوانترە من ئەووم خۆش ئەوێ هەموو ئەوخەڵکەش· دەسگیرانە پێست سپی کەشم ·

سەراپای باسەکە هەڵەیەك بوو کرا · کەسێك بۆ من بێگانە نییە ·

بەڵام گومان لەوەدا نییە کەمن لەناو جەرگەی کۆبوونەوەکەدا بووم · هەمووش ، چەئەوانەی لەدەرەوە بوون و چە ئەوانەی ژوورەوە ، بەدزییەوە پێ ئەکەنین · هەندێك بەسەر بەرزی و هەستی سەرکەوتوویی یەوە پێ ئەکەنن · هەندێکی تر بەدەم تەوس و رسواکردنەوە ئەشمتوانی دەنگی هەندێکیان ببیستم کە بەچرپە بەیەکتریان ئەووت :

« دەگە زەبەرەنی هەردەم پێلا گێرە » ·

لە ناوەڕاستی وتارییەکێکدا راپەڕیمە سەرپێ · بەڵام هەر زوو لە بیرمچووەوە کە ئاخۆ بامانجم هاوارکردنی نەڕە نەڕو هەراو ئاژاوە نانەوەیە یان نا ؟! بەڵام دیم ترس و سام لەچاویانەوە شاڵاوم بۆ دێنێ و ئابڵووقەم ئەداو منیش وەك پەیکەرێك ، وەك دیلێکی تەنها، وەك گەڕو گولێك خۆم ئەبینم · لەکاتێکا جیهان لەدەرەوە گلاوەتە شەڕو کەسێك تەنها بۆ ماوەی یەك ساتیش بێ ، بایەخێکم پێ نادات ·

دوای ئەم خەوە بەپەندرۆژێك ، نزیك ئاگردانەکە دانیشتبووین و نانی شێوانمان ئەخوارد · لەچەند ساڵێك لەمەوبەرەوە ، ئەمە یەکەمجارم بوو لەماڵەوە نان ئەخۆم ، منالە وردەکان نوستبوون · تەنهامن و دایکم و باوکم بووین · هەریەکەمان بە بیرکردنەوەی خۆیەوە خەریك مابوو · یا وەکی تر ، من هەوڵم ئەدا بزانم ئاخۆ دایکم و باوکم بیر لەچی ئەکەنەوە · خۆ سەبارەت بەباوکم ، پێویستی بەبیمەتییەکی تایبەتی نەئەکرد تا بزانم ئاخۆ بیر لەچی ئەکاتەوە ، بێ گومان رووگرژو سامناك بووگوایە بەهۆی (هەڵەشەیی و سەرکێشیی) منەوە ، وەك خۆی بۆی ئەچوو ·

دیارە لەخۆی ئەپرسی کە ئەبێ باشترین ریگا کامە بێ بیگرێ بۆ دەرس دادان و سەرپێ شۆڕکردنم ، بێ ئەوەی بگاتە رادەی پاڵ پێوەنانم بەرەو یاخی بوونێکی ئاشکرا · ئەمە منی زۆر پەستکرد ·

تا وای لێکردم لەو ساتەدا تەنانەت ئامادەی شەڕ بم · بەڵام هۆیەکی نهێنی بەری لێ ئەگرتم ·· هۆیەك کە ئەمزانی پتر پەیوەندیی بە دایکمەوە هەیە ·

سەرنجێکم دایە ·· ئای خوایە ! ·· چیم دی و چیم هاتەوە یاد · دە ساڵ لەمەوبەر بوو · هات بۆ لام بۆ خەستەخانە · من نەخۆشی کەنەفتی کردبووم · ئەم دیمەنەی ئێستای رووخساری ، وەك ئەوەکەی ئەو رۆژەی بوو · دیمەنی سوژدەبردن و پاڕانەوە-

بروانە ل ٧

زامی فەلەستین لە جەرگی شاخەکاندا

فاضل شەوڕۆ

● نیشتمان ··· نیشتمان···!
چۆن خەمی قەتاری کۆچەری شاخەکان
بۆ سۆرەگوڵی دەم چومە خەمبارەکان ··· نەهێنم ···
چۆن نامەی پڕ زامی سۆرەگوڵی مەتەم
بۆ دڵی چاوەڕێی شۆخی ئاوارەکان ··· نەهێنم ···
فرمیسکی سەر گۆنای منالەجوانەکان ،
تیشکی خۆر ···
دەرژێنتە چاوی ئەو شەهیدەی :
بۆ گوڵ و حاجیلەی گوندێکی پڕ ئگریان
گلێنەی چاوی خۆی گر ئەدا···
بۆ حەزی منالە بێدەفتەرەکانی بەیانی
خوێنی سەر بەیداخی نەمرەکان ماچ ئەکا ···
● هۆرەیە··· هۆرەیە ·· ئەسپی گڕ ···
بۆ کێوی خۆری سوور ··غار ئەکا ···
تەرمی خوێنڕێژەکان ·· وەك مردن ،
بۆچاوی نامەردی چەتەکان ·· هەڵئەخا ····
● زامەکان ··· زامەکان···!
کە خوێنی دەماری ئەرخەوان
لەسەر دڵی شاخی دەم روبارەکانا ،
دیمەنی ئاواتی جۆتیارێك ئەکێشێ ···
ئاسمانی نیشتمان ··
بەرگی شەهیدێکی سەرکەوتوو ئەپۆشێ ···،
تفەنگی ئازاکان ··،
پەیامی مەرگ و ژین ··
بۆچرای دەواری وێڵەکان ئەنێرێ ···
هەناسەی دایکەکان ··،
کەژاوەی قوربانی ··
بۆتیشکی ناوچاوی منالەزەردەکان ئەگێڕێ ···
گوڵەکان ئەخنکێن ···
کێوەکان ئەسووتێن ···
نەشمیل و نازداری شارەکان ئەگرێن ···
ناخنکێن ··· ناسووتێن ··· ناگرێن ··
نەورۆزن ··· نەورۆزن ···
چاو لەگەڵ نەورۆزا ···هەڵدێنن ···
روبارن ··· روبارن ···
گوڵ لەگەڵ بەهارا ··· ئەهێنن ···
● شۆڕشگێر ··· شۆڕشگێر ···!
ئەی نامە هەڵگری دلداری چاوەڕوان ···
مەوەستە ··· مەوەستە ···مەوەستە ···
ترسی شەو ··· تریفەی پایزی شارەکان ·· سەرئەبڕێ
شای تاوان ·· سوخمەی سەرشەمامەی یارەکان ·· دائەدڕێ
مەوەستە ··· مەوەستە ··· مەوەستە ···
دەنگی تۆ ·· نامەی رۆژ
بۆ خوێنی سەر سینگی دەستەکان ئەهێنێ ···
پەنجەی تۆ ·· گوڵی جوان، هیوای جوان
لەسەر رێی دلدارە تینوەکان ئەڕوێنێ ···
مەوەستە ··· مەوەستە ··· مەوەستە ···
دوژمن و مەرگ و خەم ··
بەموژدەی نامەی تۆ ئەخنکێن ···
ئەستێرەی شەوانی داهاتوو··
بەتیشکی چاوی تۆ ئەسووتێن ····

سەرنجێکی سەرپێیی دەربارەی «لەگەرداوی خۆوەکردندا»

بیری سەربەست

لەژیانی رۆژانەماندا گەلێ دیمەن بەبەرچاومان دێن و دەڕۆن هەندێکیان مێشکمان (وەك هەستیارێك) ئەکرۆژن و هەندێکیشیان پێویست بە پیاچوونەوە ناکەن ، زۆرجاریش لەگەڵ ئەو مێشك کرۆشتن و ژیانەدا ناتوانین لەچوارچێوەی بەرهەمێکی ئەدەبیا - تەعبیر - لەو دیمەنانە بکەین ، ووشە بەدەستمانەوە نایەت ، قەڵەم لەسەرەتاوە سستی تیائەکات· خۆ ئەگەر دەردی ئەم (بەدەستەوە نەهاتنە) نەبوایە وابزانم هەرگیز بێ کەرەسە نەئەبووین و سەراپای ژیانمان شاکاری ئەدەبی ئەدا بەدەستەوە

بەڵام هەندێ جار قەڵەم تۆزی ئەو تەمەڵیە لەخۆی ئەتەکێنێ و بێ ماندوبونێکی زۆر ووشەکانت بۆ ریزئەکات ، لای من ئەمەیان تەقینەوەیەکی چاوەڕوان نەکراوە · ئەی ئەو تەقینەوەیە لەکوێوە دەست پێ ئەکات ؟

چۆن زوومێشك ئەکەوێتە گەلاڵەکردن و بەئامادەیی لەبەردەم قەڵەمدا دائەنێت ؟ لێرەدا بایەخی ئەو شتە دەرئەکەوێت کە تەقینەوەکەی دروستکردوە ·

من لای خۆمەوە کە جاری یەکەم چیرۆکی « لەگەردداوی خۆون کردندا »م خوێندەوە هەستم بەوە کرد کە ئەو بەرهەمە ئەدەبیە لەوانەیە کە نابێت بەسادەیی بەسەریا تێپەڕم ، لەجاری دووەمدا تەقینەوەکە سەری هەڵداو قەڵەم ئامادەبووجا(خۆی و خوای خۆی) چی ئەدات بەدەستەوە · ئەوەیش کەزیاتر دەستی گرتم بۆ ئەم نووسینە ئەم خاڵانەن :

١ - خوشکێکی کورد -أحلام منصور- لە دنیای چیرۆکی کوردیا بۆ یەکەم جار خۆی دەرئەخات ·

٢ - وەك « کچێکی » ئازا باسێکی گرنگ ئەخاتە روو ئەش زانێت چۆن تاوانباری « ادانە » بکات ·

لە ئەنجامی ئەو شارستانیەبە - گەورەیە - ی کە کۆمەڵی ئەوروپای خستۆتە سەر ساجی عەلی - رەوشت - و مرۆڤەکانی بەجەرو مەنگەنەی دەرمان و دەرزی بەپێوەماون ئێمەیش لەو گەرداوەی ئەواندالووتمان بەخۆون کردنەوە ناوە ،گەرداوی (خۆدۆڕاندن)و جڵەو شل کردن بۆ ئارەزوو ، لەم رۆژانەدا ئەو گەرداوەزۆر لاشە هەڵئەلوشێت و تابێت لەتەشەنەکردنایە رەنگە زۆر ئاساییش بێت کە ئەوانەی لەم گەرداوەدا وون بوون خۆیان بەئاینە «تەوتەمیە» کەی « فرۆید »ەوە هەڵواسن ، یا پەنا بەرنە بەر نەبوونی سەربەستی و ئەو بێبەشی یە جنسی یەی دەوری داوون ، ئەدانە لەگەڵ نەبوونی ئەو - سەربەستیە - دا کەکۆمەڵی پێتاوانبار ئەکەن خۆیان نموونەی پاکی و سادەیی و ویژدانی خۆیان و خەڵکیش پێشێل ئەکەن ، بەبیانووی پچڕینی کۆتێکەوە هەزار زنجیر لەگەردن ئەکەن · جا ئەگەر ئەمەئەو پێشکەوتنە - زوکەشە - بێت کە لەخەڵکی تری وەرئەگرن لای من ئەو دیمەنانە ژیانی - ئاژاڵی - زیاتر نیشان ئەدات وەك لەژیانی مرۆڤی (گەورەترین سەرمایە) ·

کەمرۆڤ لەنێوان راستی و گومانا ئەژی گێتییەکی نوێی بۆ دروست ئەبێت ، ئەو کەسە وەك - راستەکەی خۆی - نامێنێ ، پەلە قاژەئەکات و ئەیەوێت بگاتە ئەنجام راستیەکان لەبڕاری گومانڕای ئەگرن ، گومانیش بەرەو راستی پەلی پێ ئەهاون بۆیە - سوعاد - راستیەکە لووتی چووزاندۆتەوە و گومان ژیانی ئەنیوە لە ئاوڕدانەوە ، لەقسەکردن ، لەفیك و هوری ئەو گەنجانەی بەو ناوەدا تێئەپەڕن ، لەخۆی، تاوانێکی کردوە·(یان پێیان کردوە) هەرچۆنێ بێت نووسەر وەستایانە ئەی برژێنێ و دەرزی ئاژنی گیانی ئەکات (رادیوکەی کردەوە ، کوژاندیەوە ، هاتەوە ژورێ ، گەڕایەوە) یان هەڵنووتانی لەبەردی کارەساتەکە دەستی ناوەتەبینی (هەرباشە کەسی لێ نییە ، ئاوڕ مەدەرەوە نەوەکوو بزانن، قسە مەکە لێی مەپرسە بانەزانن ، پێ مەکەنە نەوەکوو بزانن) · هەموو خەڵکی بەو پێ ئەکەنن ، فیکەی بۆ لێئەدەن دەم هەڵ بێننەوە باسی ئەو ئەکەن چونکە لای خۆی وایە ، کە وابوو ئەبێ وەك مارپێچ بەخۆی بات ، پڕ بەدەم هاوارکات ·· کەس پێ نەکەنێ ·· نەگری ·· سەیرم نەکات ··

-رؤوف بێگەرد -

نەجوولێ ·· هەموو لەگەڵ ئەویانە · بەڵام ئەوەندەی بەسە کە خۆی ئەزانێت چونکە کەسمان بەچاوە « مجردە » کە خۆمان ناناسین · ئەگەر خۆگێل کردنیشی تیا نەبێت وا ئیمەیش راڕاین ، ترسنۆکین ، تاوانبارین ·· خۆ ئەم - نەسرین - یش پێی زانیوە ·

سوعاد پەشیمانە لەوەی کردویەتی ، بۆ بەقسەی ئەمی نەکرد (ئاخ خۆز گەبەقسەم بکردیتایە) · گلەیی لەبەختی رەشی خۆی ئەکات ، خواوای لەچارە نووسیوە ، خواپێی ووتوە ···

لێرەوە سەرەتای تاوانبارکردنەکە دەست پێ ئەکات ، هەموو پەشیمانیەك تاوانبارکردنێکی هەڵوێستێکی لەوەوبەرە ·

جا ئەگەر نووسەر - عادە - سوعادی بەپزیشکەکە بسپاردایەو لەچاو تروکاندنێکا بە نەشتەر گەریەك یەکێ لەو دوومۆرەی نراوە بەتەوێڵیەوە بیسڕیایەتەوە وا ریسەکەمان ئەبووەوە بەخوری · چونکە لەسایەی ئەم پێشکەوتنە ساختەیەوە تۆ بە لەپەشیمانی ئەکرێ و هەزار تۆبەیش لەتۆبە دیارە خوشکە - أحلام - زۆر شارەزایانە ئەنجامێکی ئیجابی داوە بەدەستەوە (چەند مانگ ئەبێت شووت کردوە ؟) وە (کەسمان وەڵامی پرسیارەکەمان نەدایەوەو هاتینەدەرێ) ·

ئێمە لەناکۆکیەکی تیژداین لەنێوان خۆمان و کۆمەڵەکەماندا لەنێوان ئەم ژیانە - مادی ـە دروستکراوەو ژیانی فیکری ئاڵۆزماندا ، کۆمەڵێکی نەخۆشی

دارزیو ، برسی ژیانی مادی و رۆحی ، بۆیە ئەو ناکۆکی یەیان بەرهەڵستیمان پێ ئەکات ، یان بە - داماوی - لەکاژەکەی خۆماندا ئەمان هێڵێتەوەو رێگای راکردنمان بۆ خۆش ئەکات · لێرەدا - أحلام منصور - مواجهە ئەکات ، نوقورچکەکانی پڕ بە نینۆکی گۆشت هەڵ ئەکەنێت · سوعاد لە خیزانیکی کۆنەپارێزە (محافظ) چوونە دەرەوەی بەتەنیا فەدەغەیە

بروانە ل ٧

سەرەتای چیرۆکێ بێ کۆتایم

سەعدوڵلا پەرۆش

وتی گیانە ··
هەر ئەتبینم ،
چەپکە یاقووتی هۆنراوە ،
ئەچنی لەباخی ئیلهاما ·
ئەی نەخشێنێ ، وەكقردێلە
ئەی کەی بەپرچی ئاراما
وتی گیانە ··
لەیەکەم چاو پێکەوتنا
هەتا ئێستا
هەر ئەتبینم بە تەنیایی
سۆزی شیعر ئاوازئەکەی
بۆ گۆرانیی بێ کۆتایی
گیانە توخوا گەر پێم نەڵێی
ملوانکەی ئەم گشت هەڵبەستە
بۆ گەردنی کام نازداری خۆشەویستە ؟
منیش گوڵی شیعری تازەم
نایە ناو گوڵدانی یەخەی
تۆماری کرد لەگوێی دڵما
شریتێکی پڕ لە ئۆخەی

بازدە هەزار کیلۆمەتر ..

٤ - داستانی سپیچکە

حسیبە عارف

ئافرەتێکی سەرەیە · ئەگەمە ئاستی · پێی ئەڵێم :
— دۆبری ڤێچە ·· پێت ناتسی ·

کلیلەکەم ئەداتە دەس · ئەگەڕێمەوە ژوورەکەم ، پەلەمە · کارەساتەکانی ئەمرۆم پڕوچڕن · پەلەمە · خۆم ئەگۆڕم · سەری قاپێکی تازە (مەی) هەڵئەپچڕم · پێکێك ئامادەئەکەم · دەفتەری یاداشتە روژانەکەم دێنمە پێشەوە · قەلەمەکە لە تەنیشتی یەوە دائەنێم · پەلەمە · ئەمرۆم پڕوچڕبوو · قومێك لەپیکەکەم ئەدەم · دەفتەرەکە ئەکەمەوە · لاپەڕەیەکی سپی و دەس ئەدەمە قەڵەم · شتێکم لێونە · ئەی دۆزمەوە · جگەرە · قەلەمەکە دائەنیمەوە · هەڵئەسمە سەرپێ · گیرفانی لای راستی چاکەتەکەم ·· پاکەت · گیرفانی لای چەپ ·· ئاە !·· نی یە !·· ئاسانە · ئەچمە دەرەوە · ئەچمە لای ئافرەتە سەرەکە · تێی ئەگەیەنم · ئەڵێ : « نیێت » · تێی ئەگەیەنم کە پێویستە ·· دانیشتووم ئەنووسم ، تەقەللا ئەدات ، نهۆمی سەروو خۆی · نهۆمی خوارووی دێتەوە · هەز (نیێت)م ئەداتێ · بە نائومێدی ئەگەڕێمەوە · قومێکی تر لەپێکەکەم ئەدەم · دائەنیشم · کارەساتەکان پڕوچڕن · زۆرم بۆ دێنن · دەس ئەدەمە قەلەمەکە · وا ئەنووسم ··· « جگەرە ! » · وا ئەنووسم ·· « جگەرە ·· جگەرە ! » · وا ئەنووسم ·· « جگەرە ·· جگەرە ·· جگەرە !! » · پەستئەبم · قەلەمەکە فڕێ ئەدەمە سەردەفتەرەکە · هەڵئەسمە سەرپێ · دێم و دەچم · بیری لێئەکەمەوە · وردی ئەکەمەوە ·· « ئا ·· چارەسەرم دۆزییەوە » · دەس ئەدەمە تەلەفۆن :

— هەلاو ·· کاك جەلال ·· شقارتەت لا دەس ئەکەوێ ؟!·
— نەء ·· ببوورە ·· بەڵام باشتر وانییە کە بنوویت و ئیسراحەتێك بکەیت ؟!·
— نەء ·· باشتر وایە کە نەنووم و هیچ ئیسراحەتیکیش نەکەم ·

تەلەفوونەکە دائەنێم · هەڵی ئەگرمەوە :
— هالوو ·· تەڤاریش نیکۆلای ·· شقارتەت لا دەس ئەکەوێ ؟!·
— نەء ·· ببوورە ·· بەڵام شەودرەنگە ·· بۆچی نانوویت ؟!·
— **نانووم ·· چونکە وەك خۆت ئەزانیت من دژی نووستنم ·**

تەلەفوون دائەنێمەوە · زیاتر پەست ئەبم · دێم و دەچم · قومێکی تر لەپێکەکەم ئەدەم · بیرێکی تری لێدەکەمەوە ·· « ئا ·· ریگایەکی تر » · ئەچمە وێزەی لیستەی تەلەفۆنی ژوورەکانی ئوتێل · « ژمارەی ژووری تەنیشتی چەپم ئەمەیە » · تەلەفوونەکە هەڵئەگرم :
— هالوو ·· تکایە ··· ئەزانیت بەئینگلیزی قسە بکەیت ؟!·
— کەمێك ·
— شقارتەت لا دەس ئەکەوێ ؟!·
— چی ؟!··
— شقارتە ··
— چۆن ؟!·· تێت ناگەم مەبەست چی یە ؟!·

تەقەللا ئەدەم تێی گەیەنم · تێم ناگا · بێزار ئەبێ ، تەلەفوونەکە دائەخات · من هیچگار پەست ئەبم · بەدەنگی بەرز جنێو ئەدەم بەشقارتەو بەجگەرە ·

بگرە بەکارەساتەکان و بەخۆمیش · لەداخا ، دێم و دەچم · هەر لەداخیشا ، بەیەك قوم قرتە لەپێکەکە ئەبڕم ·· ئەوسا پاکەتەکە ئەگرم بەدەستمەوە · ئەچمە دەرەوە · لەدەرگای ژوورەکەی تەنیشتی لای چەپم ئەدەم · پێرە مێردێك دەرگاکەم لێ ئەکاتەوە · من پاکەتەکەی نیشان ئەدەم و تێی ئەگەیەنم · ئینجا ئەو لەرووما پێ ئەکەنێ و ئەڵێ :

— ئێستا تێت گەیشتم · ببوورە ·· جگەرەخۆر نیم و شقارتەم لانی یە ·

سەر لەنوێ بە نائومێدی ئەگەڕێمەوە · دێم و دەچم · بیری لێدەکەمەوە · ئەڕوانم سەعاتەکەی مەچەکم · یەك و نیوی دوای نیوە شەوە · دێم و دەچم ·· دێم و دەچم ·· « ئا ·· دۆزیمەوە » · بیجامەکەی بەرم فڕێئەدەم · کراس و پانتۆڵ لەبەر ئەکەم · سووکەپێکێك ·· هەڵی ئەدەم · نەعلم لە پێدایە · پێویست بەخۆ گۆڕینی تەواو ناکا · ئەچمە خوارەوە · شقارتەیەك دێنم و دێمەوە · ئەگەمە ئاستی دەرگای ژوورەکە · هەڵوێستێکی ساتە وەختی بۆئەکەم · ئەگەڕێمەوە · چەندە دۆلار لە گیرفانی چاکەتەکەمدایە دەری دێنم · ئەیانئاخنمە گیرفانی کراسەکەی بەرم · ئەوسا ئەڕۆم · ئەگەمە خوارەوە · بە بەر (دەرگاکەیدا !) رائەبوورم · ئەوەی دێتە بەرگوێم ، برووسکەیەك ئەدا لەناخم · ئەشزانم لەودیو دەرگاکەوە چی هەیە · گوێ ئەدەمێ و گوێ نادەمێ · تێ ئەپەڕم · ئەچمە لۆقنتەکە · داوا ئەکەم · هەرزۆو شقارتەیەکی پڕم بۆ دێنن · دەس نەبەم پارەبدەم · دۆلار بە دەسمەوە دێت · بیرم

بروانە ل : ٧

institutkurde.org

هاوکاری

ولات لە هەفتەیەکدا

ژمارە (١٩٢) ٩-١١-١٩٧٣

١١٠ ملیۆن دینار بۆ پرۆژەی ئاوگەیاندن بە ٩٥٠٠ دێ

وەزارەتی شارەوانیەکان لەسەرەتای مانگی کانـونی‌دووەمی داهاتودا، دەست ئەکات بە جێبەجێ‌کردنی پلەی‌دووەمی پرۆژەی ئاو راکیشان بۆ ٩ هەزارو ٥٠٠ دێ لە پاریزگاکانی ولاتا.

ئەو پروژەیە لە ماوەی ٢٥سالا تەواو ئەکریت وە نزیکەی ١٢٠ ملیون دیناری تێ‌ئەچیت. لە جێبەجێ کردنی پـلەی‌دووەمی پروژەکە عیراق ٣٤٠هەزار دیناری لێ خەرج ئەکات بەرامبەر بەو ٩٠ هـەزاردینارەی کە بەرنامەی ئاوەدان کردنەوەی ریکخراوی نەتەوە یەکگرتوەکان بۆی تەرخـان کردووە.

وەزارەتی ناوبراو پـلەی‌یەکەمی پروژەکەی لە مانـگی‌رابوردودا تەواوکـردووەو نزیکەی ٢٢٧ هەزار دیناری تیاخەرج‌کردووە، ئەمە جگە لەو٧٠٥ هەزار دینارەی کـە بەرنامەی ئاوەدان کردنـەوەی نەتەوە یەکگرتوەکاندا دابووی لە لایەکی‌تریشەوە وەزارەتـی شارەوانیەکان بەم زوو‌نـە دەست ئەکات بە جـێ‌بەجێ کردنی گەیاندنی ئـاو بـۆ ناوچەی (الخضر) لەگـەل فراوان‌کردنی ئاوی سـماوە – رمیثە تاکو ئاوەکە زیادبکریت‌و بگاتە ٢ ملیون‌و ٨٢٠ هـەزار گالون ئاو.

ئەوەی شـایانی باسـە وەزارەتی ناوبراو لـە مانگی تەموزی رابوردودا گـەلی پروژەی تری بەم چەشـنەی لە زۆر لە ناوچەکانی ولاتـا کردۆتەوە، وە نزیـکەی ٤٨٠ هەزار دینایان تێ‌چووە.

کردنەوەی ٤٠٠ مەلبەندی قـەلاچۆ کـردنی نەخوێندەواری لە هەولێر

بەریوە بەرایەتی فیرکـردن‌لە پارێزگای هەولیر بـڕیاری کردنەوەی ٤٠٠ مەرکـەزی‌قەلاچۆکردنی نەخوێندەواری‌داوە لە سەراپای پارێزگـای‌هەولیردا ئەم پروژەیەی لـە مانگی تازەوە دەست پێ‌ئەکات‌بایەخی ئەوەیە کە مامۆستایانی قوتابخانە سەرەتاییەکـانی‌هەولیر لەو مەرکەزانەدا بـە خۆرایی دەرس ئەلێنـەوە..

بەشێك بۆ ئامادەیی نەقابەی مامۆستایانی هەولێر

بەرێوەبەرایـەتی گشـتی‌خوێندنی ئامادەیی – ئەهلـی بریاری‌داوە بەشـیك بـۆقوتابخانەی نەقابەی‌مامۆستایانی هەولێر بۆ سالی خویـنـدنی ٩٧٣ – ١٩٧٤ بکریتەوە.

ملیۆنێك تەن لەنەوتی رمیلە بۆ بەرازیل ئەنێرێت

کاك جمعە هاشم اللعیبـی بەرێوەبەری دەستەلات پیدرا‌وی کۆمپانیانی پاپورەکانی عیراق گەرایەوە بۆ عیـراق دوای ئەوەی لەگەل کاربەدەسـتانی بەرازیل ریککەوتوو بۆ ئەوەی ملیونیك تەن لە نەوتی رمیلـە بە پاپۆری عیراق بۆ بـەرازیل بنیرریت.

هەروەها ناوبـر‌و لە گەرانەوەی‌دا سەری لە پاریس داوە، وە لەوێ لەو مەسەلانەی کۆلیوەتەوە کە پەیوەندی بـە فێرکردنی چەنـد کادریـکی عیراقی‌یەوە هەیە بۆ لێ‌خورینی پاپوری نەوت گویزەرەوە.

٨٣ کرێکاری‌تر لە پارێزگای دیالەدا ئیشیان بۆ دۆزراوەتەوە

لە مانگی رابوردوا لـە پاریزگای دیالە ٨٣ کریکـاری ئافرەت‌و پیـاو ئیشیان بۆدۆزراوەتەوە.

بەم پێیە لە ماوەی ئـەم‌سالدا ٤٨٣ کریکـار بـە ئیشوکـاری هەمیشەیی لـە پاریزگای ناوبراوا دامەزراوون، ئەمە جگە لـە ٢١٢ کریکاری‌تر بـە ئیشوکـاری وەختی دامە‌زراوون.

٤٨٢٥ تەن گۆگرد بۆ هندستان

چـەند رۆژی لەمـەوپێش پاپورێ (بارولایـان) ٤٨٢٥ تەن‌گۆگردی میشراقی ژووررووی ولاتی بۆ بەندەرەکانی‌هندستان بردووە.

هەروەهـا پاپوریکـی (نرویج)یش بـەم زووانـە بەتەمایە ٧٠٠٠ تەنی‌تر گۆگردی ولات بۆ هندستان بەرێت.

سوپاس

پڕ بەدل سوپاس دکتـور نەجات محمد کریم ئاغا ئەکـەم بەرامبەر بەو ئەرکـە پڕ لـە دلسۆزی‌و یارمەتیە بەکەلکەی کەبۆرزتار کردنی‌رەوای کوڕم‌لە مردن نواندی وە هەر وەها لـە کانگای دلمەوە سوپاس دکتورە اکرامیە شیخ احمد ودکتـور طارق‌و هەموو سیسـتەرو کاربەدەستانی خەستەخانـەی – حمایە الاطفال – ئەکەم بـۆ ئەو خزمەت‌و یارمەتی‌یە بـە سوودەی کە دایان لەگـەل رەوای کورما. هیوا دارم کـە نمونەی ئەم دلسۆزانە زۆربـێ بۆ خزمەتی کومەل‌و رزگـار کردنی مندالان لە مەرگ.

– باوکی رەوا –

ریگای زاخۆو کانی‌ماسی

وەزارەتی أشغال‌و أسکان ٩٠٪ ی ریگای نیوانی زاخـۆو گوندی کانی‌ماسی تـەواوکردووە. ئەوەی شـایانی باسە ئەوریگایە ئەکەویتـە نیوان سنووری عیـراق‌و تورکیاوەو درێژیشـی ٩٦کیلومەتـرە ئەبێت‌و ٧٠٠ هەزار دیناری تێ‌ئـەچێت ..کەلکی زۆری ئەو رێگایـە لەوەدایە جگە لەوەی ئـەو دیهاتانەی ئەکەونەسـەری بەیەکەوە، ئەیان‌بەسـتی یارمەتی ئەوناوچە پڕکشـت‌و کالانەش ئـەوات سـورج بەرهەمەکانیـان بگەیەننـە ناوشار..

واچاوەڕوان ئەکـریت‌لەسەری سالی تازەدا ئـەو ریگایە هەمووی تەواوبکرێت.

ئەم هەفتەیە لە مێژوودا

نەریمـان

ئەم هەفتەیەمان کە لە ١٠تا١٦ی تشـرینی دووەم ئەگرێتەوەو رێکەوتی ١٩ تـا٢٥ی گەلاریزانی کوردی‌یە ئەم روداوە گرنگانەی تیـاداقەوماوە:

رووداوی کوردی:

لە ١٢ی تشرینی دووەمـی١٩٣٦دا ئەحمەد بەگـی صاحبقران (حەمدی) کۆچـی‌دوایی کرد.

لە ١٣ی تشرینی دووەمـی١٩٦١دا بەسـت (سد)ی دەربەندی خان‌کرایەوە.

لە ١٤ی تشرینی دووەمـی١٩١٩دا بەرزانیەکـان‌و زێباریەکان شاری ئاکـرێیان‌لەچنگ بەریتانیای داگیرکەر دەرهێنا.

لە ١٥ی تشرینـی ١٩٢٢دا یەکەم ژمارەی رۆژنامـەی (رۆژی کوردستان) لەسلیمانی بلاوکرایەوە.

رووداوی عیراقی‌و عەرەبی:

لە ١١ی تشرینی دووەمـی١٩٧٢دا کۆنگرەیەکی جیهانی فراوان لەبەغدا لەژێر دروشمی(نەوت وەکو چەکێـك دژی ئیمپریالیزم) پێك هێنرا.

لە ١٣ی تشرینی دووەمـی١٩٢٩دا سەرۆك وەزیـران (عبدالمحسن سەعدون) خۆی کوشت‌و ئەم وەسێتەی نووسیبو (گەل خزمەتی ئەوێ‌و ئنگلیز تایەوێ).

لە ١٣ی تشرینی دووەمـی١٩٢٥دا (قانونی اساسـی) عیراقی بلاوکرایەوە ئـەم یاسایە بریتی بو لـە (١٢٣) مادە.

لە ١٦ی تشرینی دووەمـی١٩٧١دا پارتی بەعسـی سوشیالیستی عەرەبی (پەیمانی نیشتمانی بلاوکردەوە).

رووداوی جیهـانی:

لە ١٠ی تشرینی دووەمـی١٤٨٣دا مارتن لۆثەر لەدایـك بوو.

لە ١٠ی تشرینی دووەمـی١٩٣٨دا مستەفا کەمال مرد.

لە ١١ی تشرینی دووەمـی١٩٧٠دا سەرۆك کۆمـاری فرەنسا (شارل دیگۆل) کوچی‌دوایی کرد.

لە ١٤ی تشرینی دووەمـی١٩٢٢دا ئیسـتگەی بێ‌تەلی بەریتانیا کەوتە کارکردن.

لە ١٥ی تشرینی دووەمـی١٩١٧دا ئەنجومەنی وەزیرانـی سۆڤیاتی مافی نەتەوەکـانی روسیای چارەکرد.

کورد و کوردستانە کەت بناسە

(أبو مسلمی خراسانی):

ناوی (عبدالرحمن کوری مسلمە)، هەر بەمندال لەباوك بێ‌بەش بوەو (عیسای کوری معقل) بەخێوی کردوەو بـە خۆشەویستی بنەمالەی‌پێغەمبەر ئۆشی کردوەتەوەو لە دلیـدا چەسپاوەو رق‌وکینـەی لـە (نەتەوەی مەروان) هەل‌گرتووە کەچۆتە حەج لەگەل (ابراهیم‌الامام)ی نەتـەوەی عبداللای کوری عەبباس یەکیان گرتوەو پیلانیان دژی ئەمەویکان رێك‌خستوەو بۆ ئەم مەبەسـتەأبو مسـلم لە خوراسـان تیکۆشاوەو بەیعەتی بۆ ابراهیم‌وەرگرتوە، کە خەلیفەی ئەمەوی (مروان) ئەمە ئەبیسی ابراهیم‌الامام بەکوشت ئـەدا بەمە بلێسەی شۆرش لە خوراسـان پەرە‌ئەسێنی‌و ئیتر بەئاشکرا بەناو أبو العبـاسـی خوێن‌رێژی برای ابراهیمـەوە خوتبەی نوێـژی هەینـی ئەخوێننەوەو بە سـوپایەکی زۆرەوە رووئەکەنە عیراق‌وشام‌ومەروان ئەکوژن‌و أبو العباس بەیەکەم خەلیفـەی عەبباسی‌هەلئەبژێرن، أبو مسلم لەکاتی حوکمرانی ئەم خەلیفـەیە زۆردەست رۆیشتو بووە بەلام کە أبو جعفری برای أبوالعبـاس‌بووە خەلیفەی زەمانە پشت لە میش ئەکات‌و خەلیفە ئەنیری‌بە شوێنیاو لە سالی ١٢٧کوچی بەغەدر ئەیکوژی أبو دلامـەی‌شاعیری دیوانی خەلیفە بەم دوو بەیتە کورد بونی أبو مسـلم‌ئاشکرا ئەکات:

« أبا مجرم ماغير الله نعمة — على عبده حتى غيره العبد
أفي دولة المنصور حاولت‌غدرة — الا ان اهل‌الغدر اباوك‌الكرد»

أبو مسلم کابرایەکی چوارشانەی گەنم رەنگی مورەش بوە بە ئازایەتی‌و ئەدەب‌و شیعریش‌ناوی دەرکردوە.

● بۆ ئەم باسە سود لـەکتیبی (قاموس الاعـلام) وەرگیراوە!

تێبینی:

لەو دەولەتانەی کەلەسـەربناغەی (ئایین) دامەرزا بون جیاوازی نێـوان نەتەوەکـانی ئیسلام نەکراوە بۆیـە دەبینین ناودارانـی کـورد دەوریکی‌ئاشکرایان هەبووە لەوسـاوە بیروباوەری رزگـار بونی نەتەوایەتی بلاوبوەوە بەدەگمەن کوردی بیگانە پەرستت بەرچاوئەکەوێ جائەوانەی لـەم گوشەیەدا بلاوی ئەکـەمەوە‌لەبابەتی یەکـەم بون‌و مێژوو ناویان ون ناکات.

گەورەترین فەرهەنگی زانیاری

ممتاز حیدری

حەوت سال + گـەران‌و‌کۆکردنەوە + پرسـین‌و‌لیکۆلینەوە = ٥٠ هـەزار ووشەی زاراوە.

بەگشتی کتێبخانەی کوردی‌لەرووی فەرهەنگ‌داری‌یـەوەلاوازە بەتایبەتی فەرهەنـگی زانیاری، کە لەگـەل پێداویستەکانی خوێنـدن‌و‌رۆشـنبیری‌و گـۆڕانی ژیانی ئەم سەردەمەماندا بگونجـێ.

جالەم رووە هەر هەنگاوێك بنرێ سوودێکی تایبـەتی دەبێ چونکە کەلێنی بەتـال زۆرە‌ئەوەتا دەبینین مامۆستا کمال جلال غریب نەك فەرهەنگێکي لەقەبارەی کتێبێکی ئاسـایی ئامادە کردوە، بەلکو یەکـەم‌جارە لەمێـژووی ژیانـی رۆشنبیری‌و زانیـاری‌دا گەورەترین فەرهەنگی زانیاری داناوە .. پاش کۆشـش‌وهـەولدان‌و لێکولینـەوە وگەران بەدوای ووشـەوزاراوەدا.

بۆ ئەوەی خۆێنەرانی بەرێزی– هاوکاری – پێشـەکی زانیاری‌یەکی فراوان لەمـەرئەم فەرهەنگە بزانن، چونکە کارو کردەوەیەکی زانستی‌یانەی بەنرخە، گفتوگۆیـەکی تایبەتیمان لەدانشـتنێکی سێ سەعاتی‌دا لەگەل ماموستا کمال جلال غریب ریکخست.

هاوکاری:

ماموستا ئەوەی زانـراوەفەرهەنگێکی زانیاری‌تـان بەدەستەوە هەیە، ئـەم‌فەرهەنگەکەی، وە چـۆن ئامادەکراوە، هەروەهـا چ‌هۆیەك بۆ دانانی هانی ئێوەی داوە؟

لەوەلاما ماموستا کـەمـال‌وتی:–

راستی‌یەکەی قسەکـردن‌دەربارەی فەرهەنگەکـەمان زۆر دوورو درێژە، ئەگـەربەوردی‌و فراوانی مەسەلەکـە باس بکەین، وا بەئاسـانی کۆتایی نایەت! چونکە جارێ مەسەلەی فەرهەنگ دانـان‌خۆی لەخۆیدا وابزانم کاریکی قورسە لەهەموو رویکـەوە، بەتایبەتی‌یش لەدوو حالەت‌دا:

یەکەمیان وەك ئـەم‌فەرهەنگەی من، کـە زۆر فراوان‌و زانیاری‌یە.

دووەمیان: بەو شێوەی کەمن ئامادەم کردوە تا ئێستـا هیچ کەسیك نەی کـردووە، بەلکو لەوزەی تاقە کەسێکیش نی‌یە، جاوابزانم بەکورتـی‌باسی بنچینەی دانانی بکـەم.

هاوکاری:

بێ‌گومان، ئیمەش دەزانین‌مەسەلەی فەرهەنگ دانـان کاریـکی قورس‌و ئالوزە، بەتایبەتی ئەگەر بۆ یەکەم جار بێ، هەروەها کە ئێـوەدەفەرمون زۆرفـراوان‌و زانیاری‌یە – زانستی – کە لەم‌جورە فەرهەنگانە لەکتیبخانەی کوردی دانی‌یە.

مامۆستا کەمال:

کەواتە با بە کورتی باسی‌سەرەتاکەی بکەم.

هاوکاری: فەرمون:

ماموستا کەمال: لەو کاتەی‌ماموستای دەرسەکانی (علمي) بووم، وەك:

(کیمیا، حەیوان، فیزیا.هتد) واتە. لەماوەی ئـەو ٢٠ سالەی دەرسم دەگوتەوە، هەستم بەوەکرد کە قوتابیانی کورد زۆر پێویستیان بـەوشەو زاراوی زانیاری بەزمانی کوردی هەیە. چونکە بـاش‌لەزاراوەکانی ئینگلیـزی‌و عەرەبی تێ‌نەدەگەیشتن. جا لەو سـاوە بریارم‌دا کـە فەرهەنگێکی زانیاری بـۆقوتابیانی کورد ئامادە بکەم.

بەلام لە ئەنجامی بێبینـی‌وئاموژگاری دۆست‌و برادەران‌و گەران‌و لێکولینەوە بـەدوای وشەو زاراوەو ناوی جۆرەهـا گیاندارو گیاو رووەك‌و دەوەن، مەسەلەکە وەك بلـێی کوردی

تەشەنەی کرد، بەکورنـی لەوساوە من حەوت سـالی رەبەقە خەریکی ئەم‌فەرهەنگەم.

هاوکاری:

باشە ناوەروکەکەی چونە؟

ماموستا کەمال:

فەرهەنگەکە، عـەرەبی کوردی‌یە، بریتی‌یە لە وشەو زاراوە بەکوردی شەرح‌کراوە، هەروەها هەندیکی بەلاتینـی نووسراوە: « وشـەو زاراوەی زانیاری لەبابەت:–

پزیشکی‌و یەکالاکـردن‌و نەخۆشی‌یەکان‌و گیانـدراو رووەك‌و خواردەمەنـی‌و زکماکی کیمیاو بیرکـاری‌و ئەندازیاری‌و چـەرخ‌و جیوگـرافی‌و دەروون‌و ئامرازەکان ».

پ: باشە بە چەند بەرگ، یان بەش دەری دەکەن؟

وەلام:

نیازم وایە بەچوار بـەش دەری بکەم، هەربەشـەی نزیکەی ١٣ هەزار زاراوەیە، ئێستاکە بەشی یەکەم لەژێر چاپ‌دایەو زیاتر لەسەد لاپەرە چاپ‌کراوە.

پ: بەچ شێوەو ریگایـەك ئەم فەرهەنگە دانراوە؟

وەلام:

وابزانم ئاشکرایە فەرهەنگ دانان کارێکی گران‌و گرنگـە کەمی سەرچاوە. بەکـوردی، بۆ ئەم مەبەستە بەدەهـا فەرهەنگی گەورە خوێندومەتەوە « عەرەبی – عەرەبی، ئینگلیزی – عەرەبی، عەرەبی، ئینگلیزی، کوردی – ئینگلیزی،

ئینگلیزی – کوردی .. هتد »

هەروەها بەدرێژایـی ئـەو حەوت سالە پرسـیارو لێکولینەوە بە دوو هێـلدا. پەیرەوکراوە، یەکەمیـان: پرسیارم لە پسـپوری: کشت‌وکال ـی، ئەندازیاری. فیزیا ئاژال ـی .. هتد ».

دوومیان: لە کۆمەلانـی خەلك پرسیوە.

وەك: جووتیار، ئاسن‌گەر قەساب، دارتاش، راوچـی، ماست‌فروشی، عەتار ..هتد لەتەك ئەوانەدا دەیان کتێب‌و گۆڤارو روژنامەم خوێندوتەوە.

پرسیار: باشە چ چەشنە گیروگرفتیك هـاتە پێش‌دانانی فەرهەنگەکە؟

ماموستا کەمال وتـی: گێرانەوەو باس‌کردنی ئـەو گیروگرفتانەی هاتونەتە پێش فەرهەنگەکە زۆرو ئالوزبوون، هەر چەند بەشێوەیەکـی خیرایی لە وەلامەکانی پیشوودا پەنجەم بۆ بردن، بـەلام، بەکورتی هەندی شت دەخەمە پێش‌چاو:

١ – نەبوونی هیچ جـۆرە فەرهەنگێکی زانیاری فـراوان بەزمانی کوردی.

٢ – بەگشتی نەبـوونی لێکولینەوە سەبارەت بەدانانی فەرهەنگ.

٣ – زۆربەی سەرچاوەکـان عەرەبی بوون، ئەمـەش هەنـدی گیروگرفتـی تری هینایەکایەوە، چونکە دەبینین هەندی ووشـەو زاراوەی ئینگلیزی – تعریب – کـراوە جا دۆزینەوەی لە فەرهەنگـەکانی تردا زۆرستەم بوو.

٤ – تا ئێستا – مسح‌ێکی تەواوو فراوان دەربـارەی ئەو چەشنە گیـاو دەوەن‌و درەختانەی لە کوردسـتان‌دا هەن نەکراوە، تا مـرۆڤ بەئاسانی لێیان بکۆلیتـەوە.

٥ – نەبوونی ناوی هـەندی گیاوو رووەك‌و نەخۆشـی لەزمانەکانی تردا، کـە لـە کوردستان هەیە.

٦ – بەگشتی کـەمـی سەرچاوە لە کتێبخـانە گشتی‌یەکاندا، هەروەهـا گرانی نرخی سـەرچاوە

بڕوانە ل –٧–

بەیارمەتی کۆری زانیاریی کورد لەچاپ دراوە

فەرهەنگی زانیاری

عەرەبی / کوردی

(بەرگی یەکەم)

ووشەو زاراوەی زانیاری لەبابەت —

پزیشکی‌و یەکالاکردن‌و نەخۆشی‌یەکان‌و گیـاندارو رووەك‌و خواردەمەنی‌و زکماکی‌و کیمیاو بیرکاری‌و ئەندازیاری‌و چەرخ‌و جیوگرافی‌و دەروون‌و ئامرازەکان

دانەری / کمال جلال غریب

(لیساس) لەزانیاریە سروشتی‌یەکان (کیمیا)
ووشەوە وپوختەکردنی / صدیق شیخ محمود بەرزنجی

چاپی یەکەم
چاپخانەی کامەرانی – سلیمانی
سالی ١٩٧٣
مافی هەموو چاپێکی بۆ دانەرە

(٩)

چی پێویستە

مەجید نەدیم

کۆمەلی ئیمـەش وەك‌کۆمەلانی ولاتانی ترە، خـۆ ئەگـەر بەشی زۆری ئافرەت‌نەبێت لەنیوە کەمتر نابن، ئەم نیوەیەشـی بەشی زۆری تـائەمرۆ بە نەخوێنـدەواری ماوەتەوە .. پێجگە لەوەی کـە ئیش‌و کاریان لە چوارچیوەی خانوەکانیان‌دا ناچیتـە دەری ئەویش وەك منـدال بـەخێر کردن‌و چێشت لێ‌نان‌و پاکـو تەمیزی ناومال .. هـەرچەندە دێهاتیەکان یارمەتی پیاوەکـان‌ئەدەن لەهەندێك ئیش‌وکـاری کشـتوکال‌دا بـەلام ریزی‌پیشەوەی ئە دواکەوتنەیـان بەشاریکان نەداوە.

ئافرەتان تا ئەمرۆ بەدنیایان‌سەلماندوە کە ئەوانیـش وەك پیـاو ئەتوانن فیربب‌ـن، ئیش‌بکەن ئەو ئەندامە بەکەلکە بن مرۆڤایەتی لەدنیـای‌پێشکەوتنا پشتیان پێ‌ببەستی .. دور نەروین ئەگەر چـەندلاپەرەیەکی کارەساتی جەنگی دووهەمی جیهان هەلبدەینەوەئەبینین ئافـرەتانی گـەلی ولاتانی ئەوروپا شان بەشانی‌پیاوەکان چەکیان هەلئەگرت‌و خۆیان ئەدا بەکوشـت لـەپیناوی پاراستنی سەربەستی ولاتەکەیان‌و مرۆڤایەتی‌دا ..دووبارە (ڤالنتینا تریشکۆڤا)و ئەندیرا گاندی‌و بەندرانایکانمونەن بۆ ئەوەی کـە ئافرەت توانای هەیە وەك پیـاو لەزۆر فەرمان‌دا.

بەلام لەشێك ئەگەر بەشی‌زۆر نەخۆش بێت (وەندبێت هەر ئافرەتان بەلکو زوربـەی‌پیاوەکانیش). دیارە ئـەو لەشە لاوازو بێ‌توانا ئەبێت‌و نەخۆشی تر بە ئاسانی کـاری تێ‌ئەکات‌و دەردەدار تر ئەبێت.

هەرچەندە تائیستا گەلێك

بڕوانە ل –٧–

Institut kurde de Paris

بێدەنگی یا تورڤانێن گەنج و چەند پرسیارەك

هەیامەکێ درێژە ، نە پارچە شیعرەك و نە نڤێسینەك و نە گوتارەکا هەر چەوا بیت ، یا هەر ئێکی ژ نڤیسەڤان و تورڤانێن مەیێن گەنج لسەر بەرپەرێن چو روژنامەو گوڤارا روناهی نەدیتیە ! پشتی کەرم بوونەکا کورت لمەیدانا نڤیسین و بەلاڤکرنێدا .

مخابن بدەهان قەلەمێن نوی خازو بەرهەڤ ژبو خزمەتا مللەتی ژ نڤێسین و دەنگ دانێ کەتین .

دیارە ژی چەند بناسەکێن هەین ژبو ڤێ بێدەنگی یا نەراست و نەدروست ، ڤێجا ئەو بناس کێشا ژیان و بارێ دونیایێ بیت ئان سار بوونا نڤیسەڤانا بخو بیت .

بێ گومان ئەڤ بێدەنگی یە مەترسی یەکا مەزن دروست دکەت درێکا بەرەوپێشڤە چونا بزاڤا رەوشەنڤانیێ لدەڤەرا مە درێکا ژدایك بوونا سەدان سویارێن نوی لقادا جەنگا پیروز دژی پاشکەفتن و نەخوینەدەواریێ و بیرتەنگی و تاریاتیێدا .

ژبەر ڤێ چەندێ چو بناسەك نابیت ببیتە سویچا هندێ تورڤانێن مەیێن گەنج دەستا داهێلن و خو ژ مەیدانا خەبات و جەنگینێ ڤەدزن ئان خۆ بدویر بێخن .

ئەز باوەر دکەم هەمی قەلەم تڤەنگێ دبەرهەڤن پەیامبەرێن ڤێ پەیاما هندە پیروزبن و دڤێ خو لبەر گەرم و سەرمایێ راگرن ژبەرکو ئەڤ خوراگرتنە هەر ئەرکێ وانایە .

ئەڤێن ئەزمان درێژی لدەمێ خوشیێ و سینگ دەرئینانانێ ، ئەڤەنە روژ بو روژ چ کتە کتەو چ پێکڤە دێ دیاربن و دێ ژناڤ رێزا دەرکەڤن و کەروانێ راستێ خزمەتا مروڤێ کورد دێ هەر بەری بپێشڤە پێنگاڤا رانیت .

چەند گوتنەك لسەر بیرکەرێن بەرگوێزا دهوکێ

ملله‌تێ کورد وەکی هەمی مللەتێن دنێ ، خەسیەت و رەوش و تیتالێن تایبەتێن خوێێن هەین ، کو مللەتێ کورد ژ مللەتێن دی پاشڤە دکەت ، هەر ژ زمانی بگرەو هەتا دگەهیتە رەوش و تیتالێن جڤاکی و هەتا دگەهیتە جل و بەرگ و رێڤەچون و رونیشتن و رابوونا ، ئەڤە هەمی ئەنجامێ جویەنی یا وەلات و سروشت و باری ئابوری و جڤاکی و مێژوویی یا هزاران سالانن .

یامە دڤێ ڤێجارێ لسەر باخمێن بابەتێ جل و بەرگێن کوردینە کو لدەڤەرا مە بناڤێ « بەرگویزا » تێتە نیاسین و لدەڤەرێن دی بناڤێ (شەل و شەبك ، ئانکو ، رانك و چوغە ..)

بێ گومان گەلە بناسێن سەرەکیێن هەین ژبو پەیدا بوونا ڤی رەنگە جل و بەرگی ، سەرما وەلاتی و ژیهەلی و ژوردانی و ژیانا جوتیاری و گەلەك بناسێن دی وەك بوونا پەزو بزن و کویڤیا کو ریس و هەریا وان دەورەکێ سەرەکی دبینیت ددروستکرنا بەرگویزادا نەمازە کوردستان ولاتەکێ هندێ نەبووە ببەرفرهەیی پەمبوی لێبهێتە چاندن کو تێرا جل و بەرگێ هەمیا بکەت .

وەلێ دروست کرنا بەرگیزانەهندا بساناهی یە ، بەلکی یێ شەهرەزا نەبیت نەشێت ڤی کاری بکەت . سەیرترژی ئەوە پێشکەفتنا زانستی و پەیدابوونا کارخانێن گەلە بەرفرهەو مەزن نەکاری یە گیروگرفتا کێمبوونا بەرگویزا چارەسەرکەت ، ژبەرکو کرێ کارخانا نەوەك وی یە نەڤێ بدەستی تێتەکرن و وەکی هەمی پەرویەکێ دی لێدهێت .

سەر هندێژیرا خەلك دبێژن ئەو ناچار یێن کارخانێ دکرن ژبەرکو دئەرزانن و کرێدەستی ژهەمی کەسەکی ناهێت بکریت .

ئەڤ چەند پرسیارێن سەرپێ مە ژ برایەکێ بیرکەر کرن داوەکو ئەڤ بابەتە ئەشکەراورونتر لێبهێت بو خویندەڤانێن هێژا .

پ : برا ناڤێ تە ؟

بە : ووردە عەودیشو

پ : چەند سالە تو ڤی کاری دکەو چەوا دهێتەکرن ؟

بە : ئەڤە نزیکی (٣٠) سە سالانە ئەز ڤی کاری دکەم ئەز پێڤە پیربووم ، هەروەکی نهو ئەز کورێ خو فێر دکەم هەروسا بابێ منژی ئەزێ هوێکریم . بەری هەمی تشتەکی دڤێت مەرەز هەبیت ، پاشی بهێتە رێستن و بادان ، ژنویکا دکەینە دبیرێ داو درێسین .

باشی یا بەرگویزا بسەرباش و خرابیا مەرەزی راوەستایە دگەل زیرەکی و شەهرەزاییا تبلێن بیرکەری .

پ : ئەرێ چەند تەخلیتێن بەرگریز هەنە ؟ بە . (بادایی ، زەیتوینی ، بەکربەگی ، کەسکویی ، رەش ئاغای ، پشت پەز ، تیاری ، کاچیتی ، کەس نەدیتی ، خەمری ، شین خوری) ... هتد .

پشتی ڤان ئاخڤتنا من چەند پرسیارەکێن دی ژ برایێ بیرکەر (موشێ طلیە)ی کرن ئەوی ژی هەر ئەو گوت یا برایێ (ووردە) دیارکری و لسەر ڤێ پرسیارامە :

پ : تو دیموهیا ڤی کاری چەوا دبینی ؟

گوت :

ــ ئەز دبینم دێ بدویماهی هێت ، ژبەرکو ئێدی خوش ــ خوش کەس بەرگویزا ناکەتەبەرخو ، ئەڤە ژبلی هندێ کو بەرگویزێن کارخانی دئەرزانترن بەلێ پاهندی ئەم ژی ماینە دێ ڤی کاری کەین ژبەرکو ژیانا مەیا تێدا .

خونیدەڤانێن هێژا :

ئەز دبێژ هوین ژی لوێ باوەریێنە کو دڤێت بەرپرسیارێن میری و مللەتی لدەڤەرا دهوکێ بایەخەکی بڤی کارێ مللی بدەن و ژیانا ڤان بیرکەرا بپارێزن ژنەخوشیا .

مانا ڤان بیرکەرا ، مانا تیتالەکێ گەلەك شرین و نازدارو شەنگ و شوخێ مللەتێ مەیەوهەتا ـ هەتایێ بەرگویز کاروکوکەکێ گەلەك جان و شرین و نیشانا مللەتێ مەیە ، سەدهزار مخابن ئەگەر بەرزەببیت و چ شوینوار ژێرا نەمینن .

ژمێژویا کەڤن

سولطان حوسەینێ وەلی کورەکێ مەزن هەبو دگوتێ (میر بایرام خان بەگ ، دەمازانی کوبرایێ وی چاواهاتیە کوشتن نەوێریا لزاخوبیت (چنکی لویدەمی ئەومیرێ زاخوبو) رەڤی چو ناڤ سندیا ، دەما سلێمان بەگێ زانی کو بایرام یێ رەڤی چو ئینا ئوکرەمیر لسەر ئامێدیێ ، بێ دلی وی ، چنکی بایرام بەگ مروڤەکێ راستگو بو دل بڤەقیراڤەبو ، نەدڤیا کەس گازندێ ژێ بکەت ، ناڤودەنگێت چاکیاوی چو نەستەمبولێ سولطانی لوێرێ فەرمانا حوکمداریا ئامێدیێ بوهنارت ، لویوەختی هەردو کورێت قوبادبەگێ چونەستەمبولێ ئوگازندا خو برنەنك سولطانی ، چنکی بابێ وان هاتبوکوشتن ئەودەم دەمێ سولطان (مرادی) بو ویژی دل پێ سوت ، کورێ قبادخانی یێ مەستر کو دگوتێ سەیدێ خان کرەمیر لئامێدیێ ، ئوفەرمان بناڤێ وی دەرێخست ، ئوجابدا میرێت کوردستانێ هەمیا ئوبوبەغدا نڤیسی ئوشەهرەزورێ ، کوگاڤا سەیدێ خان گەهشتە ئامێدیێ هوین هەمی هاریکارابن بو ئو هەکە

بایرام بەگێ حاکمێا ئامێدیێ بەتە دەستێ سەیدێ خانی ، ئوهەکە وەنەکر هوین هەمی بەرنە شەرێ وی ئوحاکمێنیا ئامێدیێ ژدەستا بیننە دەرێ ، بەلێ بایرام بەگێ سەیدێ خان دانا جهێ خو بێی شەر گوهێ خو دافەرمانا سولطانی سەیدێ خان نەڤیێ سولطان حوسەینێ وەلی یە حوکم کر لئامێدیێ ٤٥ سالا ، خودانێ شەرەفنامێ لدەمێ وی بو دگوتێ میرشەرەف خان ، وی گەلەك شولێت چاك بو ئامێدیێ کرو ژوانا (مەدەرەسا نوی) کویامای دیار بشوینوارێت وێ .

دبێژن دەمێ بایرام بەگێ حاکمیا ئامێدیێ هێلای بو سەیدێ خانی ، نەژبەر فەرمانا سولطانی بو ... بەلێ فەرهاد پاشای گوتێ حاکمیا ئامێدیێ بوسەیدێ خانی پێلە لدویف فەرمانا سولطانی تولەشکرێ خو بەرهەڤکە ئودێ نەکەمە حاکمێ (سنجەڤا حەسەن کێفێ ژبلی حاکمیازاخو دگەل سندیا وی ژی باوەر ژێ کر چو ... لەشکرێ خو برڤەستا گورجستانی کر وێرێ ژی داگیرکر ، ئێخستەبن فەرمانا سولطانی بەلێ دەماهاتیە ڤە فەرهاد پاشای گرت و کرەت گرتی خانێڤە ، لەرزەرومێ ، پاشی فەرهادیا پاشای جابا سەیدێ خانی ژی ڤرێکر پشتی گەلەك زێر ژێ ستاندین بەرتیل مەحکەمەك دانا بایرام بەگ تێدا گونەهکار بو لدویف (شەریعەتی) چنکی دیاربو کووی قباد بەگ تەسلیمی سەیدێ خانی کر داتولا بابێ خو ژێ ڤەکەت وی ژی بایرام بەگ کوشت .

گاڤا مزویریا زانی کوبایرام بەگ هاتەکوشتن خو ئاسێ کر لسەیدێ خانی ، بەلێ سەیدێ خان شیا هندەکا بکوژیت بێتە دی کێشانە لایێ خو ، حوکمێ وی کێشا ٤٥ سالا لسالا ١٠٣٩ هجری مر .

شیعر

احمد مخلص

دیماهیا شیعرا مەلا ئەحمەدێ نالبەند کولهەژمارەکا پێشییێ هاتبو بەلاڤکرن بناڤێ شێعرانەسیحەتا :

فەتوا شەرعەتی هویە — ژ بودینو دونیامە
من نەسیحەت بوحویە — داکەس نەکەت لەوما مە
نەفسامن ئچێنەبویە — هندی هندا بێڤامە

***

ئەڤ بەیتا نەسیحەتا — بوعالەمێ بێدەرە
بەلاڤکەن لڤان مللەتا — گوهدانا وێ یافەرە
فایدەیە لمەصلحەتا — ئەگەر دوژمن باوەرە

***

نەسیحەتێت من دورن — داژێ بگرن عیبرەتێ
وان بێحەق بوخوبکرن — داپێ ببەن سەعادەتێ
خودان کەمال ناصرن — وانهەربەحسێ لصوحبەتێ

***

ئەڤ تەرتیبا منگوتی — فایدەیە لخاصوعاما
دوژمنا دێ سوتی — ژڤەهرا کەسێ ڤاما
ئەوکەسێ نەکەت جوتی — حاصل ناکەت مەراما

***

بگرنڤان نەسیحەتا — جەهوەرن بو ئینسانی
گوهێ خوبدەن شیرەتا — داروی سپی بخوننانی
عاڤیبەتا خلمەتا — کێماوەك من یازانی

***

ئەڤ کەرەما هوسپەهی — خودێ یادگەل منکری
وەیێ نینە ئاگەهی — شیعرا کوردی یامزی
هوین بونە سڤیا جەهی — خەلك بونەگەنم خوری

***

ئەڤنەهەمی نوکتەنە — تەشبیهەو ئیشارەتن
حەتائەبەد فایدەنە — هەمی عەقلو حیکمەتن
بخوبگرن هەروەنە — کەسێ عەمەل پێبکەتن

***

ئەزمروڤەی گلاجم — قەت نائینم دوپارا
بودینی بێ رەواجم — مەهیڤی ژ دوستوبرا
لسەروان خودان باجم — مەژبیرنەکەن چوجارا

***

ئەز بخوچاك خرابم — یارەبی تومن چکە
موستەحەڤی عەزابم — دلێ من رەحمێ لێکە
وەختێ ژڤەبری رابم — سەرفەراز من ڤرێکە

***

ئزعەبدم توسولطانی — حوجەت هەمی گوتنن
هەرتوشولامە دزانی — برایێت من موءمنن
مەژخو نەکەی بیانی — نەفسوشەیطان دوژمنن

***

نێ ئەزێ هارودینم — مەرکەزێمن هەرچولە
وەك طاعەتی نەئینم — شەفیعێ من رەسولە
تابێ کەسدی نینم — منبەسەهەر ئەڤ شولە

***

هیڤیامن هەر مەعبودە — بەرێمە لکەسدی نینە
ئەول من ئەو مەقصودە — پاشی شاهێ مەدینە
ئەوخودان قەدروجودە — رەبێ مە بغەفرینە

***

من هەرئەو پشتیڤانە — چ بخازیت خودێ ددەتێ
ئەو شەفیعێ هەمیانە — زیدەبو ڤێ ئۆمەتێ
شولامە یابژڤانە — انشاء الله جەنەتێ

***

بلائەم گونەهکارین — مەعفواتە داخازە
عەبدێت خودێ غەدارین — شەیطان هەر حیلەبازە
دێ لەعنەتا لوی بارین — مەلحضورا خو بخازە

***

رەبی تەیاحەزکری — من چگوتبیت ئیلهامە
قەت مەنابەی ئاگری — عەفواتە لسەر مەعامە
چنکی هەرتوی غافری — قەولێ منژی تماعە

***

تومن چکە بئیحسانێ — ڤێ مەلعونی ژمن ڤەکە
وەختێ روح هەلکێشانێ — مەژئیمانێ دویرنەکە
روژا ئاخر زەمانێ — عصیانامە بەرزەکە

***

ئەیکەسێ توی عاقلی — بوڤی دینێ موعتەبەر
بدەن من گوهێ دلی — داهون ببن فایدەکەر
لازمەئو وەلحاصل — گوه بدەن قەولێ بهونەر

***

خودان مرووەت هوینن — گەلی چاکو ئەشرافا
دائم مەبیر خوبینن — ژئیحسانو ئیضافا
هەرێك فاتحەکێ بخوینن — بومە صفەت ئەجلافا

***

ئەز ئەحمەدێ شاعرم — موخلصێ بوسولطانا
دشیعرێدا ماهرم — هەمی وەختو زەمانا
دڤێت خزینا داگرم — بووە ئەهلێ ئیمانا

فەلەکا سەیر

شیرازی، شاعرو فەیلەسوفێ مەزنێ فارس دبێژیت :

شەڤا تاری و رێیا تەنگ و ئەزێ مەست
پیالە ژ دەستێ من کەفت و نەشکەست
نە شەڤ تاری و نە رێیا تەنەك ، ئەزێ هشیار
پیالە ژ دەستێ من نەکەت : ئەی شکەست ؟

پێڕا چوونەکا پلەژ لسەر فەرهەنگا کوڕا زانیاریا کوردی

«خلیل جندی»

« ئەڤ مەوزوعا خواری یابناڤێ من هاتیە نڤیسین گەلەکە درێژ بوو ، پێشەکی یەکە گەلەکەبنرخ ژێڕا هاتبووە دانان . بەلێ پشتی مە شاندیەچاپخانێ ولێ هاتیە دان مە نێری دەورو بەرێ سێ چار لاپەرا لپێشییاوێ وا هاتیە بزداندن ، مە گەلەك پێ نەخۆش بوو ، بەلێ چونکە لێ دابوو مە بەڤییا مەوزوعێ راکەین ڤێجار ئەڤیا خواری بتنێ دێ دانیینە پێش چاڤێد خوندەڤانێد هێژا » .

● ل روپەرێ (٤٤٢) بەرامبەری (تاجر) پەیڤا (بازرگان) وا دانایی ، وەراستر ئەوەیە بێژین ـ (بازرگانچی) ـ وەکوو « قۆلچی ، چایچی ، کاروانچی ..... هتد » .

هەکە ئەم بەرێ خۆ بدەینە چیرۆکێد بەرێ گەلەك تێتە گۆتن :

بازرگان برێ کەفت .

یان :

بازرگانەکی مەزن وا لدۆرا گوندێ مە دانایی .

لێرەدا ـ بازرگان ـ مەعنەیا (تاجر)ی ناگرت ، بەلکو بەو کەرستو ئازخانە (مواد) تێتەگۆتن کە بریتینە ژ قوماش و دەوارو ئەو مرۆڤێد بکارێ بازرگانی رادبن .

بەلێ هەکە بێژین :

ـ ئەڤە بازرگانچی یەکی مەزنە .

ئانکو ـ تاجرەکی ـ مەزنە . یان دێ بێژین :

شۆلێ ڤی هەر بازرگانی یە .

ئانکو ـ تجارە ـ یە .

لێرەدا بۆ مە خۆیا دبت کو :

بازرگان = قافلة
بازرگانچی = تاجر
بازرگانی = تجارة

بۆ مە ئاشکرا بوو پەیڤا (بازرگان) واتەیا (تاجر)ی نادەت .

● ل روپەرێ ٤٤٩ بۆ پەیڤا (راهاتن)ی کوردی (تطبیقات)ی عەرەبی وا بکارئینای الام وایە ـ (راهاتن) ـ بەو رادەیە شوونا ـ تطبیقات ـ ناگرت .

(راهاتن) : زیاتر مەعنەیا (تعود)ی عەرەبی ددەت ، چونکە ئەم دێ بێژین :

ـ چی بکەم ئەزێ هوسا راهاتیم .

ژبەر ڤێ چەندێ هەکە بەرامبەری (تطبیقات) پەیڤا (راهێنان) بکار بینن باشترە هەر چەندە ـ راهێنان ـ بۆ دەرس و مەشقیش بەکار دێت .

● دیسان لبەرپەرێ ٤٦٠ بۆ ووشەیا (جیل) (بەرەباب) وا دانایی ، ئەگەر چی ئەڤ ئاخفتنە یە لێکدایە ، بەلێ راستر ئەوە بێژین : (بەرێ بابان) چونکە ـ جیل ـ نەوەو زورەتێ (ذریە) بابەکێ بتنێ نینە بەلکو ئێ هەموو بابانە .

● بەرێ خۆ بدە بەرپەرێ ٤٦٧ هەکە بەرامبەری (دارا الایتام) (هەتیوخانە ، یان ئێتیمخانە) دانابە بتر خەلك دێ تێگەهشتبا . هەکە ئەم بەرێ خۆ بدەینە ئەو ووشەیا وا دانایی بەلێ ئەز بێژم بۆرا هلبژارتی (سێویخانە)و لێبکۆلین دێ بینین :

سێوی = سێفی

لدەڤەرا مە « سێفی » بواتایا « یتیم » نائێت ، بەلکو بواتایا چەکێ مەزن دێت ، ئانکو سێ چار هەیڤی . دێ بێژین :

ـ ئەڤە بەرخەکی سێفی یە .

ئانکو یی سێ چار هەیڤی یە . ڤێجار هەکە بێین و « سێویخانێ » وەرگێرین دێ بەرامبەری « دار الصغار » دەرکەفت نەوەکو « دارالایتام » ژ بەر ڤێ چەندێ چو گومان و خەوشی نامینت هەکە بێژین « هەتیوخانە » یان ژن « ئێتیم خانە » هەر چەندە (یتیم) عەرەبی یە .

● ئەگەر ل روپەرێ ٤٨٠ بۆ ئاخفتنا (شکایە) (گلی) بکار ئینابە باشتر بوو ژ ئاخفتنا (گازن) .

بهزرا من ـ گازندە ـ مەعنەیا تەماما ـ شکایە ـ نادەت .

گازندە : دەربرینا هەستەکی یان چەند ئاخفتنەکایە لنێڤا دوو مرۆڤان و ئەو مرۆڤێ ـ گازندێ ـ دکەت هۆسا خۆ دیار دکەت کو یی مەزلومە . لسەر هندێرا گازندێ تەرزەکی سەرمیێ و پارانەوەیەکێ وا تێدا هەیی .

بەلێ ـ شکیاتێ ـ دەربرینا هەستەکی یە لدەڤ مرۆڤەکی دی برکو قەحەرین و دڤێت هەقی ژ بەرامەرێ خۆ بستینت .

گازندە : (لۆمە) بەرامبەری ـ عتاب ـی عەرەبی دێت .

● ل بەرپەرێ ٤٨٩ بۆ (العمود الفقری) (برپرە) وا دانایی بەلێ ئەز بێژم « برپرە » مەعنەیا تەماما ـ العمود الفقری ـ نادەت .

بەلێ ئەگەر بێژین (برپرەی پشت) مەعنەیا ـ العمود الفقری ـ دێ دەت . هەکە بڤێن ئاخفتنەکا سەرراست بۆرا دانین بێ سەرگێژی بلا وێ پەیڤا لدەڤەرا مە بکارتێت ژێرا دانین کو دبێژنێ (گازا پشتێ) !

● ل لاپەرا ٤٩١ بۆ پەیڤا (فرصە) ئاخفتنەکە کرمانجییا ژۆری وا بکار ئینایی ئەو ژی (دەلیڤە) . راستە ئەڤ پەیڤە لنك مە بکارتێت ، بەلێ ئەز بێژم « دەلیڤە » پوخت و بیرنجی نینەو وا ژ (دەراڤ)ی هاتی و بە عەینی مەعنا ، دەراڤ : ئانکو ـ معبر ـ دێت و ووشەکە بڤی رەنگییە :

دەر ـ ئاڤ

وە تەبیعی « معبر »

ـ فرصە ـ یە بۆ دەرباز بوونێ ژ ئاڤێ ! ئەم دشێین بەرامبەری ـ فرصە ـ گەلەك ئاخفتنێد دی بنڤیسین وەکی (کەیس ، بیڤە ، دەرفەت) .

● جارەکە دی چاڤێد خۆ لبەرپەرێ (٤٧٥)ێ بگێرە دێ بینی بۆ (سداد) (پشك) وا بکار ئینایی .

پشك : دکرمانجییێدا بمەعنەیا (برعم ، قسم ، قطعە ...) دێت .

وە بۆ هندێ ئەم زمانی خۆ ژ هەڤ نێزیك بکەین پێدڤییە لهەموو شێوێد زمانێ کوردی بگەرێین ، مەعنا وێ نینە هەکە دشێوەیەکێدا نەبت رابین ئاخفتنەکێ بۆرا دروستکەین و خۆ هەفروشی خەلەتیێ بکەین !

ئەگەر ئەندامێد کۆڕی زانیاری کورد جارەکێ بەرێ خۆ دابە شێوەیا ژۆری دێ دیتبا کو ئەو دبێژنە (سداد)ی (دەرپۆشك)و ئەڤە یە پێکهاتی یە ژ :

دەر ـ پۆشین

پۆش : رەگی چاووکە

ك : بۆ پچووك کرنێ یە

دەرپۆشك = السداد یان الغطاء .

ئەڤە بلی هندەك ئاخفتنێد دی ... ئیتر سۆپاس .

institut kurde de paris

گۆرانیەك بۆ چاوەکانی نازەخانە

نوری حەیران

نازەخانم
ئەی گلینەی چاوەکانم
لەوساکەوەی چاوەکانت لەمن دوورن
هەر مەپرسە !
چیە ، یا چۆنە ژیانم
تۆو ، خۆشیو هەمووهیوایەك
سەر باری گشت نیشتمانم
دوورن
دوورن
هێندەی چاوی ئەستێرەکان
هێندەی رۆژێکی تایبەتی بۆ کوردستان
هێندەی مردن
هێندەی ژیان

ئەفرۆدێتی پەرستگاکەی پڕ پایزم
نازەخانم ..
لە سەدا حەفتای ژیانم .
بێچاوی تۆ .. بێ بزەی لێوی ئاڵی تۆ
ئەبێ من چۆن بێ ژیانم ؟
ئۆف نازەخان

ئاخ نازەخان ، بێ لەنجەی تۆ
کوانێ ژیان ؟ چیە ژیان ؟
من بێزار نیم
هەزار هێندە ، شیرین بێ مەرگ

تاڵ بێ ژیان
نازەخانم .. ئەی نازەخان
بە قەبری باوکی هەردوکمان
خۆشم ئەوێت
بەقەد چیاو ئاوو دەشتو
ئاسمانی شینی کوردستان
چونکە هیوام هێندە بیتە
بیتە دایکی شۆرشگێرێك
بەخوێنی خۆی بێ پارێزێ
نیشتمانو هەزار چاوی رەشی جوانی
وەك چاوەکانی نازەخان .

١٩٧٣-٨-٢٢

فیودۆر دستۆیفسکی

سەدو پەنجا ساڵ لەمەوبەر لەیانزەی تشرینی ساڵی ١٨٢١ لە نەخۆشخانەیەکی هەژاران (فیودور) لەدایك بووە ، ناوی نەخۆشخانەکەش ماریسکایە لەبەر ئەوەی خێزانەکەیان زۆر لەژیانێکی هەژارانە ژیاون بەهەرجۆرێ بێ نیودۆری بلیمەت توانی تەمەنی خۆی لەدە ساڵی تێپەڕ بکات ، ئینجا بەتەواوی بیری لە هەڵسوڕاندنی خۆیو خێزانەکەی کردەوە دایکی فیودۆر ماریا ، ژنێکی زۆر تێگەیشتوو بووە بۆیێ منالەکەی خۆی نارده قوتابخانەیەکی نزیك ماڵەکەیانەوە لەوکاتەش ئەدەب بایەخێکی زۆر گرنگی هەبووە زۆر بەسۆزەوە کاری کردۆتە سەریان .

فیۆدۆر لەقوتابخانە زۆر خۆشەویست بووە بەهۆی ئەو ڕەوشتە بەرزەی کە خستوبویە سەر مەشقی ژیان ، هەموو کاتی خۆی بە خوێندنەوە ئەبردەسەر بەهەوەسی ئەوەی پاشەڕۆژێکی رووناك لەژیانا دیاری بکات .. کە دایکی کۆچی دوایی کرد باوکی منالەکانی خۆی گواستەوە بۆ قوتابخانەیەکی تری شارێکی تر ، پاش چەند ساڵێك توانی چەند نووسینێکی جوان ڕێك بخاتو هەڵی بگرێ لەپەرتوکخانەی ماڵەوە ، یەك لەو نووسینە گرنگانەی (تاوان و سزا) بوو دووا بەدووای ئەودوو چیرۆکی شانۆگەری نووسی پاش ئەو دوو شانۆگەری یەتووانی تەواو بچێتە قاڵبی ئەدەبەوە بۆیە بڕیاری دا دەست لە هیچ نەدات تەنها ئەدەب نەبێت ، هەر چەندە ژیانێکی زۆر سادەو دژواری هەبووە تەنانەت سێ جەمەی نان خواردنی نانو شیر بووە .

لەساڵی ١٨٤٥ یەکەم چیرۆکی بڵاوکردەوە بەناوی (هەژاران) ئەم چیرۆکە کاریگەریەش لاپەڕەیەکی تازەی کردەوە لەئەدەبی ڕووسیدا ، خەڵك زۆر سەرسام بوون لەدانانی ئەو چیرۆکە لەم چیرۆکەدا یەکێکی دانابوو بەسەرۆکی هەژاران ناوی (ماکار دیڤوشکین) بوو ، بۆیە ئەمەشی کردبوو بەسەرۆکی هەژاران چونکە هەمیشە هەوڵی بۆ سەرکەوتنو بەختەوەری هەژاران داوە . نووسەری بەرز (میکراسوف) بەو چیرۆکە بەجۆشە سەرسام ما ، بەشێوەیەکی ئەوتۆ دەیووت چیرۆکێکی بێ هاوتایە .

پاشی چوارساڵ ناوێکی ئیجگار بەرزی دەرکرد لەلای هەموان خۆشەویست بوو ئینجا داوای لەیەکیەتی دادکالیا کرد کە بیکەن بەئەندام ، ئەوانیش داواکاریەکەیان بەشانازیەوە وەرگرت .

ساڵی ١٨٤٨ چەند شۆڕشێك بەرپابوو ، ئینجا پاشایەتی ڕووخا ، شەوێکیان (یفسکی) لەخەودابوو دەنگی (شیر) گوێی زرنگاندەوە چەند مرۆڤێکی یاساولیش لەبەر دەرگاکە وەستابوون لەکاتێکا (فیودور) لەخەو هەڵسا کتوپڕ بەندیان کردو بەرەوقەڵاکەی (بتووبافلوفسکایە) ئەم بەندیخانەیەش شوێنی تایبەتی ئازاردان بوو ، لەو ماوەی لەو بەندیخانەیە بووچیرۆکێکی نووسی بەناوی (نیتوشکاتیر فانوفا) .

هەر لەم بەندیخانەیە بڕیاری لەسێدارەدانی ٢١ قارەمان دەرچوو ، یەکێك لەو قارەمانانە نووسەری بەناوبانگ (فیودور دستویفسکی) بوو ، بەڵام لەسێدارەدانی ئەم زنجیرە پاڵەوانانە زۆرگران بوو لەلایەن سەرکردەکانی قەیسەریەوە . بۆیە بڕیاریاندا فەرمانی لەسێدارەدانیان بگۆڕن بۆ جۆرە فەرمانێکی تر چونکە لەسێدارەدانی ئەم قارەمانانە هیچ سودێکی ئەوتۆ ناگەیەنێ بەوان . بۆیە (نیقولای) فەرمانیدا کەوا ئەمانە کاربکەن بەڵام کارێکی پڕ لەئازار . بۆیێ هەرچەندە ئەم قارەمانانە بێهێزبوون بەڵام کاری شۆڕشی وایانی لێکرد کەواخۆڕابگرن لەبەرهەمو ئێشو ئازارێك ، بەڵام بەمەش وازیان لەفیودۆر نەهێنا بەڵکو ناردیان بۆ (سینمیبالاتینسك) بۆ ئەوەی لەوێ ببێ بەسەرباز ، ناچار پێنج ساڵ لەوێ بەسەربازی مایەوە بۆ ماوەی ئەم پێنج ساڵەش توانی نامیلکەیەك بنووسێتەوە بەناوی (یادگاری من لەماڵێکی مردوو) ئەم نامیلکەیەش زۆر گەورەبوو باسی ئەو ئێشوئازارانەی تیائەکرد کە بەسەرقارەمانەکانا هاتبوو لە دوای ساڵی ١٨٥٩ گەڕایەوە بۆ (سپۆرغ) جگە لەوەی کە دەساڵ لەبەندیخانەکان ڕای بواردو بڕیاریش درا لەلایەن میریەوە لەمەو دووا هیچ نووسینێك بڵاونەکاتەوە ، لەساڵی ١٨٦١ تووانی بەهاوکاری براکەی گۆڤارێك دەربخات بەناوی (فریسیا) ئەو گۆڤارەش لەسەر شۆڕشایەتی بووە ، زۆری پێنەچوو بڕیاری داخستنی ئەم گۆڤارە شیاندا ئەمشتانەش زۆر کاری لەنووسەری پایەبەرزکرد بۆیە بۆ ماوەیەکی کەم توانی ٣٠ نامیلکە چاپ بکات هەر بەم جۆرەش بوو بەنووسەری هەرە بەرزی ڕووس وەئەگەر بێتو بەدرێژی باسی ئەو نووسەرە بەرزە بکەین بۆمان دەرئەکەوێ کەوا ٢٦٠ کتێبی چاپکردووە بە ٢٢ زمانی جیهانی بەرهەمەکانی وەرگێڕدراون بەدووای ئەم چەند شۆڕشە (فیودور) تووشی نەخۆشیەکی زۆر سەختو دژواربوو ، هەربەو نەخۆشیەش لەکانوونی دووەمی ساڵی ١٨٨١ کۆچی دوایی کرد ، بەشێوەیەکی ئەوتۆ کەکاری لەهەمووان کرد بووە هۆی دڵ تەنگی هەژاران نووسەرو شۆڕشگێڕانو هەژاران .

شیرزاد نانەکەلی

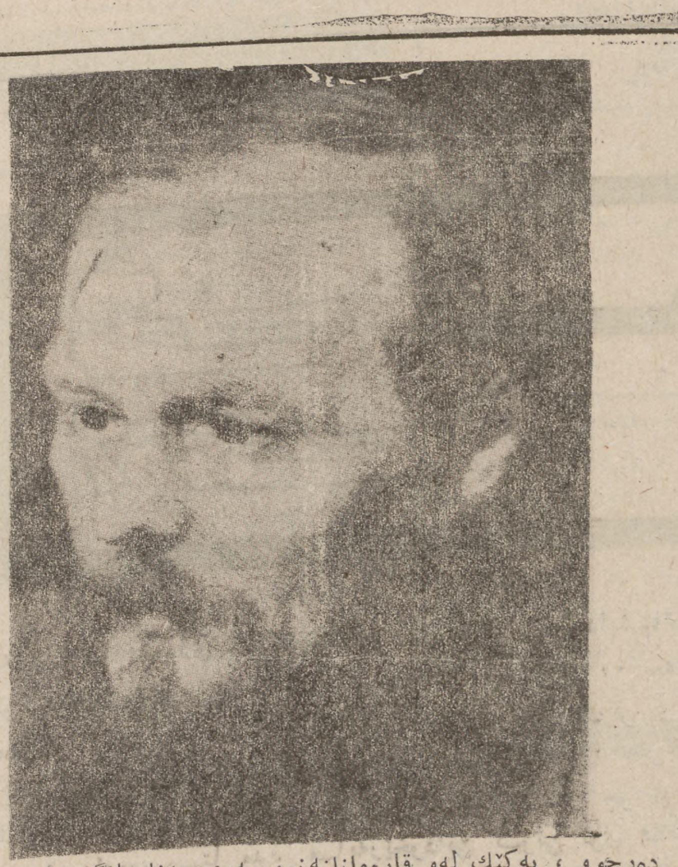

بیری سەربەست

کوردی لە تورکیدا

چەند سەرنجێك .

محمود زامدار .

لەمەیدانی زمانی کوردی پاك کردنەوە لەووشەو موفرەداتی عەرەبیو فارسیو تورکیو ئینگلیزیو لاتینیو .. تاد . جۆرەها بیروڕای نابەڵەد دەربارەی ئەم مەسەلەیە هاتۆتە کایەوە ، وای لێهاتوە هەموو دوێیەك هەر (شیرینە)و کەسیش لەبارەی ئەم مەسەلە زیندوە لەبەردەم کەسا ناتوانێ فزە بکا یا بوێرێ بەڕەیەك بخاتە مزگەوتەوە ، یا ئحمێکی کوردانە ، یا پیلەیەك سازبدا ، دەیەها بەیتو باڵۆرەو ناوو ناتورەی عەنتیکەی بۆ ئەدۆزرێتەوە ، یا ئەبێ ئەوکەسە خۆی لەقاوغەی خۆیدا بکروشکێنێو بێدەنگ بێ ، یا دژ بەم هەموو قسەوقسەلۆکە بداتو بەتایبەتی ئەوانەی کە تەنیاو بەس ، خەریکی (قسەهێنان)و (قسەبردن)و سەروپۆتەلاك شکاندنی ئەمو ئەونو بوون بە گای بنەی ژیانی ئەدەبی کوردیو لەمەچەك گێڕ کردن بەولاوە هیچی تر نازانن ، مۆتەکەو شەڵی شەڕێکن ئەبێ غیرەتمەندانی کورد ـ بەر لە گشت شتێك ـ فریای ئەم (بەدرەوشت) یەبکەونو چارەسازێکی بۆ پەیاکەن !! هەر تاقەلاکردنەوەیەك لە وەزعی زمانی (شیرینو جوان)ی کوردیمان .

بەتایبەتی کتێبە قوتابخانەییەکانو هەندێشتی ناو گۆڤارو رژنامەو سیپارە رەنگ بەڕیوەکان ، ئەو راستیەت بۆ ساغ ئەکاتەوە ، کە ئەمڕو ئەمزمانە رەسەنە چی بەسەرهاتووەو چۆن بەم چەشنە لەژێر کێردی ـ جەهالەتو غرور ـ دا شەقەوپیل کراوەو ئاداری لەسەر پاداری نەماوەو توشی (مەترسی) یەکی سامناك هاتوە ... ئەمە ئەگەرەسەلەی (لەهجەبازی) و جرت وفرتی نادلسوزانەو ناکوردانەیش دژی (زمانی ئەدەبی یەکگرتو)مان بخەیتەلاوە .. واشەڕو شەق کراوە مەگەر هەر با بەدەوازی شڕی کردبێ ، لەپەنای کوردی پێشخستنو کوردی پاك کردنەوەو کوردی پەتیو کوردی خاوێنەوە .. هەراجخانەیێکی تێكقرقژاوی وایە ، حوشتری تێدا ون ئەکرێ !.. بێگومان دیارە سەرهەڵدانی ئەم مەسەلەیە سەرەتاو هۆو ئەنجامی تایبەتیو بەڵگەویستانەی خۆی هەیە ، بەڵام لەکاتێکا کە رۆژی ئەمڕو (زانستی زمان) هیچی لەزانستی کیمیاو فیزیاو تەکنەلۆژیو رژێمی بورغی کەمتر نیەو بگرە پتریشەو رۆژێ دەیەها لیکۆڵینەوەووردەبابەتی زانستیو ووتاری بە پیتو پێزی زمانەوانی لەزارکی لەندەهۆری چاپخانەوە ئەرژێتە ناو جامخانەو دەلاقەی کتێبخانەکانو سەرشۆسەکانەوە .. کەچی ئێمە هەر لە گوێ گادا نوستووینو وەك چۆلەکە هەر خەو بەخەرمانەوە ئەبینینو شتە کۆنە شڕۆلەکانی ئەم زانستە وەك گاڵو بەرو کاوێژ ئەکەینو وا ئەزانین ئەمە پایینی هەمو فیکرو زانستە ...

کوردی پاك کردنەوە ، ئەبێ ببێتە دروشمی هەمو قەڵەم بەدەستێکی دڵسۆزی ووشەی کوردی ، بەڵام لەسەر هیمو بنچێكو لەبەر رۆشنایی زانستی زمانو گیانی ئەم چاخەو ئادەمیزادی سەردەمی هەڵەتاو .. کوردی پاکتاوکردن ، لە بێژینگدانی زمان یەکێکە ـ ئەمڕۆ ـ لە مەبەستە هەرەئەکادیمیو دڵسۆزانەی پسپۆرەکانی خۆمان ، بەڵام وەك گوتراوە (نان بۆ نانەواو ..) لەکاتێکا هەمو رۆشنبیرێکی ئەم نەتەوە لێقەوماوو بەجەرگە ، خەریکن شەو لەسەر رۆژ دائەنێنو رەنجێکی مەردانەی (تاکەکەسی) ئەدەن بۆ ساغکردنەوەو لێهاتویی ئەم زمانەی ئێمەو گەیاندنی بەو رادەیەی کە هەندێ لە پێویستیەکانی ژیانی ئەم سەردەمە پڕ جەنجاڵە جێبەجێ بکا .. ئەبینین هەندێ نەشارەزاو کۆڵکەخوێندەوار لەجێی خۆی راست ئەبێتەوەو دەفتەرێکی (٦٠) لاپەڕەیی ئەکرێو دەس ئەکا بەدانانی زاراوەی زانستو فیکرو فەلسەفەو گەردونو پزیشکایەتی وهونەرو ئەدەب .. خۆ ئەگەر مامۆستایش بێ ـ معلم ـ ئەوا مەسەلەکە یەکجار قوڵ ئەبێو مەترسیەکی گەورە ئەنوێنێ ، هەریەکە دەستەیەك لە (مصطلحات)ی تەرجەمەکراوی خۆی لەسەر قوتابیەکانی فەرز ئەکاو بە (داهێنان)ە سەیرو سۆبەتەکەی خۆی ئەم زۆڵە بێچارانە رائەهێنێ هەر خوا ئەزانی چی بەسەر دێت ! ئەبێ چی بەسەر بێت ؟. من ناڵێم ئەم جۆرە هەوڵانە سەرتاپای بێ کەڵکەو بە (هیچ) ئەژمێردرێ گەرهاتو سەر بەزانستەوە بوو .. بەڵام کە لە مەغروریو بەرچاوتەنگیو خۆبەزلزانینو فشازەوە سەرهەڵبدا ، ئەمەیە مایەی مەترسیو دڵڕەنجان ..! ئەمە لەکاتێکا هێشتا چوار پێنج قاموسی ئەوتۆی وامان نیە کە بەتەواوی لێی دڵنیابینو دڵمان ئاو بخواتەوە .. سەرباری پاشەگەردانیەکەی (گرامەتێکی زمان) و هەراو هەیهاوی (لەهجەبازیو ئیتقلیمچیەتی) و پێشێل کردنی زمانی چەکەرەدەرکردوی (ستاندارت) و کەمتەرخەمیەکی ناهەمواریش لە کۆکردنەوەو تەتڵە کردنی زمانی کۆمەڵانی خەڵكو فۆلکلۆرو ئەفسانەو حیکایەتو وبەندو داستانو گۆرانیو ئەدەبیاتی کلاسیكو نوێمان !

گەر ئەمڕۆ چەند کەسێکی لێهاتوی کورد ، خەریکی قاموس دانانو زاراوە رێکخستنو نامیلکەی زمان دەرکردن بن ، ئەمە ئەوە ناگەیێنی کە واز لە زمانی کەلەپوری فۆلکلۆریو کلاسیکیو نوێمان بێننو هەر بەم قاموسو نامیلکانە (دڵنیا) بینو لێی پاڵکەوین .. ئێمە پێویستیەکی فرەمان بە گەڕانو سوڕانو پشکنینی هەمو کونو کاژێرێك هەیە ، کە بۆنی زمانی ئێمەی لێ بێ .. ئەوەندەی پێویستیمان بە هەڵدانەوەی لاپەڕەکانی ئەدەبیاتی کلاسیكو کەلەپوری نەتەوایەتی خۆمانە ، دوو ئەوەندەش پێویستیمان بە پێداچونەوەو لێوردبونێکی وردو زانستیانەیە لە ئەدەبیاتی کلاسیکی تورکو فارسو عەرەبو ئەوانی تر ، سەرباری کەلەپوریان . بۆ ساغکردنەوەی روی گەشو بریقەداری ئەم زمانەمان لە دو توێی کەلەپورو کلاسیکی خۆمانو ئەواندا . تاقەسەرنجێکی وردو لەبار لەم مەسەلەیە ، کوڵكو موی گەلێ شتی شاردراوەمان لە نێو زمانو رێزمانو ئەدەبو مێژوی ئەدەب بۆ ساغ ئەکاتەوە .. با نەختێ واز لە (شیعردانان) بێنینو نەختێ خەریکی ئەم مەسەلەیە بین کە (شیعر)ە کەیشی پێ بەندە ، ئینجا ئەزانین چ جۆرە خزمەتێك بە خۆمان ، بە فیکری کوردیو بەزمانەکەمان ئەگەیەنین .. هەر بۆ نمونە نەك بۆ شتێکی تر ، لەم دواییەدا ولەیادی (٦٠٠) ساڵەی گەورەترین شاعیری کلاسیکی تورك (عمادالدین نسیمی) کاك عبداللطیف بندر ئوغلو هەڵبژاردەی شیعری ئەم کەڵەشاعیرەی لە دوتوێی کتێبێکی (٢٢٠) لاپەڕەییدا ، بە لێکۆڵینەوەو پێشەکیەکی پوختەوە بڵاوکردەوە .. منیش بە مەبەستێکی تایبەتیو لە پاڵ هەوەسێکی ئەدەبیدا ئەم دیوانەم خوێندەوە .. ئەوەی پتر سەرنجی راکێشام ئەو فەرهەنگۆکە بوو کە لە کۆتایی دیوانەکەدا رێك خرابوو ، لە ژێر سەرناوی (ووشە بێگانەکان دا ، کە ئەگەر لە (٩٥٪) کوردی نەبێ ، ئەوا بێ دوودڵی ئەڵێم لە (٩٦٪)ی کوردی بوو .. ئەمەو سەرباری ئەو قەسیدە بژارکراوانەی کە هیچ کامێکیان بگری پتر لە دەیەها ووشەی خاوێنو هەندێ شتی گراماتیکی کوردی لێئەدۆزیتەوە ، نازانم بۆ ئەم فەرهەنگۆکەو قەسیدەکانی ئەم دیوانە فەرهەنگۆكو دیوانەکەی شاعیری گەورەی کوردی لوڕ (باباتایەری) بیرخستمەوە ؟ ئەبێ یا لەبەر ئەوە بوبێ کە تا ئێستا ماڵی کورد (یاغمە) و اتالان ئەکرێو ئێمە پێی نازانین ، یا لەبەر ئەوە بوبێ کەزمانو شتێکی زۆری سەر بە ئەدەبیاتی ئێمە لە دووتوێی ئەم جۆرە بەرهەمانەی بێگانەدا شاردرابێتەوەو لەبێ خەبەرانیش کەشکەك سەڵەوات .. با سەرنجێکی وردی ئەم لیستەیە بدەین ئینجا بەرەو هەندێ سەرەنجامو سرنجی تایبەتی لاربینەوە .. بەڵام بەر لەوە پێویستە ئەو سەرنجە بخەمە پێش چاو کە ووشەکانی ئەم لیستەیە وەك خۆی چۆنە ئاوا بە ئیملاکۆنەکەی خۆیم نوسیەوەو بە پێویستیشم نەزانی (کوردی) بکەم بە (کوردی) ناڵێم تەنیا مەگەر لە هەندێ شکڵو شێوەوەو فۆنێتیكو مانای تایبەتی ووشەکاندا نەبێ :

خوش ـ دستان ـ کار ـ
بیمار ـ زار ـ گلزار ـ تن ـ
دبر ـ شاگرد ـ درد ـ فریاد
ـ مهر ـ سرپا ـ نادان ـ نامرد
ـ یار ـ آگر ـ پیدا ـ دانونمك
مرد ـ زیان ـ شاد ـ تازە ـ
بهار ـ خدایا ـ هونر ـ لاف ـ
مردار ـ دیدار ـ بێ ئیمان ـ
بوش ـ دانە ـ ویران ـ گولدو
ـ تماشا ـ جهان ـ مگر ـ
چیمن ـ دیار ـ پشیمان ـ خاچ
ـ هر ـ چرخ ـ روا ـ گوهر
ـ پنهان ـ دریا ـ زندان ـ
دردمند ـ بدخا ـ دیوانە
مردانە ـ جادو ـ جدا ـ
جاویدان ـ پروانە ـ درمان
چارە ـ چارناچار ـ یزدان ـ
تار ـ روشن ـ دێو ـ پنا
سرو ـ چنار ـ دل ـ خاك
سبزەزار ـ گلشن ـ خاكدا
پایمال ـ پردە ـ آرزو
پارەپارە ـ همیشە ـ ناز
کنار ـ ستارە ـ دمبدم
آشنا ـ بخت ـ روان ـ بها
سایە ـ لالە ـ تیروکمان
شیرین ـ تخت ـ گلستان ـ
آسمان ـ بیزار ـ هردەم
سەودا ـ نیگار ـ سیران
زنجیر ـ یکسان ـ نیشانە
مهربان ـ بت پرستی ـ چاد
پێنج ـ شش ـ رنج ـ گفتار
پری ـ پاکیزە ـ نازنین ـ زیان
ـ هرکە ـ بازار ـ سادا ـ
قەوالا ـ گوول ـ ئارام
نسرین ـ دلارام ـ خلوت نشین

پروانە ل : ٧

دیمەنێك لە شانۆگەری (گۆدۆی چاوەڕوانکراو) ی شانۆنووسی ناوداری ئینگلیزی (سمایل بیکیت) ... لە دوا بینەدا لەسەر شانۆکانی شادی (وارشۆ) پایتەختی پۆڵۆنیا پێشکەش کراوە .. هەروا لەساڵی رابردودا ، بەکێك بوو لەبەرهەمە دیارەکانی (تیپی هونەری نوێ) کە لەسەر (شانۆی بەغدا) پێشکەش کرا .

پاشماوەی : کوردی لەتورکیدا زەنگینە !

- اندیشە - برگ - حمدان -
میخانە - دل - شیوە - افسانە
- نوبهار - آفرین - شکستە
- سراسر - پیوستە - گاە -
هفت - صد - چین‌چین - أبرو
- پیر - هم - پروا - ریسوا -
جیگەر - دوست - دار - سر
- نیهال - نیشتەر - نیگا -
هرزە - بندی - آزاد - آواز -
یاد - هرگیز - روو - پرتو -
هردم - سـپر - بادە -
سرمست - أگر - - آشفتە -
ارزومند - برباد - بندە -
بیگانە - بیدار - پیمـانە -
تشنە - تا - تیمار - دانا -
دریغا - دلدار - دیار - دیدە
- دور - راز - رخت - زخم -
ژالە - سرباز - سربلنـد -
سرگردان - سیمین - شیشە
- توتی - غان - کـان -
گریان - گوگون - کو - می
- نافە - »

ئێستا ، بەر لەوەی هـەروا بە ئاسانی بەخەبەرداری ئـەم بابەتەبین ، پێویستە هـەندێ سەرنجی وا ، کە لەم دیوانەی (نەسیمی)و دەیەها دیوانـە شیعری وەك ئەمە بخـەینە بەرچاو ، کە قابیلی پیلەیـەکی فراوان و تێروتەسەڵن :

١ - لەگەڵ ئەوەیش کـە زمانی تورکی یەکێکە لە زمانە زیندووەکانی ئەمڕۆی سـەرروی دنیا ، بەڵام لەگەشەسـەندنی مێژوویی خۆیا لە کـاتی ئیمپراتۆریەتـی عوسمانلیـا سـوودێکی فرەی لـە زمانی نەتەوەکانی دەوروبـەری خۆی وەرگرتوە !

٢ - من لەو رایەدام ، کە هەندێ لە شاعیرەکانی تورك ، لە نەژادا کورد بوو بن ، بەڵام وەك زۆران بێ سەروشـوێن لـەناو چوون ئـەوانیش ئاوا بزربوون و شوێتەون کراون .. تا هەر هیچ نەبێ زۆربەی ئەو شاعیرە لەکوردستانی گەورەدا ماونەتەوە - بۆ هەر مەبەستێ بێ - وفێـری زمانی باووباپیرانمان بووین و لەئەدەبیاتیان‌دا زمانەکەیان بەکار هێناوە ..!

٣ - یا زۆربـەی ئـەو شاعیرانەو لـە ئەنجـامی ئاوێتەبونی هەردو ئەدەبیـاتی تورك و فارس ، لە چوارچێوەی شارستانیەتی ئیسـلامەبی داو بونی خاکی کوردستان بـە مەیدانی جەنگ‌وجەدەل‌ونەبونی قەوارەیەکی سیاسی و سـە ، بەخۆی کورد خزمەتکردنی مەلا کوردەکانی خۆمان بـە زمان و ئەدەبیاتی دەرو دراوسێکان .. وایان زانیبێ کە ئەم ووشـانە فارسی ئامیزن، بۆیە وا بێ‌پەروا بەکاریان هێنابێ ..!

٤ - زۆربەی ئـەم دیوانە کلاسیکیانەلێوالێون لەرازاوەو ووشەی شارستانی و پەروەردە-یی و فێرکردن و سـایکۆلۆژی کوردی ، کە مایەی تێرمانێکی وردن ..!

٥ - زۆربەی ئەم دیوانانە ، نەك هەرتەنیا زمـان و دەستە-واژەی کـوردیان پارازتـوەو بەس! بەڵکو دەورێکی زۆریشیان بینیوە لـە پارازتنی هەنـدێ شتی گراماتیـکی کوردی ، بۆ نمونە : پاشـگرو پێشگرو ئاوەڵناو ئاوەڵکـردارو راناوو چاوگ ! هەر بۆ بەڵگەئەمتوانی یەکدوو قەسیدەتان بۆ بهێنمەوە کە بەبێ گرێ‌و گۆڵ‌و هـەر ، بەهەندێ وردبونەوە باش لێی حاڵی ئەبن ، بـەڵام جارێ بـە پێویستم نەزانی !!

٦ - هەندێ ووشەی کوردی بە گوێرەی زمان‌و گراماتیـکی تورکی واتێك شکاوە ، کە کەم کەس هەیە بە ئاسانی دەرکی پێ بکا ، کە ئەم ماڵە ماڵـی کوردە !

٧ - بەشێکی هـەرەزۆری ئەم ووشانە ، هێشتانەکی لـە زمانی ستاندارت‌و (تورکـی نوێ) دا بەردەوامە ، بـۆ ئەمەیش یەکێك ئەگەر میـلی ترانزیستۆرەکەی بخاتە سـەر ئێزگەی (دیاربەکـر !!)و (ئەنقەرە) بەباشی لە ووشـە کوردیە لانەوازەکان حـاڵـی ئەبێ ..!

٨ - بەرای خـۆم - تێکستێکی زۆر لە شـیعری کلاسیکی کوردیمانا ،کوتومت لەشیعری کلاسیکی تورکی‌یەوە وەرگیراون .. یانی ئەبـێ ، سەرلەتازەوە لەزۆر سـوچ‌و کەلێنەوە لەمێژوی ئەدەبیاتمان بکۆلینـەوە - بەراستی - ولێ‌بدوێین‌و بەندیواری نێوان ئەم ئەدەبیاتەی ئێمە بـە ئەدەبیاتی تـورك‌و فارس بەدەرخەین ، کە بەرای مـن هیچ عەیب‌و شورەیێکی ئەوتۆی تێدانیەو ماوەی هیچ چەشـنە مقۆمقۆیەك نیە !

هەر ئەم سەرنجانەیـش پاڵمان پێوە ئەنێ بـۆ چەنـد سەرنجێکی ترو گەیینـە سەرەنجامێکی تر :

١ - لەگەڵ ئەو پەیوەندیـە بە تینەی کە زمان‌و ئەدەبیاتی ئێمە لەگەڵ زمان‌و ئەدەبیاتی بێگانەی هەبوە ، لەهەمان کاتا ئەو راستیەمان بۆ ئەسەلمێنێ کە زمانی (شیرین‌و جـوان)ی ئێمەش لەباری دا هەیەو هەبوە ببێتە زمانی ئەدەب‌و هوسەرو زانست‌و زمانێـکی لـەبارو بەردڵ‌و دیدەی پڕ لە زیندەگی‌و جمانی لێ‌بڕسکێ !

٢ - من لام وایە ، ئەگـەر هەندێ قـەقی زنجـیرەی چاخەکانی ئەدەبیمان پچرپچر بۆ بێ ، بەڵام لە دووتـوێی ئەدەبیاتی فارس‌و تـورك‌و دواجار عەرەبدا ، گـەلی شیعرو فیکری کـوردی - مەبەسـتم پتر زمانـە - پارێزراوە ، هەرچەندە بە ماڵی فارس‌و تورك‌و عەرەب نـاو ئەبرێن ، کە دور نیە هەنـدێ لەو شاعیرانە هـەر بەدەس ئەنقەست ئەمەیان کردبـێ‌و لەبەر تۆقانـدن‌و تـرس‌و وەیشومەی رۆژگـار لەم قاوغانەدا کرۆشکەیان بەستبێ تا هەرچۆنێ بێ ، ئەم شیعرو فیکرو زمانە لەچنگرۆکی لەناو چون‌و فەوتان قوتار بکرێ .. بەڵگەشم بۆ ئەم سەرباسەمە کە ئەگەر بێ‌و بەوردی بچینـە بنج‌و بناوانیەوە ، شـتێکی وەك قاموسی (خاڵ)و (مهاباد) و(پتر) یشی لێ‌دەرئەچێ !

٣ - ئەوەی کە زۆر سەرنجی راکێشام ، زۆربەی زۆری ئـەو ووشە کوردیانەی کەوتونەتـە دووتوێی ئەدەبیاتی تورك یـا فارس یا عەرەبەوە (کرمانجی خواروو - سۆرانی) ین ، کە ئەمەیش تا بە ئەو دەوروەیـش ئەگا - وەك من بۆی ئەچـم - لایەنێکی تری زیندوێی ئـەم دیالێکتەمان بۆ دەس نیشـان ئەکا !!

٤ - بەڵگەی هەرەدیار ، بۆ ئەوەی ئەم ووشانە مـۆرك‌و شەقڵی زمانی کوردیان پێـوە دیارەو سەر بە کوردن ، حاڵی حازر زۆربەی ئەم وشانە لـە فارسی‌دا بەکارنایەن‌و لەقاموس‌و زمانی نوسینی کوردی‌دا زۆر زەق‌و دیارن ! لام وایە هـەر ئەم دەرك کردنەیش بو ، وای لەهەندێ لەتورکە دەمـار گرژەکان کرد ، سەرشـێتانە ئـەم ووشانە لـە زمانەکەیـان پاك‌بکەنەوە .. جا نازانـم پێیان ئەکرێ یانا ؟! سەربارێ ئەمەیش ئەگەر بێ‌و نەختـێ ئاگامان لەوە بێ کە پتر لـە (٧٠) ملیۆن کەس بە زمانـی تورکی ئەدوێن ، هـەوڵ‌و رەنجێکی بێ‌شوماریشیان داوەو ئەیدەن بۆ پاکتاوکـردنی زمانەکەی خۆیان لـەم دیاردە شارستانی‌یە ، هێشتا هـەر ئەی رزگـار نەبوون‌و هـەر بەتەمان !!

٥ - تورکە عوسمانلیەکان - شاعیرو نوسەرانیـان - سودیان لە زمـان‌و گراماتیـکی ئێمـە وەرگرتوەو فۆنێتیکی خۆیانیان بەسەرا سەپاندوە . ئەمە لەوەختێکا کە قاموسـی تورکی خۆی ، پەجگـار دەولەمەندەو ووشەی پەتـی‌و خاوێنی نەتەوایـەتی خۆیان هەیەو هەر زۆر بەربـلاوو رەنگینە !

٦ - تا بە رۆژی ئەمـڕۆش ئەگا ، هەندێ لە تورکـە شۆڤێنیستەکان‌و ئەوانـەی تا ئێستا بە شێکی هەرەزۆری کورد بە (تورکی شـاخ) ئەزانن ، ئەڵێن : نەخێر ئـەم ووشانە کوردی نین‌و زمانـی کوردیش لەئەسلا لەهجەیەکی تێك‌شکاوی زمانی تورکی‌یـە ، بۆیە هیچ شورەیێکی وای تێدا نیە ، ئەگەر ئەم لەهجـە (ئازیزە)ی تورك پڕاوپـڕی دیوانی کلاسیکیان بێت !!

٧ - من لام وایە ، ئەگەرچی شاعیرە کۆنەکانـان - لاسایی‌کەرەیش بووبن ، بەڵام ، بادانەوەیان بـەلای کوردی نووسـین‌و زمانی کوردی‌یەوە ، سەرباری‌دافیعی شارستانی - یش ، کە زۆر بە ئاسانی توانیویانـە وەك شاعیرانی کلاسیکی فـارس‌و تورك‌و (عەرەب) شیعر بڵێن‌و باشتریش ، بۆیە دەسـتیان کردوە بـە کوردی نوسـین - نرخەکەیش لەمەدایە - !!

کەواتە ، مەبەستی من لـەم سەرنجانە ، ئەوە ناگەیێنێ، کە ئێمەش سەرشێتانە ئەلوتـی خۆمان بەولاوەتر نەبینـین‌و دەس بکەین - کوێرانە - بـە کوردی پاك‌کردنەوەو داتاشین‌و داماڵین‌و دانان‌و داکڕاندن‌و .. بەس ، بەڵکو مەبەسـتی بەردەوام لەم قسانەم دا تەنیا بۆ ئەو دەمارگرژانەی خۆمانە کە بەدەمەستانە لەم باسـەوە ئەدوێن‌و بە سەر لێ‌شێواوی لەمەسەلەی زمان گەیشتوون .! ئاقەوەردبونەوەیێك لە لیستە بچکۆلانەکـەی سـەرەوە کـە لەدیوانی شاعیرێکی تورکـم دەرکردوەو مشـتێکە لە خەرواریێك ، ئەو راستیەمان بۆ دەرئەخا کە ئەگـەر بێت‌و بکەوینە شوێن پێی ئەم وتارەو شۆڕبینە ناخی ئەم باسەوە ،لە نێوان تاقەساڵێکا چیمان دەس ئەکەوێ ؟ بێگومانم شـتێکی زۆر ، چ لـە زمـان‌و چ لـە گرامـاتیـك‌و وردە مەسەلەکانی فۆنێتیـك‌و زۆر بیروڕای تازەو لەبار دەربارەی مێژوی - راستەقینەی -ئەدەبی کوردی‌و قۆناغەکانی‌و سەرباری رەنگدانەوەی فیکـرو بیری کوردی لەلای رۆڵە لێهاتووەکانی گەلانی - هەر هیچ نەبـێ - دەرودراوسـێمان .. ! سەرباری جەدەلیەتی مێـژوو زمان‌و شارستانی ..

من ئەمەم وەك پرۆژەیەکـی یەکجار چکۆلانەو خاکی خستە بەردەست‌و ئەشزانم هەویرە-کەیشی زۆر ئاو ئەکێشـێ . نیازخوازین شتی تریشـی بەدواوە بێ ..!؟

پاشماوەی : پانزە هەزار کیلومەتر ..

ئەکەوێتەوە کە شقارتەیەك بە تەنها یەك کۆبیـگی سۆڤێتی‌یە . پێ ئەکەن‌و پێ ئەکەنم . ئەگەڕێمە دواوە بە بەر (دەرگاکەیدا !) رائەبووڕمەوە . برووسـکەکە ئەداتـەوە لەناخم . ئەشزانم لـەو دیوەوە چی‌هەیە . ئەوەستم . دەس ئەخەمە سـەر گیرفانی کراسەکەم . لەودیو ئـەو دەرگایەوە دۆلار سەرروەرە . مـەی .. مۆسیقا .. گۆرانی .. سەما بەدۆلارە . برووسکەکە **هێشتا لەناخما شریخە ئەداو ئەوەتا دۆلاریشم پێیـە . هەنگاوئەنێم . لەدەرگاکە ئەچم بەودیوا . ئەکـەومە جیهانە تەلیسماوی‌یەکەوە . دائەنیشم .**

— ستۆگرام ڤۆدکا !

بۆم دێنێ . دۆلارێکی ئەدەمێ . جارێکـی تر . جارێکی تریش .. ئەوسا هەست پێ‌ئەکەم ، ئەوەکـەی تەنیشتم ، بە تیلەی چاو سەرنجم ئەداتێ . من ئەووم ناسی‌بوو . (جان بیرێ) .. خەڵکی (داهـۆمی)یەو ئێستا دانیشـتووی (سەنیگال)ە . شـاعیرێکی بەناوبانگە . پێم ئەڵێ :

— **بۆ وا خەفەتباریت ؟!.**

پێی ئەڵێم :

— ئەی بۆ وا خەفەتبار نەبم ؟!.

پرسیار بەپرسیار . سەرلە نوێ لەو پرسیار :

— **تۆ خەڵکی کوێیت ؟!.**

ئەڵێـم :

— کوردستانی عێراق .

هەست ئەکەم لەسەری ئەوەستێ‌و نایداتە رووم . من دارای قەڵەم‌و قاقەز ئەکەم . نەخشەی بۆ ئەکێشم . ئەوسا تێم‌ئەگات . ئەوسا دەس‌ئەکاتە ملم . ماچم ئەکا . پێکەکەی بەرز ئەکاتەوە .

ئەڵێ :

— کەوابوو دەی .. لەرزگاری‌و شادمانی‌و بەختیاری‌ی ببرای ببڕی گشت مروڤایەتی .

من ئەخۆمەوە . ئەوان گۆرانی ئەڵێن . مۆسـیقا لێ‌ئەدەن . دانس ئەکەن . ئەوەتا (جان بیـرێ) ش ئەچێتە کۆڕەوە . هەر من خەفەت دەس لەیەخەم بەرنادا. هەرمن تەنانەت لەناوجەرگەی جیهانە تەلیسماوی‌یەکەشا، خەفەت هەر ناخم ئەهەژێنێ . من نازانم چەندم ڤۆدکا خواردۆتەوە .. بای چەند دۆلار . بـەڵام باش ئەزانم چەند قەڕابە خەم‌و خەفەت ، لەسـەراپای دەمارەکانی لەشما شەپۆلی بێ‌وچان ئەدەن . کام قاپە مەی ئەتوانێ ، بەرامبەر تەنیا یەك تنۆك خەفەتم بجەنگێ‌و خامۆشی کا . دەسـا ...

— ستۆگرام ڤۆدکا !.

— نێت !!.

— دا !!!.

- ٢ -

بۆ بەیانی کە لەخەو هەڵئەسم ، بۆم ئەگێڕنەوە کە سەرەتای راستەقینەی داستانەکە ، لـە « نێت »و « دا » - کەوە دەستی پێ‌کردووە .

بەغـدا
٢٩-١٠-١٩٧٣

پاشماوەی : سەرنجێکی سەرپێیی ..

تەنانەت بۆلای - مەحرەمێکی - وەك دکتۆریش بـەڵام نەزانی بۆئەچێ بۆ لای دکتۆر ؟ تاهۆی رشانەوەو لاوازیەکەی پێ‌بڵێت تاپێی بڵێ هۆی نەخۆشیەکەی - سکە - ، ئەو منداڵەیە بەبێ - شووکردن - هەڵی‌گرتووە ، سـەیرو سەمەرەکـەی ژیانی لەمەدایە .

(نووسراوێك بەدیوارەکەدا (هەڵواسرابوو « تکایە منداڵ لەگەڵ خۆتانا مەهێنن » دووژن هاتن لەژێرنووسراوەکەدانیشتن چوارمناڵیان پێ‌بوو . پێ‌کەینم) چوارمناڵیان پێ‌بوو . (پێ‌کەیم) بۆ شارستانیەت لێ‌دا .

کەرەسـەکانی تازەی ژیان یاسا کۆنەکانی شـێوەی ئەدەب ئەڕوخێنن‌و بەرگی نوێی ئەکەن بەبەردا ، بۆیە لـەتـەك بابەخی ناوەرۆکی ئـەم چیرۆکـەدا روە هونەریەکەیشی ئالایەکی بەبالا بڕاوەیەتی ، زمانێکی سـادەی بێ‌زۆر لەخۆکردن ، قوڵێـکی بێ‌تەم‌ومژ ، لەگەڵ ئەمانەیشدا گوێستنەوەی دیمەنەکـان (دیالۆج)ی پڕوچڕ (دووژن هاتن ، پیاوێك هات ، کوڕێك دەرگاکەی کردەوە ، خـۆم بەڕۆژنامەیەکەوە خەریك‌کرد ، فڕێم‌دا ، ئاوڕم دایەوە) دیسان (پاسکیلێك تێ‌پەڕی، ئافرەتێك تێ‌پەڕی ، نیو دەستەکوڕ ..)

ئەوەیش کە زیاتر سەرنجی راکێشام ئەو کەوانانەبو کـە نووسەر بۆ گێڕانەوە ئاساییەکە دای‌نابوون ، وابزانم ئەوەی تا ئێستا باوە لەچیرۆکـدا دانانی کەوانەی گەورەو بچوکـە بۆ - تداعی - و - مەنەلۆج - . وە دانانی کەوانە لیرەداو بـەو شێوەیە بەرای من ئەگەرنەیش بوایە هەروەك ئێستا دەرئەچوو هەرچەند لای هەندێ نووسەری بێگانە ئێستا نیشانەکـردن نەماوەو هەموو گـەڕانەوەو مەنەلۆج‌و گێڕانەوە سـەلیقەی خوێندەوار جیایان ئەکاتەوە .

دوا ووتەیش پیرۆزباییەکی گەرم‌و گوڕ لە خوشکە -احلام- و هیـوای سەرکـەوتنی بۆ ئەخوازم .

(١) ناونیشانی ئەو چیرۆکەیە کە لەژمارە - ١٩٠ -٢٦-١٠ ١٩٧٣ لەرۆژنامـەی هاوکاریا بڵاو کرایەوەو خوشکە - أحلام منصور - نووسیویەتی .

پاشـماوەی : ئانزانیـا ...

یەکی بێ دەسەڵاتی کە هەمرو شت بەسەلامەتی بەسـەر بچێت ئەگینـا بە مردن ئەمرێت . بەدرێژایی ئەم ساڵانی رابوردوە لەوە ئەترسی کە نەوەکـو کارەساتێکی وەهـا رووبدا ، ئەو جیهانەی‌خۆی لێ‌بتەقێنێتەوە ئای چەند بەساڵا چوە !

ئێستا تێ‌گەیشتم کە ئـەو خەڵکە هەموو ، تەنها بەتەنگ خۆیانەوەن‌و هەرچی پەیوەندی بەخۆیانەوە هەبێت ، ئیتـر هەموو شتێکی تر بێ بایەخە .

تەنانەت دایك‌و باوکیشم ، نەیان ئەتوانی من بـە ئادەمی-زادێکی سەربەخۆو جیاواز لـە خۆیان دابنێن . لای ئـەوان، مەرجی یەکەم لە کوڕەکەیاندا کە بەراستی کوڕیان بێ، ئەوەیە کە لەگەڵ ئەو جیهانەی ئەواندا بگونجێت . کە رەعیـەت‌و خزمەتکاریان بێت .

هەرگیز کەسێکم نـەدی ئامادەبێ‌و بتوانێ بیر لەمنـی - دەرەوەی سنووری پەیوەند-کاری بەشتیکەوە یان بەمرۆڤێکی ترەوە - بکاتەوە . من بەردەوام تەنهـا بەشێك بووم لـە یاری‌یەکدا ، کـە ژمارەیەکی زور یاری‌کـەر بەشداریان تیاکردوەو هـەریەکەشـیان خۆبەخۆی خۆی سیپێکی تایبەتی بوە . هەر دوو بنچینـە سەرەکی‌یەکەی ئـەم یاری‌یەش هەمیشە ئـەوە بوون کـە بە سەرێك ئەوەی خۆی هەیـەتی بی‌پارێزێ‌و بەسـەرێکی تریش تا ئەتوانێ دەسـکەوتی تر بماشێتەوە .

دەنگی باوکم لەقوولایی‌یەکی بێ‌بنەوە هاتە بەرگوێ ئەی‌وت :

« کوڕەکـەم .. سروشـتی ئادەمی‌زاد لەبناغەوە وەهـا هاتوە کە هەردەم بۆ سـوودی خۆی کوشش بکات .

ئەمەش ئەوە ئەگەیەنێ کـە هەمیشە ئـەبێ هەبن نـە لوتکەدابن‌و هی‌تریش هەبن لە نشێوا . ئەوانەی سەرلوتکـە زیاتر هەوڵ ئـەدەن‌و ماندوو ئەبن ، بۆیە بەختەوەر ئەبن . کەوابوو کوڕەکەم هەر لەخۆت ئەپرسم ، ئایا حەز بەکامیـان ئەکەی ، بێگانە یەك سەرۆکت بێ ، یاخود یەکێك لە خیزانە-کەی خۆت ؟!. لەمیاندا هـەر هیچ نەبێ ، خۆت ئەخەیتە ژێر باڵی هاو خوێنێکتەوە » . من لەم قسانە دڵم تێکەڵ ئەهات . سەرم‌گێژی ئەخواردو شتەکانی دەورووپشـتم لەبەرچـاووم ئەسووڕانەوە . هەسـتم ئەکرد وردە قسەو باسێکی تێکـەڵ و پێکەڵ ، لەمێشکما بەیەکا دێن‌و ناتوانم هیچیان بەگیر بێنم . ما وردە وردە هەمووشت لـەلام کە دایك‌و باوکـم چاوەڕوانن هێمن بووەوە . ئەوسا پێم‌زانی منیش قسەیەك بکەم . قسەکەم کرد . خۆشم سەرم لەخـۆم سوڕما کە وتم :

« باشە .. گویم لێ بگرن . من بێزارم لێتان .. لەهەمووتان بێزارم لـەم گەمژەیی‌تان‌کە ئەتانەوێ بەشە قشەقەی د... خوێنی‌و لەم‌بابەتە پڕوپووچانـە دەستەمۆم بکەن . بێزارم لەوەی تەنها بۆ سوودی کەسانێـکی تر بژیم ، ئیتر خوێنەکـەیان هەرجۆر بێ . ئەگەر هەر ئەبێ گوناهبار بکرێم ، ئەوا من وام لا پەسندە بەوە گوناهبار بکـرێم کە ئەمەوێ بۆ سوودی خۆشـم بژیم‌و ئیتر نایەلم چەند تەڵەکـە بازێك خوێنم بمژن » .

وا تێ‌ئەگەم وەختێك من ئەم قسانەم کـرد ... دایکم ئارمایـی یەکێك لەباووباپیرانی بەدی کرد کە بەرقەوە هەڵمەتی هێنابێ ، بۆیە وەها لە هۆش خۆی چوو کەوت . باوکیشم‌چوە سوژدەو دەسـتی کردە کرووزانـەوەو پاڕانەوە لەگیانی باوو باپیران. بەڵام من خێرا چوومە دەرەوەو تێم‌تەقان . لـە تاریکیرا خۆم‌دا بە درەختێکی مۆزا . لەترسـا بۆ ماوەی چەند ساتێك ، خوێن لە لەشما مەیی . چونکـە وامزانی خۆم داوە بە ئارمایی یەکێك لەباوو باپیراندا . هەر زوو هاتمـەوە سـەرخۆم . بەرقەوە کەوتمەوە رێ‌و لەدڵی خۆما وتم : « ئەگەر ئـەوەم لەتوانادا نەبووبێ کـە باوو باپیران‌و دایـك‌و باوکی خۆم‌و تەنانەت بوون‌و نەبوونی خـۆم هەڵبژێرم ، خۆ هەر هیچ نەبێ هەندە شتێك هەیەکە هەڵبژاردن تیایانا بەدەس خۆم بێ‌و وەهاش ئەکەم . دەسا پەنام بە ... بەڵکو نەء ... فیروسـیا .. خوا ئەی‌کرد ئاسمان بە سـەر زەمیندا ئەڕووخا !..

(١) رالف نیج ئەیس : چیرۆك نووسێکی ئانزانی‌یە . بەوە بەناوبانگە کەهێرش‌ئەباتە سەر نەرێت‌و رەووشت‌وخووی پڕووپووچی کـۆن‌و داوای گۆڕینی ژیانی گەلەکـەی خۆی ئەکـا بەرەو پێش کـەوتن‌و شارستانیەت .

پاشماوەی : شـورشگیرانی ئەریتریا ..

سوپاییانەی کە ئەمەریکا دەیدا بە دەوڵەتانی ئەفەریقیـا دەچێ بۆ حەبەشەو لە سـاڵی ١٩٥٣ وە تاوەکو ئێسـتا بایی زیاتر لە (١٥٠) ملیۆن دۆلار چەك‌و جبەخانەی ئەمەریکایی چوە بۆ حەبەشە ، هەروەها ئەو سـێ لیوا لەشکرەی کـە ئێستاکە دەچن بەگـژ شۆڕشـگێڕانی ئەرتیریادا لەلایـەن ئەمەریکاوە پڕ چەك دەکرێن‌و شـارەزا سوپاییەکانی ئەمەریکا مەشقیان پێ‌دەکەن‌و رایان دەهێنن ، وە لە واشنتۆن دان بەوەدا نراوە کە ئەمەریکا ماوەیەك لەمەوبـەر رەوێ فرۆکـەی (ئێف - ٥) نیشانی داوە بە حەبەشـەو (٥٥) پسپۆڕی بەربەرەکـانی کردنی جەنگی پارتیزانیش لە سەرکردایەتی‌سوپای حەبەشەدا کار دەکەن وە بڵاویش‌کراوەتەوە کە ئەم ژمارەیە لەم دواییـەدا چوار ئەوەندەی ئەوجـا زیادی کردوە ، هەروەها ئەمەریکـا جۆرەها فرۆکەی شەڕکـەرو بۆمباهاوێژی داوەتە دەوڵەتـە کۆنەپەرستەکانی ئەفەریقیا بۆ لەناوبردنی بزوتنـەوە ئازادی-خوازەکان‌و هەر تەنیا حکومەتی حەبەشە لەم دواییەدا دوو رەو فرۆکەی بۆمباهاوێژی بی ٢٨و ئێف ٨٦و ئیس ١١٩ نیشان‌و بەسەدان تەن بۆمبای ناپاڵمی سوتێنەری‌لەئەمەریکا وەرگرتوە وە ئەوەبوو راستی ئەم قسەیە دەرکەوت کاتێ کە چەند لاوێك فرۆکەیـەکی تی ٢٨ بیشانیان فڕاندو گەیاندیانە عەدەن لـە کۆماری دیموکراتی گـەلی یەمەن .

لەلایەکی‌تریشـەوە هێزی دەریایی حەبەشە کە بنکەکەی لە بەندەری (مەسـوع)ی ئەرتیریایە لەچەند کەشـتیەکی ئەمەریکایی پێك‌هـاتوە ، وە تەنیا کاری ئەم هێزە ئەوەیـە ئابلۆقەی شۆڕشگێڕان بدا لە دیوی دەریای سورەوەونەهێڵێ چەك‌و جبەخانەیان لەم‌رێگایەوە پێ بگا ، سەرکردەی ئەم هێزە (ئەسـکەندەر دێستا)ی کوڕەزای‌ئیمپراتۆرەوناوبانگێکی زۆر خراپی رەوشت نزمی‌ی لە نێوان گەلی حەبەشەو گـەلی ئەرتیریادا هەیە .

- ماویەتی -

پاشـماوەی : دەوری ئافرەت ..

مـاو تسی تونگ دەست‌نیشانی کردووە .

« ئەوپـەڕی کارکردن لەپێناوی دامەزراندنی سوشیا-لیزمـداو نوارین بەرەو بەرزو بەدی‌هێنانی ئەنجامی مەزنترو خیراترو باشترو کـەم مەسرەفتر » .

وە هەمـوو ئەندامانی دەستەکەی هاندا بـۆ ئەوەی بەوردی لـەکاتی کارکردندا بکوڵنەوە کە خێراتر پیشکەوتنی دەستەکە بەدی دێنێ‌و بـەم جـۆرە کادرە کۆنەپاریزەکان هوشیارتر بونەوەو لـەپایزی پارەوە ئیتر ئـەم دەستەیە بەجۆرێکی زۆر گورج‌و گۆلانـە کەوتە بیری ئاو لێدان‌و زەوی تەخت‌کردن‌و زیادکردنی زەوی بەراوو گەنم چاندن ، ئـاوا لەگەڵ ئەو نەهاتەشدا کـە بەهاری پێشو داهات بەرهەمی گەنم دووقاتی ساڵی پێشـوتر بوو .

لـە کۆمۆنی جیانمینگدا نزیکەی ١٤٠ ئەندامی ئافرەتی وەکو شی رۆی هوا هەیە کـە لەکۆمون‌و دەستەو تیپـە بەرهەم‌هێنەرەکاندا لەپلـەی سەرکردایەتیدان .

وە لە دەستەی بەرهـەم-هێنەری چوانگتسیدا تیپێکی تەکنیکی لـە ١١ ئەنـدام دورستکرا لەمانە شەشـیان کچـن‌و چواریان جوتیـاری کارامەن پرس‌یان پی‌ئەکەن وە ئەم تیپە بەهۆی تاقی‌کردنـەوە زۆر ناسراون ،بۆ نمونە بەهۆی سەرنجدانەوە یاسایەکیـان دەربارەی کرمی گەنمە شامی دۆزیەوە ، کەوا ئەم کرمـانە لەسەرووی روژهـەڵاتی چین‌دا ساڵی تەنیا دووجـار زاووزێ ئەکەن ، ئەمەش ئەو یاسایەی بەدرۆخستەوە کە لە دۆ کومێنتە عیلمیەکاندایەو ئەڵێت کە ئـەو جۆرە کرمانە ساڵی سێ جـار زاووزێ ئەکەن . وە هەروەهـا کچانی تیپەکە دەستیان بـە خوێندنەوەو لێکۆڵینەوەو کار-کردن‌کرد لـە موختەبەردا لەپێناوی بەرهەم‌هێنانی جـۆرە ماددەیەکی فوسفاتی چـاك‌و کەم مەسرەف‌و لەئەنجـامدا ئەو رێگایەیان دۆزیەوە کە ئەم پەینەی پێ‌دروست‌کەن‌و ئـەم ساڵ پەینێکی زۆریان دروست-کرد .

« لەم چەرخەدا ژن‌و پیـاو هاوشانن ، هاورێ ئافرەتەکان ئەتوانن وەکو هاورێ پیاوەکان کاربکەن » ، ئـەم بیروباوەرە ئەندامە ئافرەتەکان زیـاتر هان‌ئەدات کە زیاتر مارکیسزم - لینینـزم بیروباوەڕەکانی ماوتسی تونگ بخوێننەوە ، وە لە کۆمۆنی جیانمینگدا ئافرەتان خۆیان چـەند دەورەیـەکی خوێندنیان بـۆ پیرەژن‌و میلیشـیاو ئافرەتەلاوەکان کردۆتەوە جگە لە بەشدازبونیان لەو دراسەی خوێندنەسیاسی‌و رۆشنبیری یانەدا کە دەسـتەو تیپەبەرهەم هێنەکان سـازی-ئەکەن . عیلمیەکانیانەوە لە پاریزگاکەدا ئەکەن .

پاشماوەی : کوردتە وتارەکەی کیم ئیل سونگ

پشتگیری ئەکەین .

حزبمان ، بڕوای بە یەکێتی‌و هاوکاری نێـوان وڵاتانی سوشیالیستی هەیە لەسـەر بنچینـەی (ئیستیقلالیەت) لەخەباتدا . ئێمە لەو باوەڕە-داین کـە پێویستە هاوکاری نێوان وڵاتـانی سوشیالیستی لەسەر بنچینـەی بیروباوەڕی دەست نەخستنە ناو کاروباری ناوخۆو رێزگرتنی یەکتـری‌و یەکسانی‌و سودی دوو قـۆڵی‌و پشتگیری کردنی بزوتنـەوەی رزگاری‌خوازی نیشتمانی دژ بە ئیمپریالیزم‌و هاوکاری کردن بێ لەگەڵ بزوتنەوەی کارگەرانی جیهـانی‌و هەنگاونان بەرەو سوشیالیستی‌و کۆمۆنیستی .

وە لە کۆتاییدا سـەرۆك کیم ئیل سۆنگ وتی : ئیمـە لەو باوەڕەداین کـە پەیوەندی دۆستانەو برایانەی نێـوان هەردوو گەلی بولگاریاو کـۆریا لەخەباتدا لەپێناوی جێبەجێ-کردن‌و بەدی‌هێنـانی ئامانج‌و ئاواتی هەردوولا لەهەمـوو مەیانێکدا بەرەوپێش ئەچێ‌و پتەو ئەبێ‌و پەرە ئەسێنێ .

پاشماوەی : رەوشتی

دواییەدا لە (زیوریخ - سویسرا) پیشاندرا ، رۆژنامە-کانی سویسرا دەربارەی ئـەم شانۆیە ئەڵێـن : گیروگرفتێکی سیاسی‌و کۆمەڵایەتی بەرچاو ئەخـات ، سەرکەوتنی بەستراوە بە روو هەڵماڵین لەو رۆشنبیرانەی رۆژئاوا کـە تواناو لێهاتویی خۆیان ئەفرۆ شـن بە سەرمایەدارەکان‌و لەئاوان‌و پیـاوخراپی‌دا یارمەتیـان ئەدەن ، ئەم وێنەیە لەشانۆیی ناوبراو وەرگیراوە .

Institut kurde de Paris

لەگەڵ کچانی بەشی کوردی

کۆلێجی ئاداب

هەرچەندە ناتوانین ئەو چەند کچە رۆشنبیرە کوردەی لەزانستگای بەغدا دەخوێنن بکەین بە نموونەی هەموو ئافرەتی کورد ، بەلاّم لەگەڵ ئەوەشدا بەپێی ئەو سەقافەتەی هەیانەو بەپێی ئەوەی رووداوەکانی ئەم دواییەی کوردستان کاری کردۆتە سەر وریاکردنەوەی ئەم نەتەوەیەی ئەمرۆمان ... بۆیە بە پێویستم زانی چاوم بەچەندکچێکی بەشی کوردی بکەوێت بۆ ئەوەی هەندێ پرسیاری سەرپێیان لێبکەم ... دیارە حەزمان دەکرد زۆرترین خوشك لەم دیدەنیەدا بەشداربن ... بەلاّم لەبەر هەر هۆیەك بێتهەر ئەوەندە کرا لەخوشکە عالیە عبدالکریم – مان پرسی .

– احلام منصور –

گەلانی پێشکەوتوو ... وە سەرەرای ئەوە ئافرەتی کورد بۆ ئەم مەبەستە پێویستە گورجو گۆڵانە قۆڵی لێ هەڵکاو پەردەی دیلێتیو نەزانیو کۆنەپەرستی بدڕێنێو شان بەشانی شورشگێرانی گەلی کورد بێتە مەیدانی ئیشکردنو تێکۆشانەوە .

بەلاّم خوشکە مطیعە مجید لەو باوەڕەدایە کە ئافرەتی کورد تەنیا لەرێگەی بچراندنی ئەو

کۆتو پەیوەندەی خراوەتە ملی ئافرەتی کوردەوە ، دەتوانێت بگات بە کاروانی ئافرەتانی پێشکەوتووی جیهان لەگەڵ ئەمانەشدا « بەبێ پشت بەستن بە تیئوریکی زانستیوتێڕوانینی بەچاوێکی فراوانەوەو موتەئەسیر نەبوون بەرابووردووەوە لەگەڵ پشت گوێ نەخستنی لایەنە باشەکانی ، ناتوانرێت بە تەواوی ئەم مەبەستە بێتەدی ، چونکە ، ئەوانە وا لە ئافرەتی کورد دەکەن بتوانێت دەوری تایبەتی خۆی لەژیانی میللەتەکەماندا ببینێو هاوبەشی مەسەلە گرنگەکانی سەردەمەکەی بکات » .

● بەلای ئێوە ئافرەتی کورد چۆن دەگاتە پایەی ئافرەتانی پێشکەوتووی دنیا ، لەوەلاّمدا وتی :–

– سەربەستی ئافرەتی کورد بەرزگاریو پێشکەوتنی میللەتی کوردەوە بەستراوە لە هەموو مەیدانێکی زانیاریو ئابوریو کۆمەلاّیەتیو سیاسیدا . چونکە دەرکەوتووە کە هیچ نیوەگەلێك و کۆمەلێك ناگات بەسەربەستی تەواوی خۆی تا هەموو گەلو کۆمەلەکەی لە سەرچاوەوە بەتەواوی لەکۆتو بەندی دیلێتیو چەوسانەوەی نەتەوایەتی بەیەکجاری سەربەست نەبن . جا بێگومان ئافرەتی کوردیش کەنیوەی گەلی کوردە ، هیچ کاتێك بەسەربەستی تەواوی خۆی ناگات تاوەکو گەلەکەی بە هەموو هیواو ئامانجێکی پیرۆزی خۆی نەگات هەروەکو گەلەکەشمان بەئاواتو ئامانجی ناگات بەبێ سەربەستی تەواوی ئافرەتی کورد .

● پرسیارەکەمان سەبارەت بە سەربەستی ئافرەت بەبوو ، سەبارەت چۆنیتی گەیشتنی ئافرەتی کورد بوو بە ئافرەتانی پێشکەوتووی دنیا .

– راستە ... بەلاّم مەبەستم ئەوە بوو کە هیچ لایەك بەبێ لایەکەی تر ناگاتە کاروانی

● وەك دەزانین ، لەگەڵ ئەوەی تائیستە ئافرەتی کورد بە تەواوی سەربەست نییە ، بەلاّم لەگەڵ ئەمەشدا بەپێی توانا دەوری خۆی بووە لەبزوتنەوەی رزگاری خوازی میللەتەکەماندا ، بۆیە لەمڕووەوە لەخوشکە «پاکیزە محمد صدیق شەرەفانی» مان پرسی : ئافرەتی کورد لە بزوتنەوەی رزگاری خوازی میللەتەکەماندا ، چی رۆلێکی دیوە ؟ لە وەلاّمدا وتی :

– ئەگەر تا ئیستا ، ئافرەتی کورد ، نەیتوانیێ بەشێوەیەکی فراوان دەورێکی راستەوخوی

بڕوانە ل ٤

ئەم کیژە هونەرمەندە

« تاقە » هونەرمەندێ کە لە نەتەوەی « یی » لە هەرێمی « لیانگشان »ی خاوەن دەسەلاّتی ئۆتۆنومی لە کۆماری گەلی چیندا . باپیری ، بەدەستی دەرەبەگەکان کوژرا ، باوکی لەژێر ئازاری دارکاری دەرەبەگەکانی سەردەمی پێشوودالەناو چوو .. دوای رزگاری خێزانەکەیان ژیایەوە .. دایکی بو بە ئەندامی کۆمونەی جونگشۆ لەهەرێمی «یوهشی» .. خۆشی .. خوی دایە هونەری وێنەکێشان .. لە پەیمانگەی هونەرەجوانەکان بەسەرکەوتویی دەرچو .. لەم دوایەدا پیشانگایەکی گەورەی کردەوەو چەند تابلۆیەکی هونەری تیا پیشاندا کە لەسەر تەختە هەڵیکوڵیون ..

لەم دوو وێنەیەدا : یەکەم « ئاقە » لەگەڵ هونەرمەندێکا گفتوگو ئەکات ، دووەم تابلۆی « بچراندنی کوتی دیلی » لە بەرهەمەکانی « ئاقە » کە لەسەر تەختە هەڵکۆڵراوە .

institut kurde de paris

وێنەو هەواڵ

قوللەی ئیڤل ، کۆن بووەو پێویستی بە تازە کردنەوەی هەندێ شوێنی هەیە ، بەتایبەتی بەشی سەرەوەی گەیاندنی کەرەسەی چاك کردنیش بۆ سەرەوە ، زۆر گرانە ، لەبەر ئەوە ئەندازیارەکانی بیریان لەوە کردەوە ، فرۆکەی هلیکۆپتەر بۆ چاکردنی لوتکەی قوللەکە بەکاربێنن ، فرۆکەکە، بە ئاسمانەوە ئەوەستێت ، پارچە ئاسنە گەورەکان رایەلی ئەکاتە خوارەوەو کرێکارەکان لەسەر قوللەکەوە ئیشی خۆیان ئەکەن . رۆژنامەیەکی فەرەنسایی ئەم وێنەیەی لەکاتی چاکردنی قوللەکەدا بلاّو کردۆتەوەو لەسەری نووسیوە « قوللەی ئیڤل هەڵئەگرن یان .. چاکی ئەکەن !»

● ئەو ئافرەتەی ، لەبەردەمی تابلۆیەکی دەستکردا وەستاوە ، (فرانسواز ژیلوی) هونەرمەندی فەرەنسایییە ، قوتابیو دۆستی پیکاسو بوو ، کە لەسەرەتای دەستدانە هونەری تەشکیلیدا بیکاسوی ناسی ، زۆری سوود لێوەرگرتو گەیاندیە پۆپە ، بەلاّم لەسەر ناکۆکیەك کە لەنیوانیانا پەیدا بوو ، لەیەك جیابوونەوە ، شویی کردو دوو منالی بوو ، دوای ئەوە تەلاّق درا ، لەو

ماوەیەدا کتیبێکی چاپ کرد تیایا باسی پەیوەندیەکانی خۆیو بیکاسۆ ئەکات ، بەلاّم کە بیکاسۆ مرد ، ئەم شویی کرد بە پیاوێکی تر ناوی – سالك – . ئەم پیاوە ، ئیستە بەناوی بیکاسۆ تورە ئەبێتو حەز ناکات ژنەکەی ناوی بێنێ . ئەشلێت بیکاسۆ هیچ دەوزێکی نەبینیوە لە پێ گەیاندنی ژنەکەما ... تابلۆکانی باشترین بەلگەن !

● هەواڵی رۆشنبیری لەدەرەوەی سنوور

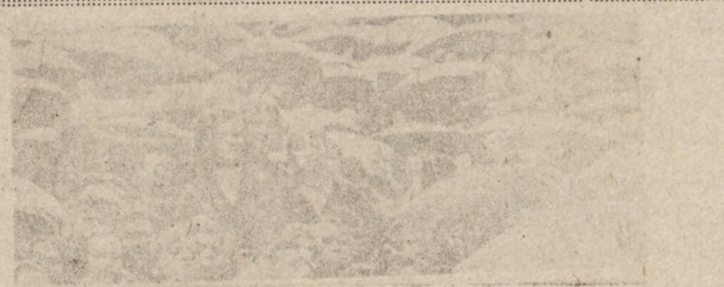

● واگوێ لەشیعر ئەگرن ●

لەوانەیە ، خوێنەر ، بەگران بۆ ئەوە بچێت ئەم خەڵکە بۆچی کۆبوونەتەوە ، لەوانەشە هیچ خەیاڵیان بۆ ئەوە نەچێت ، لەژێر ئەم بارانەدا ، بۆ گوێ گرتن لە شیعر وەستاون ، بەلاّم راستیەکەی وایە ، ئەم وێنەیە لەرۆژنامەی – لیترانورنایا گازیتا –ی سوڤیەتیدا بلاّوکراوەتەوە ، کە لەمیهرەجانی شیعری دوارۆژی هاوینیدا گیراوە ، ئەم جۆرە میهرەجانەش خویەکی هەمیشەی ژیانی رۆشنبیری سوڤیەتە کە هەموو ساڵێك لەکوتایی هاویندا ئەبێت .

● رەوشتی رۆشنبیرەکانی رۆژئاوا ●

« دەست تێکەڵ کردن » ناونیشانی دوا چیروکی شانۆیی نووسەری ناسراو « دورینماوت »ە کە لەم

بڕوانە ل ٧

به ولاّتانی ئەوروپادا کردو گەلێ تابلۆی جوانی گۆرانیو سەمای ڤیتنامی لەسەر شانۆکانی ئەوروپا پیشاندا .. لە سوید رۆژنامەکان دەربارەی ئاهەنگەکانی ئەم تیپە نووسویانە «هەمووشەوێ هولی ئاهەنگەکە جمەی هاتووە لە تەماشاکەران، هەموو تابلۆیەك بەچەپلە رێزانێکی وا گەرمەوە پێشوازی ئەکرا ، وێنەی نەبوە ، هونەرمەندەکان گوڵ باران ئەکران » ئەوەی شایەنی باسە ، هونەرمەندەکانی ئەم تیپە لە جەنگاوەرەکانی گەلی خوارووی ڤیتنامن .

★ هونەری گەلێکی جەنگاوەر ★

لەم دواییەدا تیپی موسیقاو گۆرانیو سەمای کۆماری تێکۆشەری خوارووی ڤیتنام «حکومەتی وەختی شۆڕش» گەشتێکی

دەزگاکانی لەشی مرۆڤ

ئەمە باسێکی زانستی پزیشکییە .. هەرچەند من لەم رووەوە شارەزاییم نیە بەلاّم بەبێ دەسکاری لەگۆڤاری (خواندنیها)ی فارسی یەوە کردومە بەکوردیو هەندێکم لێ لابردوە .

– وەرگێر –

★ ئەو ئەرکانەی کەدەمارەکانی لەش جێ بەجێی ئەکەن لە ئیش کردنی دەزگایەکی بێتەلڕێكو پێك ترە

★ زبان ٣٠ هەزاروچاو ١٣٠ ملیونو گوێ ١٠٠ هەزارو پێستزیاتر لە ملیۆنێك دەماری جۆربەجۆری تیایە

لەشیمرۆڤ وەکو دەسگایەکی بێتەلی سەرسوڕمێنەر وایە ، بەهۆی زنجیرە دەرمایکی ئیشکەرەوە بەگورجو گوڵی ئەرکەکانی خۆیان جێبەجێ ئەکەن ، چاکترین دەسگای

– برهان قانع –

بێتەل ناتوانی بەو جۆرەو بەو وردەکاریە ئیش بکا .. بۆ نمونە ئەگەر دەسگایەکی بێتەل لە چرکە (ثانیە)یەکدا چەند جاز وشەیەك بەدەوری گۆی زەویدا بسوڕێنێتەوە دەسگا نهینیەکانی لەش چەند ملیون فەرمان بەئەنجام ئەگەیەنن ..

لەشی مرۆڤ چەند بەشێکی سەربەخۆیەو هەر بەشە ئەرکی تایبەتی خۆی بەڕێوە ئەبات.. سییەکان هەناسە ئەدەن ، دڵ لێ ئەدات ، چاو ئەبینێ ، گوێ ئەبیستی ....

بەشەکانی لەش لەقەوارەیەکی دیاریکراودا کۆبونەتەوەو پەیوەندی ئیش کردنیان پێکەوەیە ، لە زماندا ٣٠هەزار لوی تایبەتی هەیەکە چێژو تام وەرئەگرنو هەریەکەیان بە دەمارێکی باریکەوە بەمێشکەوە بەستراون ، تاکاتی نووسینی ئەم باسە زانست گیری بەدەست

نهینییەکانی لەشەوە خواردوە (مولوکول)ی زۆر وردی ئەو خواردەمەنیانەی ئەی خوێن لە ئەچنە ناو ئەم (لو) وانەی تام کردنەوە ، هێزێك وەکو هێزی کارەبا لە بەینی مێشكو لووەکاندا پەیدا ئەکات ، بە هۆی ئەو هێزەوە تامی خواردنەکە دیاری ئەدات .

لەناو گوێچکەدا ١٠٠ هەزار بەشی بیستن (سلول) هەیە کە هەر بەشەی بەدەمارێکی تایبەتی بە مێشکەوە بەستراوە ، هەر کات دەنگێك بگاتە ئەم بەشە بیستنانە بە هۆی ئەو دەسگا سروشتییەی ناو بەشەکانەوە ئەو دەنگە چەند هەزار جار گەورە ئەبێو ئینجا ئەچێ بۆمێشك ..

چاوی مرۆڤ ١٣٠ ملیون دەماری روناکی گری تیایە کە ئەو دەمارانە جۆری رەنگو تیشکی روناکی بۆمێشك ئەنێرن ، ئەگەر شتێکی بەهێز بەسەرمانا بدات بەرچاومان تاریك ئەبێ ئەمە بەڵگەی ئەوەیە کە جەمسەرەکانی بینین هەموی بە مێشکەوە بەندن .

پێستی ئێمە تۆرێکی فراوانی دەماری تیایە ، کاتێك شتێکی گەرم بەر لەشمان ئەکەوێت نزیکەی سێ هەزار دەماری گەرماگر ئەکەوێتە خۆو ئەم هەترسییە بەمێشك رائەگەیەنێ لە لەشی ئێمەدا ٢٥٠ هەزار دەماری (سەرماگر) هەیە وە نزیکەی ٥٠٠ هەزار خالّی (لامسەی) گرتوتەوە ، لە هەموو سەیر تر ئەگەر مێشك پێ راگەیاندنێکی بچوکی بگاتی وەکو فرمانێکی سەرەکی گەورە بەدەنگیەوە ناچێو ئەگەر تینێکی گەورە بگاتە هەز شوێنێکی لەش دەمودەس ئەکەوێتە خۆو بە دەنگیەوە ئەچێ .

باڵە فڕەی وشەکان

– کەمال میراودەلی –

– ١ –

زیندانی سنوورەکان ،ژوورە تەنگەبەرەکان.. گوڵە بەرۆژەکانیان تێدا بەندکراوە .. بەلاّم هەرگیز ڕوو لە ڕۆژ وەرناگێڕن ، چونکە بەچاوی گیانیان ڕۆژ دەبینن .. بلّێی حیساب بۆ ئەمە کرابێ ؟

– ٢ –

هەموو شەوێ زۆر دەهۆنمەوە .. زۆر ترینی بۆ تۆ .. کە دەبینم تۆش وەکوو مشتێ هەلّم تەنك دەبیەوە .. تەنك دەبیەوە هەتا بە بۆشاییەکاندا دەتوێیتەوە .. هۆنراوەکانم دەدڕێنم .. نەبۆتۆ دەگریم نەبۆ خۆم .

چاوەکانت ژین بەخشن .. ژین لێ سەندراون !

گزەبای یاسایەکانی ڕۆژ پەساپۆرتەکانم دەدڕێنن ..

باوەش بە پایزدا دەکەم .. لەگەڵ باراندا دەخولێمەوە ..

یاساولەکانی بەدکاری لەناوشاردا شاییدەکەن ..

ئەوەتا تۆش پێدەکەنی .. پێدەکەنیو گرژ دەبی ..

بەرگە بریقەدارەکان بەراوەژوو دەبنەوە

بیرەکانم خەریکی چنینەوەی شپرزەییەکانی ڕۆژ دەبن .

گومانو گوێ پێنەدان لایەلایەی خەوی خۆشی ناوگوێی گایە .

– ٣ –

من دەگەڕێمەوە بۆ قەدە ئەستوورەکە !

پەلە قەڵباوییەکان هەڵ دەپەردێوم ...

ڕەگەکان لەدڕکەزی پادەکەمەوە ..

دەچمە سەر چاوگە ڕووبەکە ...

ئاوێك دەنۆشم تینوێتی ئاگرم بداتێ ...

گۆشەی ئافرەت

ئامادەکردنی : شیرین

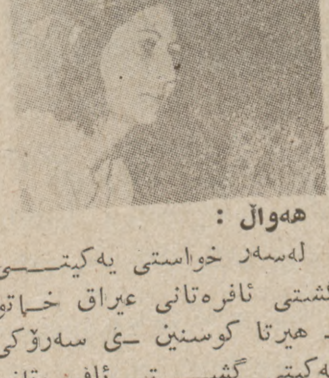

هەواڵ :

لەسەر خواستی یەکیتی گشتی ئافرەتانی عیراق خاتو – هیرتا کوسنین –ی سەرۆکی یەکیتی گشتی ئافرەتانی دیموکراتی جیهانی سەری لە عیراقدا ، خاتو کوسنین سالی ١٩٠٤ لەدایك بوە ، ٢٧ سالّ ئەندام بووە لە پەرلەمانی فنلەندەدا ، ٨ سالّی لەبەندیخانەدا لەکاتی شەڕی جیهانی دووەمدا بەسەر بردوە ، بەز لەوەی ببێ بە سەروکی یەکیتی ئافرەتانی فنلەندا کراوە بەوەزیر ، دوای ئەوە بەسەروکی یەکیتی گشتی ئافرەتانی دیموکراتی جیهان هەلبژیراووازی لە هەموو کاروبارێکی تر هێنا ، ناوبراو بێجگە لەم پلەی ، سەروکی پارتی کومۆنستی فنلەندا و ئەندامی ئەنجومەنی ئاشتی جیهانە .

پەروەردە کردنی منالّ

خوشکی بەرێزم ، منالّ لەکاتی لەدایك بونیەوە ، بەچەند قوناغێکا تێپەر ئەبێ ، کە هەر جارەو شتێکی تازەی تیا بەدی ئەکرێ وە بەشێوەیەکی گشتی گەورە بوونو زیاد کردنی منالّ بەم شێوەیە ئەبێ : لەمانگی یەکەمدا ئەگریو دەستوسەری ئەجولێنێ ، بەلاّم ناتوانێ شت بینێو پێویستە لەم تەمەنەدا ٢١ سەعات بنوێ ، لەمانگی دووەمو سێیەمدا هەردوو چاوی ئەگێڕیو دایکی ئەناسێتەوەو جار بەجارێك پێ ئەکەنی ، هەروەها گوێی ئەکرێتەوەو بەخۆشتن کەیفی دێتو لەم تەمەنەدا ٢٠ سەعات پێویستی بەخەوە ، لەمانگی چوارەمدا پەلەقاژ پێی زۆر ئەبێ ، لەمانگی پێنجەمدا ئەتوانی یاری بکاتو شت بگرێ بەدەستیەوەو لەم تەمەنەدا بەجوانی شت ئەبیستێ و پێویستە ١٩ سەعات بنوێ ، لەمانگی شەشەمدا هەموو رەنگی لەیەك ئەکاتەوە ، پەنجەکانی زیاتر لەجاران ئەجولێنێو شتی پێ ئەگیرێت وەبەدەنگی بەرز پێ ئەکەنێو گروگالّ زیاتر ئەکاتو ١٨ سەعات ئەخەوێ ، لەمانگی حەوتەمدا بەئاسانیدا ئەنیشیو قورسایی منالّ لەم تەمەنەدا زیاد ئەبێو هەرچی دەست بکەوێ ئەیبات بۆ دەمی ، لەمانگی هەشتەمدا ، هەردوو دانەکەی پێشەوەی سەر دەر ئەهێنێ ، لەمانگی نویەمدا هەر چوار دانەکەی پێشەوەی لەپوکی سەرەوەدا دەردێو منالّ زیاتر لەشت ئەگا ، هەرچەندە بەجوانی قسە ناکات وە ئەگەر لەسەر زەوی دانرا بە ئاسانی بەرەو پێشەوەو دواوە ئەڕوا . لەمانگی دەیەمدا ئەیەوێ خۆی بەرزکاتەوەو بەپێی خۆی بڕوات

لەمانگی یانزیەمدا دانەکانی پێشەوەی دەردێن ، لەمانگی دوانزیەمدا کە منالّ ساڵێك تەواو ئەکاتو بەبێ یارمەتی ئەنیشێو ئەوەستێو وشەیەکیش فێر ئەبێت .